

Un roman al nevoii de speranță,
al renașterii culturii africane

POLIROM

Ngũgĩ wa Thiong'o

Râul care ne desparte

BIBLIOTECA POLIROM

Ngũgĩ wa Thiong'o

Râul care ne desparte

Traducere din limba engleză și note
de Mihaela Negrilă

POLIROM
2014

© 2014 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-4528-2

ISBN PDF: 978-973-46-4529-9

ISBN print: 978-973-46-4285-4

Coperta: Carmen Parii

Pe copertă: © iStockphoto.com/Gorodetskaya Svetlana

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

NGŪGĨ WA THIONG'O s-a născut în Limuru, Kenya, în 1938. Studiile superioare și le-a definitivat la Universitatea Makerere și la Universitatea din Leeds. Primul său roman, *Nu plînge, copile*, a fost publicat în 1964, urmat în 1965 de *Rîul care ne desparte*, *Un bob de grîu* în 1967 și *Petale de sînge* în 1977. *Diavol pe cruce*, publicat în 1980, a fost gîndit și scris în timp ce autorul era în închisoare, în Kenya, unde fusese trimis fără să fie judecat, după punerea în scenă de către țărani și muncitori a primei sale piese, *Ngaahika Ndeenda (Mă însor cînd vreau eu)*. În 1986 publică, în Kenya, romanul *Matigari*. Ngũgĩ wa Thiong'o a publicat, de asemenea, antologii de proză scurtă, piese de teatru și numeroase eseuri critice. În prezent este profesor la New York University.

Capitolul 1

Cele două coame se aflau una lângă alta. Una era Kamenno, cealaltă, Makuyu. Între ele era o vale. I se spunea Valea Vieții. Dincolo de Kamenno și Makuyu existau multe alte văi și coame, care se întindeau fără vreun plan ce putea fi deslușit. Semănau cu niște lei adormiți, care nu se trezeau niciodată; care dormeau somnul adânc al Creatorului lor.

Prin Valea Vieții curgea un râu. Dacă n-ar fi fost tufișuri și copaci care să acopere pantele, ai fi văzut râul din Vârful lui Kamenno sau al lui Makuyu. Însă acum trebuia să te duci acolo jos. Nici măcar atunci nu puteai să vezi toată întinderea râului în timp ce se unduia grațios și aparent fără grabă în josul văii, ca un șarpe. Râul se numea Honia, și însemna leac sau a readuce la viață. Râul Honia nu seca niciodată. Părea să aibă o puternică dorință de a trăi, disprețuind secetele și schimbările de vreme. Și curgea mereu în aceeași direcție, niciodată grăbindu-se, niciodată șovăind. Oamenii vedeau asta și erau fericiți.

Honia era sufletul coamelor Kamenno și Makuyu. Le unea. Iar oamenii, vitele, animalele sălbatice și copacii erau cu toții uniți de acest râu al vieții.

Când stăteau în vale, cele două coame încetau să mai fie lei adormiți, uniți de sursa lor comună de viață. Deveneau adversare. Îți dădeai seama de acest lucru nu după ceva tangibil, ci după felul în care se înfruntau una pe cealaltă, precum două rivale gata să intre într-o luptă pe viață și pe moarte pentru supremație în acest ținut izolat.

Totul a început cu mult timp în urmă. În Makuyu s-a ridicat un bărbat, care a afirmat că Gikuyu și Mumbi au stat o vreme acolo cu Murungu în drumul lor spre Mukuruwe wa Gathanga. Ca rezultat al acelei șederi, spunea el, conducerea i-a fost lăsată lui Makuyu. Nu toată lumea îl credea. Căci nu se șoptise și nu se zvonise mereu oare că Gikuyu și Mumbi se opriseră la Kamenno? Și nu crescuse

un delușor din pământul pe care stătuseră ei la sud de Kamenno? Iar Murungu le spusese: „Acesta este pământul pe care vi-l dau, o, ție, bărbatule și femeii tale. E al vostru ca să-l stăpâniți și să-l cultivați, al vostru și al urmașilor voștri.“

Pământul era fertil. Întreaga țară Gikuyu era, de la un orizont care îmbrățișa cerul până la celălalt, ascunsă în nori. Așa se povestea în Kamenno, că superioritatea spirituală și conducerea fuseseră lăsate acolo.

Kamenno avea dovezi solide pentru a susține această poveste. În locul unde stătuseră Gikuyu și Mumbi răsărise o dumberavă sacră; oamenii încă îi mai aduceau omagii. De asemenea, oricine se ostenea să țină socoteala putea să vadă că din Kamenno se nășteau mai mulți eroi și conducători decât de pe oricare altă coamă. Mugo wa Kibiro, marele clarvăzător Gikuyu din vechime, se născuse acolo. Acolo crescuse, având viziuni despre viitor, pe care le împărtășise numeroșilor oameni care mergeau să-l vadă și să-l audă. Însă câțiva, mai cinici decât vecinii lor, nu voiau să meargă la el. Îl numeau impostor. Apoi, într-o noapte, când lumea dormea, el a dispărut de pe dealuri. În curând s-a auzit de el în regiunea de dincolo de dealuri, în Nyeri, Kiambu, Muranga, în toată țara Gikuyu, de fapt. Iar el încă își rostea cu voce tare mesajul, strigând: „Va veni un popor cu veșminte ca fluturii“.

Aceștia erau oamenii albi.

Sau mai era acel mare vrăjitor, Kamili, ale cărui vrăji i-au uluit până și pe oamenii albi din Muranga. Farmecele și magia lui, înainte ca acesta să fie copleșit de albi cu zâmbete și daruri, i-au adus o faimă răsunătoare. Se zicea că și el se născuse la Kamenno. Asemenea lui Mugo înaintea sa, dispăruse de pe dealuri în țara de dincolo. Viața mărginită a coamelor nu l-a putut cuprinde.

Un altul a fost Wachiori, un mare războinic, care condusesse întregul trib împotriva Ukabi-lor și Masai-lor. În tinerețe ucisese un leu – de unul singur. Când a murit – în mâinile unui alb rătăcitor – a lăsat un nume măreț, rămânând idolul multor tineri războinici.

Coamele erau izolate. Oamenii de acolo duceau o viață a lor, netulburată de ceea ce se întâmpla în exterior. Bărbații și femeile nu aveau a se teme de nimic. Ukabi-i nu aveau să vină niciodată acolo. S-ar fi rătăcit pe dealuri, pe coame și

în văi. Nici măcar alți Gikuyu din Nyeri sau Kiambu nu se descurcau foarte bine pe dealuri. Așa că țara cu multe coame era lăsată în pace, neatinsă de forțele turbulente din exterior. Aceste dealuri și coame străvechi erau inima și sufletul regiunii. Ele păstrau pure și intacte magia și ritualurile triburilor. Oamenii lor se veseleau împreună, dăruindu-și unii altora sângele și căldura râsului lor. Uneori se luptau. Însă lupta era între ei înșiși și nimeni din afară nu era nevoit să afle vreodată. Erau muți față de străini, nerostind nici unul dintre secretele ai căror păzitori erau. *Kagutui ka Mucii gatihakagwo Ageni* – pânza uleiată a casei nu e pentru frecții pe pielea străinilor.

Conducătorii regiunii se nășteau acolo. Coamele fiind izolate, puțini oameni plecau. Aceștia, care aveau curajul să privească dincolo de mulțumirea lor prezentă spre o viață și o regiune dincolo de ei, erau pușinii aleși trimiși de Murungu să salveze un neam în ceasul său de nevoie: Mugo, marele clarvăzător; Wachiori, gloriosul războinic; Kamiri, puternicul magician.

Ei deveniră străini pentru dealuri. Prin urmare, pânza uleiată a casei nu era pentru ei. Era pentru aceia care trăiau înăuntrul casei. Aceștia erau oamenii ale căror sânge și oase vorbeau limba dealurilor. Copacii ascultau, gemeau în bătaia vântului și păstrau tăcerea. Păsările și fiarele auzeau și ascultau în tăcere. Numai uneori ofereau un răspuns, vesele ovații sau un urlet furios.

Capitolul 2

Dealurile și coamele se întindeau în spate de acum. Aceasta era o câmpie, singura fâșie netedă de pământ din țară. Dacă îți forțai ochii și te uitai cu atenție în depărtarea încețoșată, puteai să vezi pământul tribului Ukabi. Era liniște deplină pe această câmpie, despre care se spunea că ar fi fost, cândva demult, un câmp de bătălie. Câteva vite smulgeau și bățoreau iarba, în timp ce altele stăteau jos, privind în gol, rumeșând.

Brusc, din tufișuri apărură doi băieți. Începură să se bată. Unul era înalt, iar gâtul și membrele neobișnuit de lungi îl făceau să pară mai mare decât era în realitate. Era Kamau, fiul lui Kabonyi din Makuyu. Celălalt, Kinuthia, era mai scund, cu mușchi surprinzător de puternici. Ochii săi mari și liniștiți se potriveau bine cu fruntea netedă. Locuia cu unchiul său într-un sat dincolo de cele două coame din Makuyu. Tatăl lui murise de tânăr.

La început, băieții se luptară cu bețele pe care se duseseră să le ia din tufișuri. Bețele verzi se ciocniră unul de altul în aer de mai multe ori și curând se rupseră în bucăți. Băieții le aruncară și o bucată de lemn atinse o vacă. Speriată, aceasta se ridică repede în picioare. Se îndepărtă câțiva pași de băieții care se luptau, trezind alte două vaci în drumul ei. Apoi își îndreptă privirea în direcția opusă, indiferentă la luptă.

Kamau și Kinuthia se luptau. Aveau brațele încleștate și se roteau întruna fără ca vreunul dintre ei să-l învingă pe celălalt. Kinuthia încerca să-l ridice pe Kamau de la pământ pentru ca apoi, cu piciorul drept, să-i pună piedică. Încercarea dădea întotdeauna greș. Kamau se străduia și el. Deși de obicei nu era bun de gură, în ziua aceea amenințările sale erau vădite.

— O să afli cine sunt eu, avertiză el, folosind în același timp genunchiul drept pentru a-l lovi pe Kinuthia în stomac.

— Vacă, țipă Kinuthia de durere.

— Hienă!

— Și tu la fel, șuieră Kinuthia drept răspuns.

Kinuthia părea mult mai stăpânit, iar un observator ar fi crezut că el va învinge. Dar se împiedică de o piatră ascuțită și se pomeni întins pe burtă. Kamau se aplecă deasupra lui și îi țintui mâinile după cap. Chipul lui era fioros și deopotrivă schimonosit de vreme ce îl lovea pe Kinuthia cu capul în figură, făcând să-i curgă sânge din nas. Băiatul de sub genunchii lui Kamau simți durere. Își întinse picioarele în aer, sperând să-l apuce de gât pe Kamau. Loviturile cădeau întruna asupra-i și era zăpăcit, neștiind când și unde va fi următoarea.

Două vaci care se duseseră împreună mai încolo își întoarseră capetele și urmărind lupta o vreme, apoi își lăsară capetele în jos, împingând iarba cu limbile pentru a o smulge, la fel ca restul vitelor.

Chiar atunci, de la o ciurdă de vaci aflată la o oarecare distanță, veni în fugă un alt băiat.

— Nu vă mai bateți! strigă el cu răsuflarea tăiată, stând lângă cei doi.

Kamau se opri, dar era încă deasupra lui Kinuthia.

— De ce vă bateți?

— M-a înjurat, răspunse Kamau.

— E un mincinos. A râs de mine pentru că tata a murit sărac și...

— Zice că tata s-a vândut credinței omului alb.

— Păi așa a făcut!

— Cerșetorul!

— Sclav al omului alb!

— Tu... Tu...

Kamau se înfurie. Începu să-l ciupească pe Kinuthia. Kinuthia se uită rugător la celălalt băiat.

— Te rog, Kamau, încetează! N-am jurat că noi, cei de pe dealuri, suntem tovarăși? Se simțea deznădăjduit. Cu trei zile înainte își juraseră să fie frați.

— Ce-mi pasă mie de tovarăși care-mi insultă tatăl? întrebă Kamau.

— O s-o fac din nou, replică Kinuthia printre lacrimi.

— Fă-o acum!

— O s-o fac!

— Încearcă!

Kamau și Kinuthia se încăierară. Băiatul simți un impuls nestăpânit să se năpustească asupra lui Kamau; smulse un fir de iarbă și se apucă să-l mestece repede, cu ochii dilatându-i-se de mânie și de teamă.

— Kamau! izbucni el.

Tremurul din vocea băiatului îl făcu pe Kamau să simtă un fior de teamă. Privi repede în sus și întâlni ochii arzători care îl priveau. Se supuse umil ordinului nerostit. Însă chipul său căpătă o nuanță mai întunecată decât avea de obicei. Se îndepărtă, simțindu-se umilit și urându-se pentru supunere. Kinuthia se ridică în picioare clătînându-se și se uită cu recunoștință la băiat. Băiatul avea în continuare fața în jos, cu ochii ațintiți în același punct. Sentimentul de mândrie și triumf care-l cuprinsese brusc văzându-l pe Kamau dându-i ascultare lăsă loc, la fel de brusc, regretului că îi făcuse acestuia una ca asta. Poate că s-ar fi simțit mai bine dacă Kamau nu s-ar fi potolit, iar el ar fi fost nevoit să folosească forța pentru a-l îndepărta.

Numele băiatului era Waiyaki, singurul fiu al lui Chege. Era foarte tânăr; nicidecum de vârsta lui Kamau sau a lui Kinuthia. Nu trecuse nici măcar prin cea de-a doua naștere. Waiyaki era, în orice caz, înalt pentru vârsta lui. Avea un corp athletic, bine clădit. Părul lui era aspru și uscat, cu zulufi care cădeau într-un contur clar pe frunte. Chiar deasupra ochiului drept era o cicatrice ușor curbată. O avea de la o capră sălbatică. Capra alergase după unul dintre băieții care vedeau de turmă. Observând asta, Waiyaki a luat un băț și a fugit țipând după capră. Capra s-a năpustit asupra lui și l-a împuns cu coarnele, sfâșiind carnea până la os. Tatăl lui a sosit la timp ca să-l salveze. Asta se întâmplase cu mult timp în urmă. Rana s-a vindecat, făcând din el un erou printre băieți, deși alergase după capră din pură plăcere și pentru distracția pe care scena o promitea. Totuși acesta nu era singurul motiv pentru care ceilalți băieți, mai mici sau mai mari, îl urmau imediat.

Chege, tatăl lui, era un cunoscut înțelept din Kamenno. Acum avea doar o soție, care-i născuse mai multe fiice, însă un singur fiu. Celelalte două soții

muriseră în timpul Marii Foamete, fără să-i lase vreun copil. Foametea fusese precedată de o recoltă foarte bogată. Apoi, lăcustele, omizile și o secetă îndelungată au dus la moartea multor oameni. Chege supraviețuise cu greu. Fiicele sale erau acum măritate bine, în afară de una, care murise prematur. Ceilalți bătrâni înțelepți se temeau de el și îl respectau. Căci el știa, mai mult decât orice altă persoană, tainele pământului și chestiunile ascunse ale tribului. Cunoștea semnificația fiecărui ritual și a fiecărui semn. Prin urmare, el conducea toate ceremoniile importante.

Multe povești erau țesute în jurul lui. Unii ziceau că are darul magiei. Alții spuneau că e clarvăzător și că Murungu îi vorbește adesea. De asemenea, se spunea că putea să aibă viziuni ale viitorului, asemenea lui Mugo wa Kibiro, care cu mult timp în urmă profețise invadarea țării Gikuyu de către omul alb. Unii spuneau chiar că Chege se înrudea, de fapt, cu Mugo. Nimeni nu știa sigur asta. Chege însuși nu susținea nimic. Încă de când prevenise oamenii cu privire la Centrul Misionar Siriana și ei refuzaseră să-i audă vocea, vorbea puțin, păstrându-și toate gândurile pentru sine. Chege le spusese oamenilor de pe coame ce se petrecuse în Muranga, Myeri și Kiambu. Le-a povestit despre Tumu Tumu, Gikuyu, Limuru și Kijabe. Ei s-au îndoit de spusele sale, zicând:

— De unde știi?

— Uitați-i, fluturii.

— Fluturi? Tu n-ai plecat niciodată de pe coame!

— Sunt acolo, dincolo de coame, înalță multe case, iar unii pun stăpânire pe pământ.

— Cum ai fi putut să vezi lumina de dincolo?

— Nebuni, nebuni, a îngânat el deznădăjduit.

Nairobi era deja înfloritor, iar calea ferată înainta pe tot cuprinsul țării în regiunea de dincolo de ei, unde nu mulți oameni de pe coame fuseseră. Iar ei își coborau vocile și șopteau împreună:

— Omul alb nu poate vorbi limba dealurilor.

— Și nu știe tainele pământului.

Însă omul alb venise în Siriana, iar Joshua și Kabonyi fuseseră convertiți. Ei abandonaseră tradițiile coamelor și urmau noua credință. Totuși oamenii înălțau

din umeri și își vedeau de munca lor, șoptind:

— Cine din afară își poate croi drum pe tărâmul dealurilor?

Pe atunci, Chege era tânăr. Acum îmbătrânea. Totuși, la bătrânețe, își amintea ceva. O lumină îi strălucea în ochi, o scânteie de speranță. Avea să păzească și să divulge această cunoaștere doar celui potrivit.

Băieții nu voiau să-i prindă întunericul. Își strânseseră vitele împreună și le mânău spre casă. În pădure erau multe poteci care duceau la diverse colibe împrăștiate pe coame. Dacă nu erai atent, era ușor să te rătăcești pe dealuri; o parte a pădurii semăna foarte mult cu alta. Însă băieții, născuți și crescuți pe dealuri, cunoșteau potecile.

Se lăsa întunericul când Waiyaki a ajuns acasă. Chege îl aștepta. Îl chemă pe Waiyaki în *thingira* lui, care era coliba bărbatului. Se așeză pe un taburet, rezemându-se de stâlpul central. Ardea un foc mornit și, când Waiyaki intră și rămase în picioare lângă ușă, Chege luă un băț aflat pe jos lângă el și ațâță încet focul. Scânteile se ridicară într-o succesiune rapidă.

— De ce vii acasă pe întuneric? întrebă Chege în cele din urmă, fără să ridice capul. Scuipe pe jos.

— Am dus vitele la șes.

— La șes?

— Da, tată.

— Asta e departe, zise Chege, după un scurt moment de tăcere.

Waiyaki nu zise nimic. Nu se simțea niciodată în largul lui în fața tatălui său.

— Primejdia pânđește în întuneric.

— Da, tată.

Waiyaki era din nou stânjenit. Aruncă o privire rapidă spre ușă. Tatăl lui nu ridicase încă privirea spre el.

— Cine ți-a arătat drumul?

— Cunosc toate drumurile de pe coame, zise el mândru pentru a-și impresiona părintele de care, în taină, se temea. În plus, lui Waiyaki nu-i plăcea să fie socotit copil în continuare, căci el se credea în stare să ia decizii ca un bărbat.

Chege își privi fiul. Îl studie o vreme. Waiyaki încerca să își dea seama la ce se gândea tatăl său. Și, deodată, îi trecu prin minte că tatăl său fusese îngrijorat din cauza lui. Un sentiment de mândrie îi încălzi inima și se întrebă dacă ceilalți băieți puteau să se laude cu un astfel de tată.

— Nu ai mâncat, zise Chege cu blândețe în glas.

— Tocmai am venit.

— Atunci du-te și pune-o pe maică-ta să-ți dea ceva de mâncare. Sigur ți-e foame.

Waiyaki dădu să plece. Dar, când era cât pe ce să iasă, tatăl lui îl chemă înapoi. Acum, Waiyaki tremură un pic.

— Ține minte, mâine este ziua celei de-a doua nașteri ale tale.

— Da, tată.

— Să nu uiți, zise Chege, accentuând inutil cuvintele.

Waiyaki fugi la coliba mamei sale. Cum să poată uita un asemenea eveniment?

Capitolul 3

Demi na Mathathi erau uriași ai tribului. Trăiseră cu multă vreme în urmă, la începutul timpului. Ei au tăiat copacii și au curățat pădurile dese, ca să se poată cultiva pământul. Aveau multe vite, oi și capre și aduceau adesea sacrificii lui Murungu, păstrând comuniunea cu spiritele ancestrale. Waiyaki auzise despre aceste două generații ale tribului și era mândru de ele. Doar că își dorea să știe cum arătaseră. Fără îndoială, fuseseră măreți și puternici, de înfruntaseră curajoși primejdiile pădurii.

Uneori, în tufișuri, el și ceilalți băieți se jucau de-a Demi na Mathathi. Într-o zi, un băiat din Koina îi spuse lui Waiyaki:

— Nu poți să fii Demi.

— De ce? întrebă el.

Ceilalți băieți se strânseseră în jurul lor.

— Nu ești pregătit pentru circumcizie. Nu te-ai născut din nou.

Waiyaki privi în pământ și se simți mic. Apoi se întoarse spre grup și își coborî privirea asupra lor. Ochii săi erau mari și aproape lichizi; triști și gânditori. Însă ori de câte ori se uita la cineva, ochii lui păreau să ardă strălucitor. Din ei ieșea o lumină, o lumină care părea să-ți străpungă trupul, văzând ceva dincolo de tine, în inima ta. Nici un om nu știa ce limbă vorbeau ochii, doar că, dacă băiatul se uita lung la tine, trebuia să te supui. Acea privire pe jumătate rugătoare, pe jumătate poruncitoare era insistentă, revendicativă. Poate că de aceea îi dădeau ascultare ceilalți băieți. Mama lui își întorcea întotdeauna privirea când o întâlnea pe a lui. Iar unele femei și fete mai mari au remarcat că băiatul le făcea să se simtă sfioase. Însă femeile erau mereu sfioase când ochii bărbaților erau ațintiți asupra lor. Waiyaki nu era conștient că exista ceva ciudat în ochii lui, deși uneori simțea ceva arzând în el, care îl îndemna să spună și să facă lucruri cutezătoare.

Iar în acea zi simți cum îl cuprindea acel îndemn. Pentru o clipă, se crezu Demi când ripostă:

— Ba sunt Demi, zise el.

Apoi zări un copac la mică distanță.

— Să vezi că voi tăia copacul ala, continuă el.

Luă un topor și se năpusti asupra copacului, fără să ia seama la nimic altceva. Începu să taie la el cu toată forța, dar, în curând, bâta care era toporul căzu bucățele la pământ. La început, ceilalți băieți au râs. Dar imediat îi urmară exemplul și se apucară să taie copaci, curățând pădurea și pregătind-o pentru „Cultivare“, la fel ca Demi na Mathathi.

În ziua aceea, Waiyaki se duse acasă și îi spuse mamei sale:

— Trebuie să mă nasc din nou.

Acea zi sosise. Iar când soarele se ridică pe cer și atinse pământul, iar caprele se scărpinară frecându-se de perete, Waiyaki se duse în fundul colibeii și lăsă razele să-i cadă pe gât. Era o dogoare plăcută.

Waiyaki voia să fie fericit, foarte fericit. Oare nu urma să afle tainele pământului? Nu urma să bea pentru ritualul magic în care va fi născut din nou? Știa că vrea să fie asemenea tatălui său, să știe toate tainele pământului de la Agu și Agu, din vechime.

Numai că se simțea abătut. Ceva ce nu putea să definească părea să-i frământa sufletul, după ce mai întâi i se furișase în trup. Își dorea să fie acolo Kamau sau Kinuthia, ca să-i țină companie. Totuși el își dorise acest lucru. În timp ce soarele strălucea pe pielea sa, își încordă mușchii și închise ochii, încercând să simtă din nou sentimentul de importanță pe care îl trăise în zilele de așteptare. Anticiparea fusese plăcută. Acum nu mai conta. După ziua aceea avea să fie pregătit pentru cel mai important ritual, circumcizia. Acesta va marca inițierea sa finală în viața de bărbat. Apoi își va dovedi curajul, spiritul bărbătesc.

Se preparase multă bere și mulți bătrâni înțelepți începeau să sosească. Doi veniseră dis-de-diminează și acum erau ocupați cu tăierea unei capre. Toți cei prezenți aveau să mănânce carne. Iar spiritele morților și viilor urmau să fie

invocate pentru a lua parte la ritual.

Ceremonia nu dură mult. Nici măcar nu era complicată. Mama lui se așeză lângă foc, în coliba ei, ca și cum s-ar fi aflat în chinurile faceri. Waiyaki se așeză între coapsele ei. Un maț subțire luat de la capra tăiată și legat de mama lui reprezenta cordonul ombilical. O femeie, îndeajuns de bătrână pentru a fi moașă, veni și tăie cordonul.

Copilul începu să plângă. Iar femeile care veniseră să aștepte nașterea unui copil strigară de bucurie:

— ali-li-li-li-li-li-li

Fostul Waiyaki s-a născut

S-a născut din nou pentru a duce mai departe focul strămoșesc.

Pentru o vreme, Waiyaki uită de sine și crezu că e Demi, curățând curajos pădurea, cu un întreg trib în urma lui. Însă când privi în jur și văzu bătrânele care îl înconjurau, începu să plângă din nou ca un copilaș. Simțea durerea fricii înăuntrul său. Încercă să deschidă ochii larg, larg și, pentru o clipă, avu senzația exasperantă că aceștia nu se vor deschide. Tremură și crezu că se strânge din cauza frigului. Nu mai simțise niciodată asta și lacrimile continuau să-i curgă, căzând pe pământ. Femeile strigau mai departe, dar Waiyaki nu le mai vedea acum. Vocile lor erau un zumzet îndepărtat, asemănător cu cel pe care îl auzise într-un vis, când un roi de albine venise să-l atace. Plânse și mai tare. Oamenii se înspăimântară. Nu era ceea ce se întâmpla de obicei.

În acea zi, mai târziu, mama lui se duse pe câmp. Waiyaki, al cărui păr fusese tuns, se ținu după ea așa cum un copilaș își urmează mama. Când se duse la râul Honia, el o urmă. Ea îl cufundă în apă și Waiyaki ieși de acolo curat.

Se duse devreme la culcare. Un gol ciudat îi cuprinse stomacul. Toată povestea asta fusese o experiență stranie. Era bucuros că ritualul s-a terminat. Pe undeva începea să apară o lucire de mândrie. Era pregătit pentru inițiere.

Capitolul 4

În curând Waiyaki se alătură din nou ritmului cotidian al vieții din sat: se ducea să aibă grijă de vite, organiza incursiuni, pleca la vânătoare. Lua parte la dansurile pentru băieți și se simțea fericit. Zilele veneau și treceau și, totuși, era aceeași viață. Ochii lui păstrau o căutătură puternică și hotărâtă. Unii ziceau că era ceva malefic în strălucirea lor. Însă tatăl lui avusese în mod sigur același fel de ochi; într-un trup care începea să se deformeze din cauza ridurilor, ochii săi rămâneau vii și tineri.

Într-o seară, la câteva săptămâni după a doua sa naștere, Waiyaki fu chemat de tatăl său, căruia îi plăcea să poarte discuții în *thingira* lui, în coliba bărbatului. Waiyaki intră foarte încet, căci se simțea întotdeauna stânjenit în prezența tatălui său.

Chege era așezat în locul lui obișnuit, lângă stâlp. Caprele și oile dormeau laolaltă în jurul lui, sforăind înfundat.

— Stai jos, zise Chege, arătând spre un mic taburet cu patru picioare, răsturnat cu susul în jos lângă o oaie grasă ce dormea foarte aproape de foc.

Waiyaki împunse oaia în coaste cu piciorul stâng, ca să-și facă loc să se așeze. Oaia nu vru să se miște și Waiyaki fu silit să se așeze lângă ea.

— Unde duci vitele mâine?

— Pe valea din Nyama!

— Ai fost pe dealurile aflate departe, în sud, de Kamenno? întrebă Chege încet. În afară de un ușor tremur, vocea lui era tânără și calmă.

— Nu! răspunse Waiyaki după o mică pauză.

Încercă să își amintească locul. Se gândi de ce îl întreba tatăl lui toate acestea.

— Ai auzit vreodată de Dumbrava sacră?

— Da, am auzit de ea.

Se lăsă din nou tăcerea. Împins de curiozitate, Waiyaki fu cuprins de nerăbdare.

— Lasă vitele și caprele cu mama ta, căci mâine vom merge pe dealuri.

Afară era întuneric. Câteva stele erau împrăștiate pe cer. Waiyaki era nerăbdător. Se simțea pregătit să înceapă călătoria chiar atunci. Ce aveau să facă împreună, ce aveau să vadă? Era un secret, un secret de bărbat. Ce alte lucruri ascunse păstra tatăl lui în trupul său care îmbătrânea? Își dorea ca Chege să-i fi spus mai multe, însă avea să știe totul a doua zi. Va fi o zi mare. Călătoria era importantă. În timp ce dădu fuga în coliba mamei sale și se așeză, se simți important și foarte mare.

Chege și Waiyaki mergeau târșându-și picioarele. Cărarea pe care o urmau îi era necunoscută lui Waiyaki, căci nu mersese niciodată atât de departe de-a lungul râului Honia. Dar se mulțumea să se țină după tatăl lui, care deschidea drumul labirintic printre tufe de scaieți și plante cățărătoare. Waiyaki era adesea prins în rețeaua de plante și spini, uneori descurcându-se cu greu din ele.

Nimic nu se clintea. Numai clipocitul și căderea râului acompaniau târșăitul ocazional al pașilor lor. Uneori, Chege se oprea și părea să asculte. Waiyaki se oprea și el, dar nu auzea nimic. Apoi Chege scuipa în sân din belșug, cum făceau Gikuyu când binecuvântau. Waiyaki se gândi că tatăl lui binecuvântează râul.

Schimbau puține cuvinte între ei. Dar când Chege se oprea lângă un anumit copac sau tufiș, Waiyaki știa că tatăl lui avea ceva de explicat.

— Scoarța aceluia copac e bună pentru răni proaspete.

— Rădăcinile acestei plante sunt bune. Când te roade stomacul, fierbe-le în apă și bea zeama.

Uneori era și câte un avertisment cu privire la copacul acela, „ale cărui fructe sunt pline de otravă“.

Waiyaki se simțea apropiat de tatăl lui, cum nu se mai simțise niciodată înainte. Simțea cum îl cuprinde bucuria. Oare nu bea el dintr-o tigvă a încrederii și a responsabilității? *Tiitheru*, cu adevărat, se maturiza. Îi erau dezvăluite lucrurile ascunse ale dealurilor.

Părăsiră valea și începură să urce pantele, ocolind când o stâncă, când un

copac. Waiyaki fu uimit de tatăl său, care părea să mențină constant același ritm, în timp ce el găfâia deja. O dată deranjară o antilopă din ascunzișul ei. Aceasta se îndepărtă fugind în salturi. Lui Waiyaki îi plăceau antilopele. Întotdeauna simțea dorința de a le atinge corpul lucios.

— Când văd bărbați o iau la fugă.

— De ce? De femei nu fug? întrebă Waiyaki nedumerit.

Pădurea era tăcută. Se putea încă auzi zgomotul estompat al râului.

— Tu nu știi asta...! Cu mult timp în urmă, femeile conduceau acest pământ și pe bărbații lui. Erau aspre, iar bărbații au început să fie nemulțumiți de mâna lor dură. Așa că atunci când toate femeile erau însărcinate, bărbații s-au strâns laolaltă și le-au înlăturat de la conducere. Înainte de asta, femeile stăpâneau totul. Animalul pe care l-ai văzut era capra lor. Dar pentru că femeile nu au putut să le țină în frâu, caprele au fugit. Ele știau că femeile sunt slabe. Așa că de ce să le fie frică de ele?

Atunci a înțeles Waiyaki de ce mama lui nu deținea nimic.

Ajunseră în vârful dealului. Acolo găsiră o cărare bătătorită care părea să nu mai fi fost umblată de multă vreme. O apucară pe acolo. În fața lor era un delușor izolat. În vârf se afla locul sacru. Inima lui Waiyaki bătu mai tare. Se simțea în același timp înspăimântat și entuziasmat.

Lângă marginea dealului se înălța un mugumo¹ mare. Era un arbore uriaș, gros și misterios. Tufișurile creșteau aplecate reverențios în jurul lui. Copacul străvechi se înălța acolo, deasupra dealului, maiestuos, veghind parcă întregul ținut. Părea sfânt și copleșitor, dominând sufletul lui Waiyaki astfel încât el se simți foarte mic, aflat în prezența unei puteri foarte mari. Era un copac sacru. Era copacul lui Murungu. Waiyaki, acum în vârful dealului, de cealaltă parte a copacului, cuprinse cu privirea pământul din jur și se simți ca și cum inima lui va înceta să mai bată, atât de copleșit fu de imensitatea pământului. Coamele erau toate netede mai jos de picioarele lui mici. Spre est, soarele răsărise deja. Acum putea fi văzut clar, o imensă minge roșie în culori învăpăiate. Șuvițe de roșu-gălbui se conturau subțiri spre exteriorul centrului strălucitor, dispersându-se în cenușiul dens care unea pământul cu norii. În depărtare, cu vârful în norii gri, era Kerinyaga. Vârful său acoperit de zăpadă sclipea ușor, dezvăluind lăcașul lui

Murungu.

Coamele continuau să doarmă. Kamenno și Makuyu nu mai erau adversare. Se contopiseră într-o singură și minunată întindere de pământ; poate că asta este ceea ce erau menite să fie. Makuyu, Kamenno și celelalte coame se întindeau în pace și nu exista nici un semn de viață când stăteau pe dealul lui Dumnezeu.

1. Smochin.

Capitolul 5

Până și Chege era impresionat de pacea dimineții. Trecu un răstimp până să fie în stare să vorbească:

— Vezi tot pământul ăsta, țara asta care se întinde până departe și se unește cu cerul?

Glasul lui era profund și calm. Waiyaki își dădu seama că era încărcat de sentimente puternice.

— Da, șopti el.

— Este frumos pentru ochi...

— Este frumos.

— Și tânăr și fertil...

— Da. Tânăr și fertil.

— Tot ăsta e pământul nostru.

— Da, tată.

— Îi știi pe Gikuyu și Mumbi...

— Tatăl și mama tribului.

Era de parcă amândoi se aflau într-un vis mare.

— Vezi muntele ăla care se ițește prin ceața gri de la orizont?

— Kerinyaga?

— Da, muntele Celui-Care-Strălucește-În-Sfințenie.

Chege se opri, dar continuă să privească fix. Acela este lăcașul lui Murungu. El i-a făcut pe Gikuyu și Mumbi.

— D-daaa..., șopti Waiyaki.

— El i-a așezat pe muntele acela. Le-a arătat tot ținutul.

— D-daaa... Fu din nou o șoaptă, abia auzită.

Glasul tatălui său avea o vrajă fermecată.

— De pe muntele ăla i-a adus aici.

Chege stătea lângă fiul său, dar cu câțiva pași în spate. Privea peste coame, peste dealuri, uitându-se cu atenție, nemișcat, în zare, asemenea unui om care are o viziune. Poate că se uita la ceva care lui Waiyaki îi era ascuns. Waiyaki își forță ochii, dar nu reuși să vadă nimic. Deși se temea pentru tatăl său, fu copleșit de cuvintele care se revărsau din gura bătrânului. Iar tatăl său continuă să vorbească, fără a vorbi cu adevărat cu Waiyaki, ci mai degrabă cu el însuși, rostindu-și sentimentele și gândurile cu voce tare. În timp ce glasul îi vibra, Chege păru să câștige în statură și înfățișare, astfel încât Waiyaki îl crezu transfigurat.

— ... era înainte de Agu, la începutul lucrurilor. Murungu i-a adus aici pe bărbat și pe femeie și le-a arătat din nou toată imensitatea ținutului. Le-a dat acest pământ lor, copiilor lor și copiilor copiilor lor, *tene na tene*, pentru vecie. Vezi aici?

Waiyaki nu era sigur dacă ultima întrebare îi era adresată lui. Privi, totuși, în sus și văzu că tatăl lui arăta spre copacul mugumo și spre tufișurile misterioase din jurul acestuia.

— Acesta este un loc sacru și binecuvântat. Aici, unde au stat picioarele lui Mumbi, a crescut copacul acesta. Așa că, vezi tu, Kamenno e cel care i-a susținut pe tatăl și pe mama tribului. De aici, Murungu i-a dus și i-a pus sub Mukuruwe wa Gathanga în Muranga. Acolo, tatăl și mama noastră au avut nouă fiice care au născut mai mulți copii. Copiii s-au răspândit prin toată țara. Unii au venit pe coamele dealurilor pentru a păstra și păzi vechile rituri.

Bătrânul își mută privirea spre fiul său.

— Ești aici...

— Am venit cu tine, tată.

Waiyaki era nedumerit. Începea să se scuture de sub puterile vrăjii.

— Știu, știu, zise Chege nerăbdător. Înțelege că Gikuyu și Mumbi au pășit pe aici.

— Da.

— Tu te tragi din aceia puțini care au venit pe dealuri.

Între ei se lăsă un moment de tăcere. Waiyaki nu înțelegea.

— Ai auzit de Mugo wa Kibiro?

— Da.

— A fost un clarvăzător... Vedeau lucruri... Viitorul se desfășura în fața ochilor săi... Mugo s-a născut și a crescut în Kamenno înainte să meargă să le spună oamenilor ce vedea. Căci vedea mulți fluturi, de multe culori, care zburau deasupra ținutului, tulburând liniștea și viața ordonată a țării. Apoi a strigat tare și a spus: „Va veni un neam cu haine ca fluturii“. Lumea nu l-a crezut. Unii chiar l-au batjocorit, râzând de el, căci ziceau: „Nu e sănătos la cap“. Și nu au vrut să asculte glasul lui, care îi avertiza: „Păziți-vă!“. Clarvăzătorul a fost respins de oamenii coamelor. Aceștia nu i-au oferit nici haine, nici hrană. A fost cuprins de amărăciune și s-a ascuns, refuzând să le spună mai mult. A plecat dincolo de dealuri în lumea largă, pe tot cuprinsul ținutului Gikuyu. Încă nu era epuizat și acolo își rostea mesajul încă și mai tare. Totuși, au râs de el și l-au disprețuit. Aici era considerat mort. Însă el a venit înapoi deghizat și s-a stabilit aici.

Chege făcu o scurtă pauză, ca pentru a-și trage răsuflarea. Ochii îi străluciră ca de la o putere lăuntrică, iar apoi zise încet:

— Noi suntem urmașii săi. În venele noastre curge sângele lui.

Waiyaki rămase ca trăsnet. Aflarea faptului că avea în el sângele acestui faimos clarvăzător, care fusese în stare să vadă viitorul, îl umplu de un acut sentiment de uimire. Nu putu să vorbească; singurul cuvânt care-i scăpă de pe buze fu „Ha!“. Tatăl lui încă vorbea:

— El a murit aici. Tații noștri nu știu unde e mormântul lui. Însă unii zic că a fost cărat sus de Murungu.

Chege tăcu și se întoarse încet spre Waiyaki, care tremura nestăpânit.

— Îți văd teama. Trebuie să înveți să lupți cu frica... Frica... Nu doar Mugo a fost cel pe care l-au respins. Când le-am spus despre Siriana, n-au vrut să asculte.

Pentru prima oară, Waiyaki se simți cu adevărat înspăimântat. Îl cuprinse o groază necunoscută. Luptă împotriva ei.

— Fără îndoială, te întrebi de ce-ți spun toate astea...

Waiyaki vru să strige: „Nu-mi spune mai multe. Nu vreau să aud mai mult. Nu! Nu! Nu, tată!“. În schimb, șopti doar atât:

— D-daa...

— Tu ești ultimul din neamul nostru.

Waiyaki se simțea de parcă un nor greu îi apăsa sufletul și avu senzația stranie de gol în stomac. Era de parcă ceva, un presentiment, venea spre el cu toată viteza, iar el nu avea puterea să-l împiedice.

— Stai jos, îi zise blând tatăl lui.

Picioarele lui Waiyaki începuseră deja să-și piardă forța și se lăsă în iarbă.

— Poate că ești obosit, spuse Chege, apropiindu-se de fiul său.

Waiyaki încetă să mai tremure și se urî pe sine pentru că își arătase teama.

— Vezi tu, când Mugo a fost cuprins de amărăciune, a refuzat să le spună mai multe, repetă încet Chege.

Chege mai făcu o pauză. Chipul și ochii săi aveau acea expresie de parcă încerca să-și amintească ceva de mult uitat... Acum stătea în picioare chiar în spatele lui Waiyaki. Se aplecă și își atinse fiul pe umăr. Waiyaki își dădu seama că mâna tatălui său tremura ușor. Chege își retrase repede mâna, apoi, cu un tremurat zgomotos în glas, spuse mai departe:

— Ascultă-mă, fiule. Ascultă cu atenție, căci aceasta este străvechea profeție... N-am putut să fac mai mult. Când a venit omul alb și s-a stabilit la Siriana, am avertizat pe toată lumea. Dar ei au râs de mine. Poate că m-am grăbit. Poate nu eu eram acela. Mugo zicea adesea că nu poți să tai fluturii cu o macetă. Nu poți să înfigi sulița în ei până când nu le înveți și nu le cunoști obiceiurile și mișcarea. Pe urmă poți să-i prinzi în capcană, poți să te lupți cu ei. Înainte de a muri, el i-a șoptit fiului său profeția, străvechea profeție: „Salvarea va veni de pe dealuri. Din sângele care curge în mine, zic, din același copac, se va naște un fiu. Iar datoria lui va fi să conducă și să salveze poporul!“. Nu a spus nimic mai mult. Puțini au cunoscut profeția. Poate Kabonyi, care a trădat tribul, a cunoscut-o. Eu sunt bătrân, vremea mea s-a dus. Ține minte că tu ești ultimul din acest neam. Ridică-te. Ține seama de profeție. Du-te la Misiune. Învață toată înțelepciunea și toate secretele omului alb. Însă nu îi deprinde viciile. Fii credincios poporului tău și obiceiurilor străvechi.

— Tată, strigă Waiyaki după ce își reveni din șoc. Se simțea vlăguit și mic. Nu știa ce voia să spună.

— Du-te acolo. Îți spun din nou, învață toată înțelepciunea omului alb. Și

ține minte mereu, salvarea va veni de pe dealuri. Un bărbat va trebui să se ridice ca să salveze poporul la ceas de restriște. El le va arăta calea; el îi va conduce.

— Dar... Dar... Ei nu mă cunosc. Sunt un copil, și l-au respins pe Mugo...

— Lasă-i să facă ce vor. Va veni un timp – pot să-l văd venind – când vor striga după un salvator...

Era târziu când Chege și Waiyaki coborâra de pe dealuri. Erau epuizați când ajunseră acasă. Lui Waiyaki toată experiența îi părea un vis. Ce legătură avea el, un simplu băiat, cu un salvator? Trebuia să meargă pe coame strigând „Ascultați! De pe dealuri va veni un conducător ca să vă salveze!“?

Apoi, o vreme, începu să se îndoiască de sănătatea mintală a tatălui său. Poate că toată treaba asta era visul unui bătrân. Aproape că râse de modul serios în care luase totul tatăl său. Însă în inima lui nu era deloc veselie. Simțea, în schimb, o greutate care îl făcea bărbat. La trup era încă un băiat.

Când sosi vremea, Waiyaki dispăru de pe dealuri fără să știe nimeni altcineva în afară de tatăl său. Se duse la Siriana, unde, după un trimestru și aproape printr-un miracol, i se alăturară Kamau și Kinuthia, prietenii lui de la ciurdă.

Cei trei trebuia să trăiască și să învețe laolaltă sub supravegherea Reverendului Livingstone de la Misiunea Siriana, care devenise acum o mare instituție. Mulți băieți de pe dealuri și de mai departe, din Kiambu și Muranga, veneau acolo pentru o porție din magia omului alb.

Timp de multe anotimpuri, ei au învățat și au muncit din greu. Waiyaki făcea progrese rapide și i-a impresionat pe misionarii albi, care vedeau în el un posibil brav conducător creștin al Bisericii. Dar cine să știe că lucrurile se schimbau mai repede decât viziunea lui Livingstone, mai repede decât așteptările și închipuirile băiatului?

Capitolul 6

Atât în Kamenno, cât și în Makuyu, diminețile erau, de obicei, răcoroase. Nyambura simți mușcătura frigului pe piele în timp ce stătea pe butoiul ei de apă deja plin. Se uita cu atenție la sora ei mai mică; aceasta încă mai umplea la al ei. Apoi privi spre apa de un negru spălăcit a râului, care curgea la fel cum o făcea de mulți ani, scoțând bolboroseli neîncetate în timp ce își croia drumul pe lângă stâncile ieșite în afară. Nyambura era fascinată de râu și se simțea atrasă de acesta. Pieptul ei, strălucind de plăcere, se înalță și coborî cu un oftat: simțea ceva straniu agitându-i-se în măruntaie. Era o emoție, un sentiment de extaz acut, aproape de durere, care o cuprindea întotdeauna când privea mișcarea șerpuită a râului ascultând clipocitul lui.

Importanța râului Honia nu putea fi niciodată supraestimată. Vitele, caprele și oamenii își luau apa de acolo. Poate că de aceea era numit „Leacul“, iar valea – Valea Vieții; căci asta era, o vale a vieții.

În timpul ceremoniilor de inițiere, băieții și fetele veneau aici să-și dea cu apă pe piele în dimineața circumciziei. Se descoperise de multă vreme că apa foarte rece o amorțea, făcând durerea mai mică în timpul operației. Nyambura se gândi la asta și se simți ușor vinovată. Se uită cu neliniște la sora ei, care încă scotea apă. Nyambura se întrebă dacă lui Muthoni îi treceau vreodată prin cap astfel de gânduri. Credea că nu și o invidia. Căci Nyambura învățase și știa că circumcizia era un păcat. Era un ritual păgân de la care ea și sora ei fuseseră salvate. O fiică a lui Dumnezeu nu ar trebui niciodată să lase să-i vină în minte nici măcar un gând despre circumcizie. Fetele de vârsta lor urmau să fie inițiate în acel sezon. Dacă tatăl ei, Joshua, nu ar fi fost un om al Domnului, el le-ar fi prezentat, fără îndoială, pe amândouă drept candidate.

— Nyambura, soră...

Nyambura se trezi din reveria ei păcătoasă. Sora ei îi vorbise. Nyambura se

uită la ea și se întrebă: ce o îngrijora pe Muthoni? Ce măcina sufletul fetei mai mici? Nyambura nu avea nici o îndoială că se întâmpla ceva cu Muthoni. Toată săptămâna și, de fapt, pe tot parcursul ultimelor două luni, observase la fată ceva schimbător și agitat. Asta o îndurerase pe Nyambura. Își iubea sora.

Într-adevăr, cele două erau nedespărțite. Se jucau și munceau împreună. Nyambura era mai mare, dar nu era ușor de sesizat asta. Amândouă erau destul de înalte și bine-făcute; aveau cam aceeași înălțime și înfățișare, deși pielea lui Muthoni era mai închisă la culoare. Aveau aceiași ochi pătrunzători, dar ciudat de febrili. Părul lor era des, de un negru lucios. Era aspru, dar privit părea moale și frumos.

Trăsăturile Nyamburei păreau aspre, reținute. În timp ce ea era liniștită, Muthoni era vivace.

Așa că nu era surprinzător ca Nyambura să observe această bruscă schimbare de dispoziție. În timp ce veneau la râu în dimineața aceea, Muthoni fusese mai retrasă ca niciodată. Nyambura era profund tulburată deoarece încercările ei anterioare de a o convinge pe sora ei să-i dezvăluie supărările sale eșuaseră. Așteptă acum ca aceasta să continue. Muthoni era așezată pe butoiul ei de apă.

— Vreau să-ți spun ceva, zise ea.

— O, spune-mi, te rog, răspunse Nyambura cu nerăbdare, cu o curiozitate sporită.

— Dar promite-mi că vei păstra pentru tine ceea ce-ți voi spune.

Aceasta era o rugămintă, o rugămintă făcută aproape cu teamă. Nyambura ar fi râs de n-ar fi fost seriozitatea din glasul și de pe chipul surorii ei.

— Păi, mai întâi povestește-mi despre acel ceva, zise Nyambura cu un ton lipsit de griji.

Voia să o facă pe sora ei să se relaxeze și să-și îndulcească expresia încordată de pe față. Muthoni înălță chipul spre Nyambura. De data asta, rugămintea era inconfundabilă.

— M-am tot gândit la asta. N-am fost în stare să mănânc sau să dorm ca lumea. Gândurile mele mă îngrozesc. Dar acum cred că am ajuns la o hotărâre.

Se opri, privind pe lângă Nyambura, apoi zise rar și încet:

— Nyambura, vreau să fiu circumcisă.

Pentru o clipă, Nyambura rămase de parcă gândurile, sentimentele, însăși ființa ei fuseseră paralizate. Nu putu să vorbească. Anunțul era prea brusc și prea neașteptat. Cum putea să creadă că ceea ce auzise venea din gura lui Muthoni? Se uită la râu, la trestia care se legăna ușor de-a lungul malurilor și apoi privi dincolo de râu. Nimic nu se mișca pe uriașul drum pentru vite care șerpuia prin pădurea dinspre Kamenno. Lumina gălbuie a dimineții se dispersa prin pădure, creând umbre lungi pe cărarea vitelor. Insectele din pădure scoteau un sunet neîncetat ce se unea cu zgomotul apei, care cădea mai departe în josul văii. Asta făcea ca tăcerea provocată de afirmația lui Muthoni să fie și mai intensă.

— Circumcisă? Își găsi în sfârșit vocea Nyambura.

— Da.

— Dar tata nu va permite asta. Va fi foarte supărat pe tine. Cum poți să te gândești la asta?

Nyambura putea să-și imagineze furia lui Joshua dacă auzea de așa ceva.

În plus, ești creștină, continuă ea. Tu și eu cunoaștem acum obiceiurile albilor. Tata ne-a învățat ceea ce a aflat la Siriana. Și doar știi, misionarilor nu le place circumcizia fetelor. Așa zice tata. În afară de asta, Iisus ne-a spus că e greșită și că e un păcat.

— Știu. Dar vreau să fiu circumcisă.

— De ce? întrebă Nyambura deznădăjduită.

Știa foarte bine că tatăl ei nu o să vrea să audă de așa ceva. Orice om al Domnului știa că acesta era un obicei păgân, împotriva căruia misionarii albi îl preveniseră pe Joshua de nenumărate ori. Poate că în Muthoni intrase Satana. Așa lucra diavolul. Nyambura încercă să își convingă sora.

— Da. Spune-mi. De ce vrei asta? Știi că asta e lucrarea diavolului. Știi cum îi ispitește el pe oameni. Noi suntem creștine. N-am fost noi de mult botezate? Nu ești tu acum mântuită de păcat?

Nyambura se înflăcăra. Respira greu și simți o căldură în interior. Apăra ceva; încerca să își salveze sora.

— Știu. Dar...

Muthoni tăcu. Nu își văzuse niciodată sora astfel, cu lumina aceea în ochi. Își simți genunchii slăbiți și se gândi că greșește. Însă în clipa următoare sări în sus

și se repezi la sora ei. Vorbi cu pasiune, cu toată convingerea. La urma urmei, și ea credea în ceea ce avea de gând să facă. Nyambura o apucă de brațe și rămaseră încleștate una în brațele celeilalte ca niște copilași. Nyambura se alarmă când văzu înflăcărarea lui Muthoni. Îi vorbi cu blândețe:

— Tata și mama...

— Uite, te rog, eu... Eu vreau să fiu femeie. Vreau să fiu o fată adevărată, o femeie adevărată, care cunoaște toate obiceiurile dealurilor și coamelor.

— Dar tata, adu-ți aminte de el.

— Păi ce! Suntem proaste? o scutură pe Nyambura. Tata și mama sunt circumciși. Ei nu sunt creștini? Circumcizia nu i-a împiedicat să fie creștini. Și eu am adoptat credința omului alb, totuși știu că este frumos, o! foarte frumos, să fii inițiată în viața de femeie. Înveți obiceiurile tribului. Da, Dumnezeu omului alb nu mă mulțumește pe deplin. Vreau, am nevoie de mai mult. Viața mea și viața ta sunt aici, pe dealuri, asta e ceea ce știm.

Vorbea acum privind dincolo de Nyambura, de parcă ar fi vorbit cu alți oameni. Apoi coborî vocea și șopti în taină:

— Tata a spus că la Misiune există bărbatul acela, Livingstone, și multe femei. Acelea sunt nevestele lui. Tu crezi că el, un bărbat, s-ar însura cu o femeie care nu e circumcisă? Cu siguranță nu există nici un trib în care să nu se facă circumcizii. Cum s-ar transforma o fată în femeie?

Muthoni se eliberase de acum din strânsoarea surorii ei. Stătea și se uita în altă parte, nu la Nyambura.

Nyambura nu putu să spună nimic. Nu pricepea logica lui Muthoni sau firul gândirii ei. Nu se gândise niciodată atât de profund la aceste lucruri. Se mulțumea să respecte orice îi spunea tatăl ei că se cuvenea. Și se temea de mânia lui. Muthoni se răsuci și își cuprinse din nou sora în brațe, rugând-o cu ochii și cu trupul:

— Te rog, surioară. Să nu spui. Să nu-i spui lui tata.

Începură amândouă să plângă. Inima Nyamburiei se înmuie și îi fu milă de sora ei. Își dorea sincer să o poată ajuta, dar își simțea foarte apăsător propria-i neputință.

— Cum vei fi inițiată?

— Tata și mama nu vor afla. Dar nu știu unde să merg.

— Mătușa noastră locuiește la Kamenno, încercă Nyambura să o ajute.

— A, da. M-am gândit la asta. Voi merge la Kamenno și voi sta la ea când va veni vremea.

Ce altceva putea să facă Nyambura? Încercă din nou să-și dojenească sora, fără nici un rezultat. În inima ei știa că, odată ce Muthoni se hotărâse asupra unui lucru, era greu să o facă să se răzgândească. Moștenise acest spirit încăpățânat de la Joshua, un bărbat care, când își puneă ceva în cap, era greu de abătut de la drumul spre țelul propus.

Râul Honia continua să curgă. Insectele continuau să scoată sunetul lor neîncetat care se unea cu cel al cascadei râului. Întreaga scenă deveni înfricoșătoare pentru Nyambura, iar ea nu se mai simți entuziasmată. Nici măcar căldura soarelui de dimineață nu o trezi. Își iubea sora iar acum era necăjită pentru că nu știa ce se va întâmpla.

Își luară butoaiele din tablă și începură urcușul lent al coamei, întorcându-se acasă, în Makuyu. Deodată, Nyambura auzi un suspin ușor de la sora ei. Se întoarse repede; pe chipul lui Muthoni era o expresie de uimire – butoiul ei cu apă se rostogolea pe pantă înapoi în râu.

Nyambura și Muthoni trebuiau să coboare din nou. „Semn rău“, se gândi Nyambura.

Capitolul 7

Când cele două fete ajunseră acasă cu butoaietele de apă atârându-le greu în spate, femeile și bărbații din Makuyu se ocupau deja de treburile lor de dimineață. De-a lungul întregii coame, din colibe de pământ risipite ici și colo care alcătuiă satul se înălțau fuioare de fum gros, albastru. Unele femei care, pasămite, nu se trezeau devreme, abia acum se duceau la râu să ia apă, în timp ce, din loc în loc, vite și capre, urmate de băieții care mergeau iute, cu pași mărunți, în urma lor, se duceau în toate direcțiile.

Exista un caracter uniform în gospodăriile împrăștiate pe coamă. Erau alcătuite din colibe rotunde, acoperite cu stuf, grupate câte trei sau patru și înconjurte de un gard viu natural. Casa lui Joshua era diferită. A lui era o clădire dreptunghiulară acoperită cu tablă, care se înălța foarte distinct, de una singură, pe coamă. Acoperișul din tablă se stricase deja, lăsând ploaia să intre liber, așa că peste el puteau fi văzute mici bucăți de pânză de sac care acopereau părțile foarte deteriorate. Construcția care se înălța atât de distinct și de sfidător era, poate, un indiciu că vechea izolare a lui Makuyu de restul lumii era în curs de destrămare. Deși, e adevărat, nici un oraș nu era încă aproape. Nairobi era departe, un oraș necunoscut dealurilor. Siriana era cel mai apropiat centru misionar: un loc mare, cu spitale și cu o școală înfloritoare, care primea băieți și fete din toată țara. Deși trimiteau discipoli să lucreze acolo, misionarii nu pătrunseseră încă în zona dealurilor. Oamenii rămâneau conservatori, loiali tradițiilor locului. Din când în când, Livingstone făcea o vizită pe dealuri, dăruind o nouă viață și energie diverșilor săi adepți. Principala sa activitate, însă, era îndeplinită de Joshua.

Joshua, tatăl Nyamburei, era acum un bărbat între două vârste, care predica întotdeauna cu o voce pătrunzătoare, răsunătoare, care vorbea despre putere și cunoaștere. Împreună cu alți câțiva, fusese printre primii care se convertiseră la

noua credință. Era pe atunci un tânăr care a fugit de pe dealuri și s-a dus să trăiască alături de omul alb în nou-înființata Misiune. S-a temut de răzbunarea dealurilor, de mânia prietenilor săi trădați. La Siriana a găsit un refugiu și puterea și magia unui alb. A învățat să citească și să scrie. Noua credință a lucrat în el până când a ajuns să-l posede în întregime. A renunțat la magia, puterea și tradițiile tribului său. S-a întors către Dumnezeu Unul, simțindu-I prezența profundă. Nu-i dăduse acesta omului alb putere peste toate? A aflat de Iisus:

„Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel.“¹

Și-a dat seama de ignoranța neamului său. A simțit adâncimea înținericului în care trăiau. A văzut apa mocirloasă prin care mergeau, fără să aibă habar de mizerie și noroi. Ai lui îi venerau pe Murungu, Mwenenyaga, Ngai. Infailibilul om alb îl numise pe zeul Gikuyu prințul înținericului.

Isaia, clarvăzătorul omului alb, profetise despre Iisus. Povestise despre venirea unui Mesia. Mugo wa Kibiro, clarvăzătorul Gikuyu, prevestise vreodată despre un astfel de mântuitor? Nu. Isaia era măreț. Spusese despre Iisus, Mântuitorul lumii:

Aceia care nu-l primesc sunt copiii înținericului;
Aceștia, fiii și fiicele celui rău, vor merge în Iad;
Vor arde pentru totdeauna, în vecii vecilor.

Aceste cuvinte puternice l-au înspăimântat pe Joshua și l-au cutremurat; l-au zguduit până în adâncul ființei. S-a botezat și abia atunci s-a simțit liniștit și a încetat să mai tremure.

A simțit fericirea tăindu-l adânc, înflăcărându-i sufletul. Scăpase de Iad. Se simțea o făptură nouă. Asta era ceea ce spunea mereu acasă și în biserică.

Dacă cineva este întru Hristos, iată, el este o făptură nouă.

El era un om nou, spălat de rele. Eliberat de teamă, a devenit curajos, a ajuns predicator. Nu-i mai era frică de Chege, nu se mai temea de ceea ce vor zice sau

îi vor face dealurile și locuitorii lor. S-a întors la Makuyu și predica pe un ton vehement și cu o furie care îi înspăimânta până și pe vechii săi ascultători. Puțini puteau să reziste acelei voci. Veneau mulți, și unii chiar se converteau. Și cu toții se bucurau laolaltă și îl preamăreau pe Domnul.

Însă unii se apucau din nou de băut; dansau din nou ritualurile tribale; reveneau la circumcizie. Cu fiecare zi, Joshua devenea mai mânios și condamna vehement o astfel de purtare. Poate că vorbele nu prinseseră rădăcini. Joshua însuși era strict și respecta neabătut cuvântul sfânt. Uniformitatea religioasă în propria-i casă era obligatorie. Dorea să fie un exemplu pentru toți, o lumină strălucitoare care să arate drumul, stânca pe care să pășească cei slabi în drumul lor spre Hristos.

Joshua stătea așezat în fața casei când veniră cele două fete și își puseră jos butoaiele cu apă. Se uită la ele, la cum munceau, la cum stăteau împreună, și simți o mândrie de tată. Casa lui avea o puternică temelie creștină, iar el voia ca fiicele sale să devină puternice în credință și în căile Domnului. Nu ar demonstra asta tuturor cum ar trebui să fie un cămin creștin?

Era un an neobișnuit. Anotimpurile erau bogate. Porumbul și fasolea erau adunate și puse deoparte pentru a se feri de incertitudinile viitorului. Oamenii erau fericiți și pretutindeni era multă bucurie. Creștinii din Makuyu se strânseseră laolaltă și se rugară la Dumnezeu.

Bătrânii înțelepți din Kameno și din întregul ținut al leilor adormiți se strânseseră să-i aducă sacrificii lui Murungu sub copacul sacru. Toate erau un preludiv la numeroasele ritualuri de acest fel ce aveau să fie îndeplinite nu doar de adepții lui Joshua care se pregăteau de Crăciun, ci și de alții, pregătiți pentru ceremoniile de inițiere. Joshua era împotriva acestor ritualuri de inițiere, mai ales împotriva circumciziei feminine, care căpăta o nouă semnificație în relația dintre Makuyu și Kameno.

Pentru Joshua, acceptarea acestei ceremonii era un păcat de neiertat. Nu i se spusese să ia tot și să părăsească Egiptul? Va călători curajos, soldat creștin, ducându-se pe Tărâmul Făgăduinței. Nimeni nu avea să-l abată de la țelul propus. Voia să intre în noul Ierusalim ca un bărbat desăvârșit.

De fapt, Joshua considera circumcizia un păcat atât de mare, încât dedică o rugăciune pentru a-i cere lui Dumnezeu să-l ierte că s-a căsătorit cu o femeie care fusese circumcisă.

Doamne, Tu știi că nu a fost vina mea. Doamne, nu am putut să fac altfel, iar ea a făcut asta pe când se afla în Egipt.

Uneori, când era singur cu Miriamu, soția lui, se uita la ea și spunea cu tristețe: „Mi-aș dori ca tu să nu fi trecut prin acest ritual“.

Nu că Miriamu ar fi împărtășit sau prețuit aceste sentimente, dar îl cunoștea pe Joshua. Era un om al lui Dumnezeu atât de neclintit și credea cu atât de multă convingere în Vechiul Testament, încât nu se abținea niciodată de la pedepsirea unui păcat, chiar dacă asta însemna să-și bată soția. Nu îl deranja acest lucru atâta timp cât îndeplinea judecata Domnului.

Lucrurile nu-i merseseră deloc bine lui Joshua pe tot parcursul aceluia an. Oamenii din Kameno deveneau îngrijorați și credeau că Joshua era cel răspunzător pentru albi care, mai nou, veneau adesea pe dealuri. Existau zvonuri cum că la Makuyu avea să se construiască în curând o garnizoană guvernamentală și că dealurile vor fi conduse de acolo. În ultima lui vizită, unul dintre oamenii albi anunțase că populația din aceste regiuni va începe să plătească impozite unui guvern din Nairobi. Oamenii ridicau din umeri, neștiind ce era un impozit. Cu toate acestea, îl învinuiau pe Joshua pentru amestecul său.

Pe Joshua nu îl deranja asta. El știa ce e un guvern, căci învățase despre asta de la Livingstone. Știa că era dator să se supună guvernului, dând Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu.² Asta era ceea ce voia el să facă fiecare creștin. Și nu era omul alb fratele său? Era omul alb răspunzător pentru relele ținutului? Nu! Orbirea oamenilor era. Oamenii nu voiau să pășească în lumină. Iată acum pregătirile și ritualurile care aveau loc peste tot! Iată păcătoșii afundându-se tot mai adânc în mocirla murdară a păcatului! Pe Joshua îl cuprindeau uneori momente de mare mânie. Și atunci își aducea aminte că trebuie să fie răbdător. În curând,

rugăciunile aveau să producă un miracol pe coame. Așa că Joshua cădea în genunchi. Se ruga ca oamenii să-și lepede obiceiurile și să urmeze calea omului alb.

După rugăciune, se simțea liniștit și chipul lui era cuprins de calm. Aștepta să se întâmple ceva cât de curând, dar știa că trebuie să aibă răbdare. Cânta imnuri de slavă. Dar:

O, Doamne, privește la pregătirile lor,

O, Doamne, de ce nu Te pogori asupra acestei generații păcătoase ca să isprăvești cu tradițiile lor rele? Se apropie circumcizia.

Luptă alături de mine, o, Doamne.

Îi venea să iasă afară cu un băț, să-i pedepsească pe acești oameni, să-i silească să stea în genunchi. Nu asta era ceea ce li s-a făcut copiilor lui Israel care și-au întors fața de la Domnul, care n-au vrut să-i audă glasul?

Adu foc și tunet,

Adu potopul.

Nu se întâmplă nimic. Pregătirile pentru inițiere continuă, în timp ce Joshua și adepții săi se pregăteau pentru nașterea unui mântuitor.

[1.](#) Vechiul Testament, Isaia, 7:14.

[2.](#) Trimitere la Sfânta Evanghelie după Matei, 22:21.

Capitolul 8

Duminica era întotdeauna o zi aglomerată pentru Joshua. Ținea o predică lungă, iar Kabonyi îl ajuta uneori. Însă Kabonyi era un predicator mult mai puțin convingător decât Joshua, care părea să predice cu o siguranță născută din adâncul inimii. După ce se termina predica, urmau rugăciunea și cântările, iar apoi multe adunări pe coame. Uneori, Joshua trebuia să călătorească prin ținut, de pe o coamă pe alta.

Într-o duminică, ținu o predică deosebit de lungă. Când se termină, se simțea epuizat. Cu doar o săptămână înainte se dusese la Siriana cu Kabonyi pentru a discuta evenimentele recente. Siriana era departe și merseseră pe jos. Acum se simțea atât de vlăguit, mai ales după această slujbă, încât nu aștepta obișnuitele rugăciuni și cântări care aveau loc în fața biseriței din Makuyu. O căută pe soția lui, Miriamu, și se duse acasă cu ea.

Nyambura, care nu aștepta niciodată cântările de afară, se afla cu câțiva pași în față. Muthoni nu era acolo.

Ajunseră acasă. Muthoni nu era nici acolo. Nu era nimic neobișnuit în asta: ea rămânea adesea în urmă, la taifas cu sătenii. Însă Nyambura știa că în ziua aceea nu o lăsase pe Muthoni în urmă și fu mirată când nu o găsi acasă.

Seara, Muthoni nu apăru. Inima Nyamburei bătea repede. Începu să se îngrijoreze și se plimbă prin fața casei, încercând să cânte, dar, de fapt, uitându-se după Muthoni. Când se întoarse înăuntru, îi stătu inima văzând chipul calm al mamei ei. Joshua se odihnea în pat. Nyambura avea inima strânsă și se temea de clipa când Joshua va întreba de Muthoni. Joshua nu le dădea voie copiilor săi să fie plecați până târziu. Acum era și mai strict din cauză că aveau loc cântecele de inițiere. Nu voia ca fiicele lui să fie contaminate de acestea. Poate că era un noroc că se dusese la culcare mai devreme decât de obicei.

— Mă întreb pe unde o fi Muthoni, zise Miriamu ușor nedumerită. Era o

femeie care iubea liniștea și nu-i plăcea niciodată tensiunea inutilă în casă. Porunca pe care o dădea întotdeauna copiilor ei era: „Ascultați-vă tatăl“. Nu o spunea cu asprime sau cu amărăciune. Era o expresie a credinței, a convingerii, a unui mod de viață. „Tatăl vostru zice așa...” și se aștepta ca fiicele lui să facă asta, fără obiecții, fără resentimente. Învățase valoarea supunerii creștine și credea că toți ceilalți credincioși aveau aceeași atitudine față de viață. Nu că punea la îndoială viața. Aceasta îi oferise un bărbat și, în felul ei, Miriamu îl iubea și îi purta de grijă. Credința ei în Dumnezeu era combinată cu teama de Joshua. Însă aceasta era religia, iar acesta, modul în care erau orânduite lucrurile. Totuși, după ochii ei îți puteai da seama că era o religie învățată și acceptată; în interior dormea adevărata femeie Gikuyu.

Nyambura păstră liniștea. Nu știa ce să zică. Înainte să poată inventa un răspuns potrivit, tatăl ei o chemă pe Muthoni. Întotdeauna o chema pe Muthoni când voia ceva. Nyambura și Miriamu se uitară una la alta de parcă atunci descopereau că Muthoni lipsea. Apoi, Nyambura sări în sus ca pentru a se duce să o caute pe Muthoni. Însă voia doar să fie departe de mânia tatălui ei. Muthoni nu-i spusese Nyamburei că va pleca. Pur și simplu se furișase afară din biserică. Nyambura, însă, nu uitase dimineața aceea de la râu, chiar dacă acel episod avusese loc cu mai multe luni în urmă.

Când se întoarse în casă, îl găsi pe Joshua în picioare lângă Miriamu, uitându-se aspru la ea:

— Își spun din nou. Tu știi unde este fiica ta. Du-te! Du-te s-o cauți!

Se lăsa noaptea. Nyambura rămase la ușă, făcându-se mică de teamă. Oala de pe cele trei pietre fierbea, dând pe dinafară. Miriamu ieși. Asta însemna să fii mamă. Însemna să porți pe umeri toate păcatele și greșelile copiilor. Umblă prin sat, căutând în toate colibecele în care s-ar fi putut afla Muthoni. Nu o găsi. Se întoarse și văzu că Nyambura luase oala de pe foc. Joshua și Nyambura nu schimbaseră o vorbă. Joshua nu se ostenise să o întrebe pe Nyambura unde e sora ei. Poate că mânia îl orbise.

— Ai găsit-o? se repezi el la Miriamu.

Miriamu nu zise nimic.

— Du-te înapoi și caut-o. Nu poate dormi în altă parte.

Miriamu șovăi. Unde să se ducă? Credea că Joshua nu e rezonabil, însă nu știa cum să-i spună asta, căci nu-i plăceau certurile. Pe moment, Nyambura trăia chinul unui suflet sfâșiat, cu teama și neștiind cui să-i fie credincioasă. Să dea în vileag secretul lui Muthoni? Dacă Muthoni se întorcea?

— Dar... Dar..., se bâlbâi Miriamu.

Nyambura nu mai putu suporta. Încercase din răspuțeri să își respecte promisiunea nerostită făcută lui Muthoni.

— Poate că s-a dus la mătușa mea, sugeră ea timid.

Mai bine ar fi păstrat tăcerea. Joshua aproape că sări la ea.

— Ce!? Mătușa ta? Pentru ce? Spune-mi imediat!

Nyambura se făcu mică sub răbufnirea lui. Însă arătă șovăială și amână clipa dezvoltării spunând:

— Cred că s-a dus la mătușa mea din Kamen.

— Ca să facă ce?

Era ceva imposibil de evitat. Nyambura se uită la ușă, gata să fugă afară, în timp ce își făcea curaj să spună cuvântul de rău augur:

— Circumcizie.

— Ce!?

— Să fie circumcisă.

Înainte să fugă afară, Joshua se năpusti la ea. O privi mânios, scuturând-o tot timpul. Era aproape nebun și în colțurile gurii se zăreau mici picături de salivă, ca o spumă.

— De unde știi? Cine ți-a spus?

Nyambura fu copleșită de spaimă. Credea că o să o bată. Deodată, Joshua îi dădu drumul. Scoase un suspin ușor. Nyambura simți în acesta durere și chin. Îi fu milă de tatăl ei. Încet, acesta se duse înapoi la foc și se lăsă să cadă pe un taburet. Semăna cu un animal de pradă care suferea pentru prima dată înfrângerea și umilirea. Își dădea seama că îmbătrânea. Apoi, cu o voce măsurată, lipsită de viață, zise:

— De această singură dată îți dau voie să mergi la Kamen. Du-te la femeia aia pe care o numești mătușă. Spune-i lui Muthoni să vină înapoi. Dacă va fi de acord, vom ierta totul. Dacă nu e de acord, atunci spune-i că încetează să mai fie

fiica mea.

După acest anunț, Joshua se duse înapoi în pat, și în casă se lăsă tăcerea. Miriamu nu vorbi. Și ea fusese redusă la tăcere de comportarea lui Muthoni, care părea să nu aibă nici o explicație și să nu izvorască din nici o motivație. O iubea pe Muthoni și nu voia să o piardă. Știa că Joshua vorbea serios. Pe față începură să-i curgă lacrimi. În timp ce cădeau, acestea străluceau, luminate de tăciunii focului care se stingea. Uneori, focul scotea scânteii, creând umbre contorsionate pe pereții din lut. Umbrele diforme se mișcau și tremurau batjocoritor.

A doua zi, Nyambura aduse vestea tristă că Muthoni refuza să se întoarcă acasă.

Joshua stătu nemișcat în timp ce asculta asta. Se simțea deja rușinat că se lăsase prins de diavol cu o seară înainte, fără să știe. Se rugase, cerând puterea de a nu mai fi prins niciodată în somn. Însă această veste fu grea pentru el, pentru un bărbat care pășise pe calea dreptei credințe. Își aduse aminte de Iov și îi mulțumi lui Dumnezeu.

Din ziua aceea, Muthoni încetă să mai existe pentru el, în inima lui. Ea adusese o dezonoare veșnică asupra lui și a casei lui, pe care și-o dorise un exemplu a ceea ce ar trebui să devină o casă de creștin.

Prea bine. Las-o să se întoarcă în Egipt. Da. N-are decât să meargă înapoi. El, Joshua, va călători mai departe, spre noul Ierusalim.

Capitolul 9

Perioada recoltării veni și trecu. Recoltele erau bune. Oamenii se bucurau. Nu se mai văzuseră de mulți ani niște recolte atât de bogate. Bătrânii oftau îngrijorați în timp ce erau martori la zarva produsă de acest entuziasm, care vuia pe coame, făcând lucrurile să se cutremure. Oare nu mai văzuseră ei astfel de întâmplări și înainte, în vremea tinereții lor?

Apoi, bătrânii înțelepți îi oferiră lui Murungu multe ofrande. Cine nu știa ce prevesteau niște recolte atât de bogate? Cine nu putea să-și aducă aminte marea foamete care se abătuse asupra dealurilor, răspândindu-și degetele de fum în tot ținutul Gikuyu? Asta fusese înainte de adevărata sosire a oamenilor albi. Cei mai mulți dintre bătrâni erau tineri pe atunci. Însă nu au uitat niciodată marele belșug și recoltele care au precedat foametea.

Chege ținea bine minte asta. El și mulți alții au crezut că foametea nu mai avea cum să vină niciodată. Însă aceasta-i urmase imediat pe poteca gândurilor lor. Chege, împreună cu proaspetele sale soții și alți câțiva, părăsise dealurile pe o cărare tainică. Cele două soții ale sale nu au supraviețuit dezastrului. Chege era încă tânăr. Și-a găsit în curând o altă mireasă și s-a întors pe dealuri. S-a întors ca să le spună oamenilor despre omul alb. Însă ei n-au vrut să-l asculte. Chiar când omul alb a ajuns la Siriana, oamenii n-au vrut să audă spusele lui Chege. Când Kabonyi și Joshua s-au convertit, Chege a rupt relația de prietenie pe care o avuseseră până atunci. Acești creștini nu aveau să obțină nimic bun, zicea el mereu. Vedea mai mult decât putea oricine să vadă. Acești adepți ai lui Joshua aveau să aducă atât de multe dezbinări în ținutul lor, încât tribul va muri.

Oare nu predicau creștinii împotriva a tot ce era bun și frumos în trib? Circumcizia era cel mai important ritual în modul de viață al neamului Gikuyu. Cine mai auzise de o fată care să nu fie circumcisă? Cine ar plăti vreodată vaci și capre pentru o astfel de fată? Cu siguranță, niciodată fiul său. Waiyaki nu avea

să trădeze tribul niciodată.

În familia sa, Chege nu avea a se teme pentru nimic. Fiicele sale erau circumcise și toate erau măritate bine. Iar Waiyaki, care se afla de-acum la Siriana de mulți ani, era puțin probabil să fie contaminat de noul cult. Se pregătea să vină să lupte pentru trib. Uneori, însă, Chege avea îndoieli în legătură cu fiul său. Avea să-și dezamăgească vreodată tribul? Avea să infirme profeția? Cu astfel de prilejuri, Chege trăia o senzație de înfrângere, de disperare. Apoi, fiul lui venea acasă în vacanță și Chege, deși fiul lui nu-i spunea prea multe, își putea da seama că totul era bine.

Chege persevera. Știa că vârsta își lua rapid obolul și că nu mai avea multe zile de trăit; ajunse să-și pună toată credința în tânăr. Era ca și cum viața sa, inima sa erau purtate de Waiyaki, și Chege se temea ca băiatul să nu se împiedice.

Chege nu vedea o contradicție în faptul că el, întruchiparea adevăratului Gikuyu, și-a trimis fiul chiar la centrul misionar în legătură cu a cărui existență se împotrivise mereu. Dar ce conta? El îi prevenise pe oameni. Aceștia refuzaseră să ia armele. Poate că acum era chiar prea târziu să mai ia armele. Din fericire, existau alte căi de a-l învinge pe omul alb. Căci profeția era încă valabilă. În împlinirea ei stătea speranța poporului. Chege învățase o lecție și i-o predase fiului său. Era bine ca acesta să cunoască obiceiurile omului alb.

Astfel, Chege aștepta și spera. Îl supraveghea pe Waiyaki, îi urmărea progresele și purtarea. Trăia în fiul său. Dacă profeția nu se împlinise în el, ei bine, exista fiul. Ce conta? Un salvator va veni de pe dealuri. Bine. Waiyaki era ultimul din neamul acelui mare clarvăzător care profețise despre un Mesia negru de pe dealuri. Băiatul se descurca bine la Siriana. Recent trecuse prin cea de a doua naștere. Iar în acest sezon avea să fie inițiat în viața de bărbat. Asta îl va ajuta să asimileze mai repede înțelepciunea omului alb și să ajute tribul. Și era exact ceea ce voia Chege: înainte de a muri, să-l vadă pe Waiyaki devenind bărbat; apoi putea să fie sigur că munca pe care o începuse – nu, munca începută cu mult timp în urmă de Mugo – nu avea să piară. Se putea avea mai mare încredere într-un bărbat decât într-un *kihii*, un băiat necircumcis.

Șirul ofrandelor mergea mână în mână cu pregătirile pentru circumcizie. Pretutindeni se strângeau laolaltă candidații pentru inițiere. Mergeau din casă în casă, cântând și dansând cântecele ritualice, aceleași care se cântau din vechime, când Demi erau pe pământ.

Waiyaki era unul dintre candidați. Era de-acum un tânăr cu membre drepte, puternice. Nu îi plăceau prea mult dansurile, mai ales din pricină că nu le putea executa la fel de bine precum ceilalți candidați, care le exersau de mulți ani. La urma urmei, la scurt timp după cea de-a doua naștere a sa, el plecase la Siriana și trăise acolo toți acești ani, deși de obicei venea acasă în vacanțe. Waiyaki se mira adesea de tatăl său, care, în anumite privințe, părea să sfideze vârsta. Vocea lui însă, subțire și tremurată, îl dădea de gol. Waiyaki își aducea des aminte de ce fusese trimis la Siriana. Dar, odată cu trecerea anilor, visul devenise mai puțin viu și real. Îl considera mai mult o iluzie, visul unui bătrân. Cu toate acestea, muncea din greu la școală. Era acum în ultimul an la Școala Secundară Siriana și putea să cunoască băieții din toată Kenya.

Absența lui Waiyaki de pe dealuri îl făcuse să piardă legătura cu acele lucruri care contau cel mai mult pentru trib. În plus, oricât de mult se împotriva el, nu se putea abține să culeagă și să asimileze idei și noțiuni care îl împiedicau să răspundă spontan la aceste dansuri și celebrări. Dar știa că trebuie să treacă prin inițiere. Și nu îi plăcea să-și dezamăgească tatăl. Căci Waiyaki știa că bătrânul va muri în acel vis despre viitor care fusese, probabil, o parte reală, esențială din viața lui. Nu că lui Waiyaki i-ar fi displicut ideea de circumcizie. Din contră, abia aștepta asta. Era ambiția sa de băiat să-și testeze curajul în cadrul ceremoniei. De fapt, îl considera pe Livingstone, în ciuda sfințeniei și cunoștințelor sale, un pic cam greu de cap, de vreme ce ataca un obicei a cărui adevărată semnificație în trib nu o înțelegea și nu avea să o înțeleagă, probabil, niciodată.

Peste bățiile tobelor și zdrăngăneli, din deal în deal se înălțau strigăte, pentru a-i ține treji pe cei care ar fi putut să vrea să meargă la culcare. În seara aceea era ajunul zilei inițierii; aveau să aibă loc cele mai importante dansuri.

Mintea lui Waiyaki era agitată. El nu-și putea aduce aminte nimic care să-l fi

zguduit la fel de mult ca acea faimoasă călătorie la Dumbrava sacră. Însă aceea era acum un vis. Ce se petrecea acum era real, toată lumea vorbea despre asta. Waiyaki se întreba întruna: „De ce să facă ea așa ceva?“. Și simțea dorința de a vorbi cu ea, de a auzi răspunsul chiar din gura ei. Revolta lui Muthoni răsunase din deal în deal, de parcă vestea ar fi fost răspândită de vânt și tobe. Numele ei era rostit în șoaptă din vatră în vatră. Waiyaki o văzuse cu o zi înainte într-o casă în care ea se dusesse pentru un dans. Însă atunci nu crezuse, când unul dintre candidați l-a ciupit de spate și i-a arătat spre o fată care sărea și își legăna șoldurile în mijlocul unui grup de dansatoare.

— Acea este Muthoni.

— Care Muthoni?

— Fiica lui Joshua, desigur.

— Fiica lui Joshua! Fiica lui Joshua.

Părea incredibil. O cunoscuse pe Muthoni când era mică. Își putea aminti ziua când el, Kinuthia și Kamau o făcuseră pe Muthoni să țipe de spaimă atunci când o atacaseră pe neașteptate la râul Honia. Waiyaki simțise o plăcere care mai apoi se transformase în rușine. Nu era nimic curajos în a speria fete, se gândise el. Mai apoi, mama lui l-a bătut când a aflat că a luat parte la așa ceva. Din fericire, tăvășenia a fost mușamalizată între femei și Chege și Joshua nu au ajuns niciodată să afle despre asta.

Iar acum, iat-o acolo. Waiyaki îl văzuse pe Joshua de mai multe ori, atât în Makuyu, cât și la Siriana. Auzise despre strictețea lui în materie de religie, adică toate chestiunile vieții. Cum de putuse ea să vină acolo? Poate că fugise de acasă. Multe fete făcuseră acest lucru. Cel puțin asta era ceea ce îi spusese băieții care veniseră de „departe“, unde fuseseră înființate de multă vreme misiuni. În aceeași noapte, Waiyaki l-a căutat pe Kinuthia. Și acesta era candidat la inițiere.

— Mă uimești, râsese de el Kinuthia. N-ai auzit că a fugit de acasă?

Ideea că ea chiar a fugit de acasă, că s-a răzvrătit în fața autorității, l-a șocat oarecum. El nu ar fi îndrăznit să nu îl asculte pe Chege. Sau, cel puțin, nu putea să se vadă făcând așa ceva.

Așa că, în acea seară, Waiyaki află că Muthoni chiar fugise de acasă. Mătușa

ei, care trăia în Kamenno, urma să se ocupe de ea. În unele sate, oamenii nu puteau să creadă vestea. Ziceau că Joshua avea de-a face cu asta, probabil pentru a-i domoli pe zeii mânioși ai dealurilor ofensate. Nu se știa că Joshua bea bere în taină? Ciudat, nimeni nu-l văzuse vreodată bând. Însă spuneau că știu asta.

Dansul se ținu într-un loc în aer liber din Kamenno. Fluiere, cornuri, cutii din tablă sparte și orice altceva aflat la îndemână fură luate și bătute în ritmul cântecului și al dansului. Toată lumea fu cuprinsă de frenezia entuziasmului. Bătrâni și tineri, femei și copii se pierdeau cu toții în mișcarea magică a dansului. Bărbații strigau și țipau și săreau în aer în timp ce mergeau roată, într-un cerc. Pentru ei, acela era momentul. Acela era timpul. Femeile, goale până la brâu, cu sânii lăsați săltând pe piept, se roteau în jurul focului imens, legănându-și șoldurile și contorsionându-și trupurile în tot felul de mișcări provocatoare, dar păstrând ritmul tot timpul.

Erau liberi. Bătrânețea și tinerețea se reconcilieră pentru această singură noapte. Și puteai să cânti despre orice și să vorbești despre părțile ascunse ale bărbaților și femeilor fără să simți că ai violat codul social – altminteri foarte puternic – care guverna relațiile dintre oameni, în special relația dintre tineri și bătrâni, dintre bărbat și femeie.

Waiyaki se simțea, totuși, stânjenit. Ceva din interior îl împiedica să se lase copleșit de această frenezie. Era din cauza lui Muthoni? Se întrebă ce ar zice Livingstone dacă l-ar găsi acolo sau dacă ar vedea haosul creat de emoțiile ținute în frâu, lăsate libere acum. Și cuvintele rostite! Până și Waiyaki era ușor rușinat de aceste vorbe despre lucrurile interzise. Poate că asta se întâmpla din cauză că, în orice alt moment, menționarea lucrurilor interzise constituia un tabu social. Waiyaki știa, desigur, că în ciuda rostirii acelor vorbe, nu avea să se petreacă nimic rău. De fapt, era un tabu să mergi cu o femeie într-o astfel de ocazie.

Atunci își făcu apariția Muthoni. Cântatul crescă în sonoritate și elan. Iar ea era o minune. Unde învățase asta? se întrebă Waiyaki, privind de pe margine. Fata dansa și cânta, descriind dragostea, povestind despre relațiile dintre o femeie și un bărbat, scene și cuvinte despre împreunare. Misionarii din Siriana ar fi condamnat-o, cu siguranță, la iadul veșnic. Waiyaki se uita la ea. Ceva se tulbură ușor înăuntrul său. În lumina galbenă, părea frumoasă și fericită, cuprinsă

de un avânt straniu.

Cineva îl trase în cerc. Era Kinuthia.

— Danseză! strigară fetele, trăgându-l în cercul lor și repetându-i unele dintre mișcările din șolduri.

La început, lucrul acela dinăuntru său îl făcu să-și păstreze rezerva, împiedicându-l să se alătore pe deplin curentului. Deși trupul i se mișca și gura sa răspundea cuvintelor, sufletul lui nu participa cu totul. Apoi, dintr-un colț, își auzi numele. Îi cântau lui, unii laudându-l, alții zeflemisindu-l. Numele fu preluat de toboșari și de soliști.

Frenezia și strigătele se intensificară din nou. Brusc, se simți ca și cum o mână catifelată și puternică îi apucase sufletul și i-l scosese cu o mișcare rapidă. Era atât de straniu, că își simți emoțiile și dorințele încremenite într-un moment atemporal, apoi simți eliberarea. Waiyaki nu era nimic. Era liber. Uită totul. Voia doar acest lucru acum, această beție nebunească a extazului și a plăcerii. Valurile repezi ale mișcării îi trecură iute prin trup, prin întreaga ființă.

I se dădu un corn. Suflă în el cu putere. Sărea și își legăna șoldurile făcând tot felul de minuni cu trupul său. Ceilalți încercară să-i urmeze exemplul. Secretul lui Muthoni era dezlegat. Nu trebuia să înveți. Nu. Trebuia să te lași în voia ritmului și a visării.

În câteva clipe, se pomeni față în față cu Muthoni. Fuseseră împinși amândoi în centru.

Părea să-l țină nemișcat. Nu cu mâinile, cu nimic vizibil. Era ceva dinăuntru ei. Ce anume? Nu putu să ghicească. Poate că era răsul ei. Se gândi că exista ceva magic în acesta, deoarece îi răsuna în inimă, deșteptând lucruri pe care nu le mai simțise înainte. Și ce strălucea în ochii ei? Era o umbră de tristețe? O vreme, lui Waiyaki îi fu teamă și privi în jur. Mama lui îi privea. Se întoarse spre Muthoni. Magia nu mai era acolo; dispăruse. În clipa următoare, Waiyaki se pomeni hoinărind de unul singur, îndepărtat orbește de mulțime, luptându-se cu golul din stomac. Se simțea rănit. Stătuse dezgolit, expus tuturor privirilor.

Dădu întâmplător peste ea la marginea întunecată a pâlcului de copaci. Ea rămase acolo, iar singura comunicare dintre ei fu acea respirație liniștită, ca și cum fiecare își avea propriul diavol cu care să lupte.

— Ești o rebelă, zise el, aproape fără să-și dea seama.

— Da, sunt, răspunse sfidător Muthoni.

— De ce ai făcut-o, Muthoni? o întrebă el cu amărăciune.

— Ce anume să fac?

Waiyaki se simți prost. Cuvintele îi scăpaseră pur și simplu; voise să-i vorbească pe un ton blând, să o facă să-și dezvăluie povestea. Apoi se înmuie și se bâlbâi, confuz:

— Eu... zic... de... Ăăă... de fuga de acasă... Plecarea de la tatăl tău.

Fata nu răspunse imediat. Între ei se lăsă tăcerea. Nu se puteau vedea pe întuneric, dar fiecare simțea prezența celuilalt datorită respirației.

Apoi, cu o voce clară, în care tristețea vibra aproape insesizabil, ea începu.

— Nimeni n-ar înțelege. Eu zic că sunt creștină, iar mama și tata urmează noua credință. Nu am fugit de aceasta. Vreau însă să fiu inițiată și în tradițiile tribului. Cum aș putea să rămân cum sunt acum? Știam că tata nu îmi va da voie, așa că am venit.

Vocea ei păru să se schimbe. Vorbea, totuși, pe același ton. Waiyaki, însă, se simți ca și cum fata uitase de el, ca și cum își spunea povestea adresându-i-se întunericului.

— Vreau să fiu femeie. Tata și mama sunt circumciși. Dar de ce mie îmi interzic asta, de ce îmi refuză asta? Cum aș putea să fiu în afara tribului, când toate fetele născute odată cu mine m-au părăsit?

Vorbele lui Muthoni părură să-i deschidă lui Waiyaki o lume nouă. Totuși nu reușea să o vadă limpede. Era purtat de glasul ei vibrant.

— Vreau să fiu o femeie făcută frumoasă în cadrul tribului; vreau un soț în patul meu și copii care să se joace în jurul vetrei.

Era un vis în care el fu atras, uitând de sine și de locul în care se afla. Își aminti un astfel de vis, de demult. Însă acesta era de o natură diferită, stârnind în el forțe violente și contradictorii.

— Da, vreau să fiu o femeie făcută frumoasă așa cum știe să facă tribul...

Fata se îndepărtă în vis cu visul și cu întunericul. Waiyaki rămase acolo unde era, simțindu-se ușor amețit și năuc. Treptat, se deșteptă din buimăceală. Era tulburat. Se duse înapoi în mulțime, însă acum știa că nu avea cum să-l

intereseze din nou, deoarece el era diferit de toate acele lucruri. În noaptea aceea, sentimentul că lui îi lipsea ceva, că tânjea după ceva aflat mai presus de el, venise în mici valuri de tristețe, care nu-l lăsară să doarmă.

Capitolul 10

Pretutindenii erau ceață. Aceasta acoperea Kamenou, Makuyu și celelalte coame cu o pătură subțire de un gri alburiu. Era frig, un frig care-ți răcea pielea. Însă râul Honia continua să curgă, parcă sfidând ceața. Apa, însă, era rece.

Lui Waiyaki, care se scâldea atât de devreme dimineața, i se păru că apa îi taie pielea asemenea unui cuțit ascuțit. Tremură nițel cât stătu gol lângă malurile râului. Răceala apei îi trecuse prin piele, amortindu-i mușchii. Brațele, îndoite la coate, i se odihneau pe genunchi. Avea palmele strânse bine într-un pumn, astfel încât încheieturile degetelor semănau cu niște mici umflături. Degetele mari de la mâini treceau printre arătător și mijlociu, și erau îndreptate în sus. Penisul i se micșorase și, când Waiyaki îl privi, se întrebă dacă îi aparținea într-adevăr lui. Waiyaki nu era singur. Pe toată lungimea malurilor ședeau ceilalți inițiați, așteptându-l pe „chirurg“.

Toată viața lui, Waiyaki așteptase această zi, această ocazie de a-și etala curajul ca un bărbat. Aceasta fusese ambiția secretă a tinereții sale. Totuși, acum că venise vremea, se simțea cuprins de teamă. Însă nu o arăta. Privea în gol, teama dându-i curaj. Ochii lui nu clipeau deloc. Nu vedea nimic, de fapt. Cuțitul trimise o durere ascuțită când tăie în carne.

Chirurgul își terminase treaba. Sângele se scurgea liber pe pământ, îmbibându-se în sol. Începând din acel moment, o legătură religioasă îl unea pe Waiyaki cu pământul, ca și cum sângele său era o ofrandă. În jurul lui, femeile strigau și îl laudau. Fiul lui Chege trecuse proba. Astfel de laude le erau adresate doar celor curajoși.

Waiyaki rămase nemișcat după ce chirurgul plecă de lângă el. Acum era acoperit cu un cearceaf alb. Totul era bine. Totuși durerea îl zguduia până în adâncul ființei sale. Se întrebă cum se simțea Muthoni. Se gândi că, dacă el s-ar fi aflat în situația ei, nu ar fi chemat niciodată asupra sa o asemenea durere. Se

urî imediat pentru că nutrea astfel de sentimente. El era al tribului. Trebuia să îndure cutumele acestuia și să cunoască tainele dealurilor.

Îi veniă în minte zilele copilăriei sale, apoi dispărură la fel cum veniseră. În capul lui se îngrămădeau multe lucruri: primele sale întâmplări aventuroase; anii de școală. Se gândi la Livingstone. Ce ar crede acesta acum dacă l-ar găsi pe Waiyaki șezând acolo, cu fața spre râu, ținându-și penisul de pe care îi picura pe degete sânge, căzând apoi pe pământ, în timp ce era acoperit de un cearceaf alb din pânză aspră de bumbac? Waiyaki vru să râdă de ideea monstruoasă cu Livingstone stând acolo și privind totul... Aaa... amorțea se risipea... Pielea lui era din nou sensibilă... Durerea... Waiyaki nu se putea mișca. Era măcinat de durere. Aceasta era poarta spre misterul dealurilor. Ziua aceea când Chege l-a dus în Dumbrava sacră îi apăru aieva în minte pentru o clipă. Apoi experiența își pierdu claritatea... Foarte... ciudat... Cum bătrânul sfida timpul... Îl înțelesese Waiyaki? Ceva îl ținea întotdeauna detașat pe Chege de tot ce-l înconjură. În felul său, Livingstone era la fel ca Chege... Stând de cealaltă parte... Nu... îi confunda pe cei doi... Din nou durerea, mușcând din trupul lui precum furnicile... O... două valuri puternice... Mintea lui hoinărea. Fii tare, Waiyaki. Stai nemișcat...

Un strigăt și-un plâns care se amestecau cu gemete de durere înăbușite! Femeile strigau și cântau despre curajul lor. Totul se terminase. Noua generație trecuse proba. Fără nici o singură pată de ezitare.

Spitalul era un șopron mic, nu departe de sat. Podeaua era tare, cu denivelări. Un strat subțire de iarbă și frunze de bananier alcătuiau patul. După două zile, rana lui Waiyaki se umflase atât de mult, încât începu să aibă îndoieli că se va mai face bine vreodată. Poate că avea să-și piardă bărbăția. Se cutremură. Ceilalți inițiați erau la fel. Și, ori de câte ori veneau îngrijitorii să-i oblojească, când le erau presate părțile umflate câțiva dintre inițiați țipau de durere. Mâncare era din belșug, dar cine avea poftă de mâncare? Erau obligați să bea și să mănânce cu amenințări insidioase, cum că avea să li se taie „chestia“. O amenințare mult mai serioasă fu aceea că în șopron ar fi putut fi adusă o femeie pentru ca unul dintre îngrijitori să facă dragoste cu ea în prezența lor. Inițiații fură înspăimântați, și îngrijitorii râseră. Toată lumea știa cât de dureros ar fi fost

locul la cea mai mică provocare de acest fel.

Singura alinare era când îngrijitorii le povesteau despre bărbați și secretele lor importante. La început, asemenea povești fură intolerabile pentru Waiyaki, mai ales că era silit să le asculte. Asta făcea parte din educația lor. Însă după câteva zile, când rana începu să i se vindece, se pomeni că putea să asculte poveștile cu plăcere și bucurie. A avea multe de învățat.

— Au ieșit cu toții?

— Da. Suntem fericiți. Băieții au făcut cinste dealurilor.

Într-adevăr, în glasul lui Chege se putea simți mândria. A avea și de ce. Peste tot unde se ducea, primea complimente pentru modul în care trecuse fiul lui prin întreaga experiență. Lumea era uimită că educația omului alb nu-l înmuiase pe băiat; că a putut să suporte chinul tradițional fără să tresară.

— Și fetele? întrebă bătrânul înțelept din Gathanjo.

— Toate... Toate...

— Da? insistă bătrânul înțelept, căci vedea că Chege ezita.

— E o fată... care nu e bine.

— Cine?

— Muthoni.

— O, fiica lui Joshua? Am auzit și noi despre ea. Ciudat caz pentru o fată...

— E ciudat, consimți Chege.

Se lăsă un scurt răstimp de tăcere. Soarele era sus pe cer; cei doi bărbați se adăpostiseră sub un copac.

— Da... E ciudat, repetă Chege. Toate celelalte fete au plecat, cu rănilor aproape cicatrizate.

— Și ea? A rămas în...

— A, nu. Stă la mătușa ei. Am auzit că rana sa se mărește și se agravează.

— Blestem de tată.

— Poate.

— Creștinii ăștia... N-o să ajungă la nimic bun, comentă încet bătrânul înțelept, clătînând din cap.

— Întotdeauna am spus asta. Uite ce discordie creează în familie. Dacă

Joshua nu și-ar fi vândut sufletul acestor oameni, ar fi fost simplu. Ce mare lucru! Doar un berbec negru, fără pată, sub copacul mogumo – un simplu sacrificiu. Și totul s-ar fi terminat cu bine.

— Da. Însă acum el nu va fi de acord. A devenit foarte încăpățânat, am auzit, încurajat de oamenii ăia albi...

Bătrânul înțelept se ridică și își luă lucrurile. Strănută și scoase două frunze din cele pe care le ducea cu el. Își suflă nasul.

— Ei, o să plec acum, cât mai e zi.

— Mergi în pace. Din vremurile vechi, dealurile astea au tot văzut lucruri ciudate.

— Să fii sănătos. Rămâi în pace.

Bătrânul înțelept plecă. Chege îl urmări cu privirea până dispăru, apoi se ridică și privi peste vale. Printr-un luminiș din pădure putu să vadă diversele colibe împrăștiate pe coama opusă. Se putea zări o latură a acoperișului casei lui Joshua. Chege scoase un mic oftat enigmatic și apoi murmură:

— Nu e bine. Nu e bine.

Își luă lucrurile și începu să meargă cu pași târșâiți înapoi spre casă. Era bucuros că Waiyaki era acum bărbat. Însă încă se temea pentru soarta țării.

Waiyaki se uită la ea: respira greu. Trecuse o săptămână de când ceilalți își reluaseră viața obișnuită. Însă Muthoni încă suferea. Waiyaki venise să o vadă.

— Cum te simți? se sili el să spună.

— Sunt bine, răspunse ea cu dificultate.

Chipul îi era mult mai întunecat decât fusese înainte de inițiere. Rezista bine. Waiyaki îi admiră curajul, un curaj care nu o părăsea niciodată. Apoi stătură un pic de vorbă. La un moment dat, ea își feri privirea de Waiyaki și zise:

— Mi-aș dori ca Nyambura să poată veni să mă vadă.

Nu se plângea, era doar o dorință, o năzuință despre care spera că s-ar putea împlini.

— De ce nu vine?

— Cred că tatăl meu nu i-ar da voie.

— E o cruzime, zise Waiyaki, neavând altceva de spus.

— Nu l-am ascultat. Mi-am ales calea și, când el m-a chemat înapoi, am refuzat să merg.

Waiyaki își lăsă privirea să rătăcească prin coliba cu pereți întunecați. Funingine neagră atârna de firicele din tavan, stând să cadă. Patul lui Muthoni era făcut din țaruși din bambus legați laolaltă pentru a alcătui un cadru. Alte bețe erau legate de-a latul. Salteaua era din iarbă amestecată cu câteva bucăți de pânză de sac și frunze de bananier. Patul nu era înalt și era lipit de perete, chiar lângă ușă. Waiyaki se gândi: „Ea plătește acum pentru neascultare?“. Se cutremură la acest gând. Toată lumea trebuia să plătească prin suferință pentru a-și alege calea, pentru a fi un rebel?

— Și mama ta?

— Nici ea n-ar veni. Nu i-ar da voie.

Muthoni făcu o scurtă pauză, apoi zise:

— Și nici n-aș vrea să vină. N-ar face decât să plângă și să se întristeze, și aș prefera să suport durerea singură.

Când Waiyaki părăsi coliba, luase deja o hotărâre. Trebuia să o vadă pe Nyambura. În ziua aceea se duse la Makuyu și se plimbă pe acolo, învârtindu-se pe lângă gospodăria lui Joshua în speranța că o va întâlni. Muthoni avea ceva care stârnea, cumva, toată simpatia și admirația lui. Era el capabil de o astfel de răzvrătire? Cugetă, însă, că se cuvenea să-ți ascuți tatăl. Poate că Muthoni greșise neascultându-l pe al ei. Nu o zări pe Nyambura în acea zi.

În dimineața următoare o găsi luând apă din râul Honia. Nu o cunoștea foarte bine, dar fu uimit de asemănarea dintre cele două fete. Până și ochii ei aveau acea expresie agitată, dar clară, care se putea vedea și la Muthoni. Waiyaki nu se întinse la vorbă cu ea. După ce se salutară, îi spuse despre Muthoni și starea ei. Nyambura fu surprinsă și plânse de amărăciune. Waiyaki se simți jenat de asta și își luă rapid rămas bun, după ce o avertiză să nu îi spună lui Muthoni că el a fost cel care s-a dus să o cheme. Nyambura nu mai zăbovi nici o clipă; lăsă imediat vasul cu apă și se duse să o vadă pe Muthoni.

După acea primă vizită, se duse mai des. Fenta vigilența tatălui ei și se ducea să stea cu Muthoni cât de mult se putea, pălăvrăgind despre tot felul de lucruri neînsemnate. Uneori, din ochi îi țâșneau brusc lacrimi și nu reușea să și le rețină.

— De ce ai făcut asta? De ce...? întreba ea, dragostea pentru sora ei amestecându-se cu amărăciunea.

Muthoni încerca să zâmbească și spunea:

— Am vrut să fiu femeie. Într-o zi vei afla și tu, Nyambura.

— Fie să nu aflu niciodată...

— Și tu va trebui să faci o alegere într-o bună zi.

— O, Muthoni, de ce ai...? spunea ea, fără a mai putea continua.

Pe măsură ce treceau zilele, starea lui Muthoni se înrăutățea. Waiyaki, care era un vizitator frecvent, deveni mai îngrijorat. Muthoni se prăpădea văzând cu ochii. Acum doar privirea părea să mai aibă un pic de viață în ea. Trebuia făcut ceva. Era convins că ierburile pe care mătușa i le dădea lui Muthoni nu aveau să o vindece. Se sfătui cu Nyambura și aceasta fu de acord cu el. Cei doi o abordară apoi pe mătușă, Waiyaki adunându-și suficient curaj pentru a zice:

— Muthoni ar trebui să meargă la spital.

— Unde? întrebă mătușa, pe un ton plin de speranță.

— La spitalul de la Misiunea Siriana.

Câteva zile, mătușa lui Muthoni se împotrivi acestei sugestii. Nyambura se rugă insistent de ea, cu ura clocotindu-i în inimă. O învinovățea pe mătușa ei pentru acest necaz. Mătușa începu să cedeze.

— Cine o va duce? întrebă mătușa, într-un final.

Waiyaki se gândi un pic.

— Dacă nu are cine să o ducă, o voi duce eu. Pot să fac rost de câteva ajutoare și cunosc drumul. Este lung, dar putem merge.

— Vino mâine.

Muthoni era într-o stare gravă. Cu doar o zi înainte căzuse în delir. Râzând și plângând, spunea: „Acum sunt femeie“.

În ziua în care Muthoni fu dusă la spital, Nyambura îi dădu această veste lui Miriamu. Ea și Muthoni conveniseră să nu-i spună nimic mamei lor de teamă să nu o supere. Însă situația se transformase într-o criză. Miriamu izbucni în plâns și țipă:

— De ce nu mi-ai spus mai repede? O, Muthoni!

Capitolul 11

Waiyaki ieși din coliba învăluită de fum și se îndepărtă încet, târându-și picioarele și dând șovăielnic peste lucruri asemenea unui om beat. Coliba îi aparținea lui Njeri, mătușa lui Muthoni. Nu avea soț, căci bărbatul îi murise cu mulți ani în urmă din cauza unei boli ciudate. Ea era acum o femeie între două vârste, pentru care viața își pierduse mare parte din farmec. Neavând copii, primea bucuroasă în casa ei orice copii sau tineri. Cu puțin timp înainte, viața ei fusese luminată de Muthoni, care apelase la ea pentru adăpost.

Însă viața nu era bună cu ea. Muthoni era moartă acum. În timp ce mergea fără țintă de-a lungul coamei, Waiyaki se întrebă ce va face Njeri. Căci avea să fie învinovățită, fără îndoială, de moartea lui Muthoni. Waiyaki îi vedea aieva chipul, care devenise imediat plin de riduri la auzul tristei vești. Fusese insuportabil – acel simplu gest al ei de a-și ascunde fața în palme și de a sta nemișcată, fără lacrimi.

Nyambura și mama ei plânseseră fără vorbe, fără măcar un suspin. Doar lacrimile le șiroiau neîntrerupt pe obraji. Veniseră să aștepte întoarcerea lui Waiyaki și a celor zece tineri care o duseseră pe Muthoni la Siriana. Waiyaki nu fu în stare să se uite la Nyambura sau la mama ei. Tocmai le spusese vestea; apoi, după o vreme, ieșise împleticindu-se din casă. Erau trei zile de când plecaseră din Kamenno.

Waiyaki nu se duse direct acasă. Soarele părea să fi apus mai devreme. Ținutul era de un portocaliu pal, șters. Totul părea ciudat de liniștit. Vitele, care se întorceau acasă, nu făceau mare zgomot și nu se zăreau copii care să țopăie pe acolo. Oriunde se ducea, Waiyaki dădea de chipul tăcut al lui Muthoni, care-i aținea calea. Atunci se îndrepta în altă direcție, dar ea era tot acolo, pretutindeni.

Livingstone fusese la spital. La fel și femeile albe. Muthoni a rămas calmă și ochii ei aveau o strălucire intensă, care o însoțise pe tot parcursul grelei călătorii.

Nu putuse să meargă singură, așa că tinerii i-au făcut o targă și au cărat-o așa. Nu vorbise mult. Uneori, însă, vorbea despre Nyambura.

Waiyaki știa că Muthoni își iubea sora. Își aminti de o zi la puțină vreme după ce Nyambura începuse să o viziteze pe Muthoni. El intrase în colibă și le găsisse pe cele două fete certându-se.

— Încă sunt creștină, înțelegi, o creștină în trib. Uite. Sunt femeie și o să mă fac mare și sănătoasă în trib.

Chiar și după ce intrase el, Muthoni a continuat să vorbească fără noimă. Ea nu știa cât de repede i se stingea viața.

Nu a mai dus-o mult după ce au ajuns la Siriana. Waiyaki încă își mai amintea ultimele ei cuvinte, când se apropiau de spital: „Waiyaki, spune-i Nyamburei că-l văd pe Iisus. Și că sunt femeie, femeie frumoasă în trib...”

Murise agățându-se de acea imagine, de acea obsesie care o făcuse să plece din Makuyu la Kamenno. Cine știa ce era? Singura întrebare pe care o puseseră oamenii era: „De ce a făcut asta? De ce? De ce?”. Chiar și pentru Waiyaki rămânea întrebarea „De ce?”.

Întunericul se lăsă și-l găsi pe Waiyaki hoinărind ca un spirit rătăcit. Fusese și el captivat de acel vis? Era secretul ei... Murise pentru această taină. Waiyaki ajunsese la coliba lui, construită recent pentru el, aprinse lampa și se duse la culcare. Nu reuși să adoarmă și toată noaptea întrebă întruna de ce. Nu știa pe cine întreba asta.

Joshua află de moartea lui Muthoni fără măcar un semn de emoție pe chip. Un ușor tremur al vocii fu singurul lucru care îl trădă. Nu o întrebă pe Miriamu când a murit sau cum aflase ea despre ce s-a întâmplat. Miriamu plânse și mai mult când văzu fața lui impasibilă. Pentru el, Muthoni încetase să mai existe chiar din ziua în care se vânduse diavolului. Muthoni întorsese capul și tânjise după ținutul blestemat. Nevasta lui Lot făcuse același lucru și fusese transformată în piatră, un stâlp de sare, pentru a ține loc de avertisment veșnic pentru ceilalți. Călătoria către noul Ierusalim alături de Dumnezeu nu era ușoară. Era presărată cu ispite. Dar Joshua era hotărât să triumfe, să meargă cu pas vioi, cu ochii la cruce. Muthoni fusese o proscrisă. Orice era blestemat aici pe pământ

avea să fie blestemat, de asemenea, și în ceruri. Acesta trebuia să fie un avertisment pentru aceia care se răzvrăteau împotriva părinților și a legilor lui Dumnezeu.

Chege se gândi asta în tăcere. Vocea nu se mai auzea; nu avea să mai dea avertismentul. Își făcuse datoria. Oare nu prevestise el această dramă? Nu văzuse el înstrăinarea dintre tată și fiică, dintre fiu și tată, toate din cauza noii credințe? Asta era o pedeapsă pentru Joshua. Era, de asemenea, o pedeapsă pentru dealuri. Era un avertisment pentru toți, să respecte tradițiile coamelor, înțelepciunea străveche a pământului, ritualurile și cântecele lui.

Avea să asculte Joshua? Avea să audă Kabonyi glasul mâniosului Murungu? Chege se temea pentru ei. Se temea pentru aceia care acceptaseră zei ciudați. Aveau coamele să asculte și să se ridice împreună la luptă? Makuyu și Kamenon erau încă adversari. Makuyu era acum căminul tuturor creștinilor, în vreme ce Kamenon rămânea căminul a tot ceea ce era frumos în trib. Cine avea să le reunească vreodată?

Moartea lui Muthoni nu era de bun augur pentru viitor. Ar fi putut să aducă și mai multă vrajbă. Lui Chege nu-i plăcea amestecul fiului său în această poveste. Se temea pentru el. Însă îl admira pe Waiyaki, îi admira înfățișarea și tinerețea. Nu putea să-i zică nimic. Descoperise deja că nu reușea să-și înțeleagă fiul cu adevărat. Avea să fie corupt de Siriana? Simți din nou cum îi trosnesc oasele. Își mângâie părul cărunt cu un oftat și, așezat în fața colibeii pe scăunelul lui cu trei picioare, privi îngândurat la ziua care se sfârșea. Puse la îndoială înțelepciunea de a-l fi trimis pe fiul său la Misiune. Avea să fie pedepsit și el, Chege, asemenea lui Joshua? Cum rămânea cu profeția? Se gândi să meargă să caute un bărbat de o seamă cu el, cu care să poată să vorbească despre aceste lucruri, să le limpezească.

Se ridică. Vântul rece al serii îl făcu să tremure un pic. Era bătrân, foarte bătrân. Oftă din nou, dar oftatul lui nu era pricinuit de vârstă sau de conștientizarea faptului că vremea lui trecuse. Era oftatul celor mulți care, în noaptea aceea, și multe săptămâni după aceea, vorbiră despre moartea lui Muthoni. Despre faptul că nimeni nu știa ce prevestea moartea ei.

Depart, Siriana era străbătută de un oftat cu o semnificație diferită. Moartea lui Muthoni confirma pentru totdeauna barbaria obiceiurilor Gikuyu.

Livingstone, șeful Misiunii, arătase întotdeauna reticență când venea vorba să propovăduiască pe coame. Îi plăcuse mereu ideea de a pregăti niște băieți de la Misiune, care puteau fi trimiși apoi pentru a răspândi vestea cea bună. Era acum un bărbat în vârstă, chelios și cu bărbie dublă. Avea o caschetă colonială mare, pe care o îndrăgea foarte mult. Rareori și-o dădea jos de pe cap, dar când o făcea, capul lui chel, de un alb aproape ca un cearceaf, contrasta puternic cu fața, mâinile și picioarele lui pistruiate. De câte ori se mișca, genunchii îi tremurau un pic, în vreme ce vocea sa obosită și felul de a vorbi erau caracterizate de tendința de a pronunța un „r“ chiar și acolo unde alți bărbați și femei de la Misiune nu îl pronunțau. Știa destul de bine limba Gikuyu. O ședere de douăzeci și cinci de ani la Misiune nu era o perioadă chiar atât de scurtă.

Când venise la Misiune era plin de vigoare și, cu siguranță, plin de mari speranțe. Aștepta întotdeauna acea vreme când eforturile sale aveau să dea roade. Însă pe măsură ce treceau anii, și-a dat seama că nu făcea un progres atât de mare pe cât se așteptase. Asta era o dezamăgire pentru un bărbat care plecase de acasă într-o țară sălbatică, înflăcărat de un vis de eroism și de viziunea a multe suflete noi câștigate pentru Hristos prin propriile-i eforturi. Chemarea și misiunea sa nu primiseră răspunsul pe care-l sperase cândva. Era adevărat, școala și spitalul se extinseseră foarte mult. Însă oamenii aceștia păreau interesați doar de educație, în vreme ce manifestau prea puțină tragere de inimă pentru mântuire.

Erau ferm ancorați în obiceiurile lor oarbe. Copiii se îmbolnăveau. Oamenii credeau că aceștia erau vrăjiți. Un bărbat a murit. Trupul lui a fost abandonat fără a fi îngropat. Iar apoi, această circumcizie – era barbară.

Livingstone era unul dintre acei misionari care se credeau iluminați. Erau hotărâți să învețe obiceiurile băștinașilor și să nu repete greșeala misionarilor din generația anterioară, care provocaseră război tribal și vrajbă între oameni fiindcă nu și-au putut da seama de importanța obiceiurilor tribale.

Cu gândul la toate acestea, el participase la niște dansuri din ajunul

circumciziei. Însă a fost oripilat peste măsură. Cântecele pe care le-a auzit și acțiunile pe care le-a văzut l-au convins dincolo de orice îndoială că oamenii aceștia erau complet imorali. A fost total îngreșat și nu s-a mai dus niciodată la un astfel de dans. Circumcizia trebuia să fie scoasă din mintea acestor oameni, ca să le dea măcar o speranță de mântuire. Livingstone era un om al moderației, așa că a susținut metode blânde de eradicare a acestui obicei. În ciuda presiunii unor mari entuziaști, el a refuzat să adopte măsuri pripite și desperate. Asta se petrecea în primii săi ani acolo. Însă când a văzut că această politică de lăsare a lucrurilor să se întâmple treptat nu a avut rezultatele sperate, a început să predice viguros împotriva acestui obicei. Nici măcar atunci războiul nu a fost pe deplin declarat. Avea să cedeze, până la urmă, presiunii? Îmbătrânea. Sânge proaspăt i se alăturase în Siriana.

Atunci a murit Muthoni în urma circumciziei – după această mutilare brutală a trupului ei. Lumea avea să-l acuze pe el. Se simțea înșelat de soartă. Împrejurările își râdeau de bătrânețea sa. Însă avea să le arate că spiritul Domnului încă ardea în el. Vârsta nu conta. Hristos avea să fie cel care va lupta cu Prințul Întunericului, prin intermediul său, da, Hristos care lucra în el, făcându-l tânăr în acțiunile sale. Împotriva circumciziei trebuia luptat acum cu toate mijloacele pe care le avea la îndemână. Nu putea să conteze pe Joshua și Kabonyi să-l ajute.

Apoi a venit la el o femeie. Se afla în biroul lui și fu surprins să o vadă. Martha era unul dintre cei mai loiali critici ai politicii sale.

— Scuzați-mă, părinte.

— Da?

— O știți pe fata care a murit?

— Muthoni? A fost adusă de Waiyaki și de alți băieți de la Misiune.

— Nu-l cunoașteți pe tatăl ei.

— Ăăă... Nu.

— Este fiica lui... Lui...

— Da?

— Joshua! zise ea pe un ton destul de triumfător. Îi sclipeau ochii.

Urmă un scurt răstimp de tăcere totală. Apoi:

— O!

Era un geamăt slab. Aproape patetic. Războiul începuse.

Capitolul 12

În câteva săptămâni, numele lui Muthoni deveni o legendă. În jurul numelui ei se creară multe povești. Unii ziceau că de fapt nu a murit din cauza rănii, ci că a fost otrăvită de misionari. Că, într-adevăr, unul dintre băieții care o duseseră acolo văzuse asta.

Bătrânii înțelepți din Makuyu se strânseră laolaltă, făcură câteva remarci neînsemnate și apoi se uitară unii la alții. Ei înțelegeau. Această credință nouă contaminase dealurile și Murungu era mânios. Ascultați bubuitul tunetului din cer! Priviți la fulgerele orbitoare care cad pe pământ! Își amintiră de Chege și de vorbele lui. Ar fi trebuit să-l asculte. Omul alb nu ar fi trebuit să pună piciorul în Siriana. Pe coama de lângă Makuyu se construia o garnizoană guvernamentală. Iar acum era limpede că oamenii vor trebui să plătească impozite.

Ce puteau să facă? Era prea târziu pentru a acționa. Chege era pe moarte. O boală curioasă de stomac nu-i mai dădea voie să iasă din casă. La asta se adăuga forța acestor creștini. Conduși de Joshua și Kabonyi, aproape că transformaseră Makuyu într-un refugiu al lor. Însă unii bătrâni insistară că asta nu conta. Moartea lui Muthoni arătase clar că din asocierea cu noua credință nu ieșea nimic bun. Și fiul lui Chege? Bătrânii înțelepți se temeau. Chege nu ar fi trebuit să-i dea voie să aibă de-a face cu Siriana.

Se strânseră și adepții lui Joshua. Discutară și cântară imnuri de slavă Domnului. Muthoni era un duh rău trimis să îi pună la încercare pe credincioși. Era limpede că nimic bun nu putea să iasă din aderarea la obiceiurile tribale. Joshua, conducătorul lor, era inspirat. Predica acum cu vigoare, și în ochi îi dansa o sfințenie stranie. Fusesse la Siriana și îi explicase lui Livingstone situația. Livingstone înțelesese. Joshua venea acum cu un nou mesaj. Circumcizia era ceva extrem de rău. Prin urmare, începând din acel moment, oricine avea o cât de mică legătură cu ritualurile de circumcizie nu avea să mai fie membru al

Bisericii lui Hristos. Înflăcărarea lui Joshua le dădu adeptilor săi o nouă forță și speranță. Oamenii albi din Siriana și din alte locuri erau alături de ei. Și alături de ei toți se afla Dumnezeu.

Waiyaki nu se întoarse la Siriana. Tatăl lui era foarte bolnav și nu putea să-l lase singur. Waiyaki își veghea tatăl cu teamă. Nu putea să își imagineze un cămin fără acesta. Ce avea să facă el? Ce avea să facă dealurile? Își îndrepta mintea spre trecut și îl vedea pe tatăl pe care-l văzuse mereu, însă pe care nu-l cunoscuse cu adevărat. Ce anume îl făcea pe Chege să fie undeva departe chiar și când stătea lângă tine? Preocuparea sa pentru trib? Visul bătrânului, de care se agăța zi după zi, în fiecare ceas al vieții sale? Waiyaki își amintea ziua aceea din copilăria sa. Acela a fost momentul în care s-a apropiat cel mai mult de o oarecare înțelegere a tatălui său. Era de parcă, pentru o clipă, Chege își dezvelise sufletul în fața băiatului. Nu a mai fost niciodată atât de expus ca atunci. Era straniu că Waiyaki își aducea acum aminte atât de viu acel eveniment, mai ales că atâta vreme i se ștersese din minte, pierzându-și contururile clare.

Veniseră misionarii să adâncească ruptura dintre Makuyu și Kameno? Vedea cele două coame care se priveau cu mânie, amenințător. Aveau de gând să se lupte între ei, misionarii încurajându-și adeptii?

Ceea ce-l surprindea pe Waiyaki era sentimentul de ură fără precedent iscat de moartea lui Muthoni. Totuși, în sine, evenimentul părea minor. Poate că era unul dintre acele lucruri din istorie care, deși aparent minore, au consecințe însemnate. Mai fuseseră inițiate fete și înainte. Însă chiar și cele care muriseră, una sau două, nu suscitaseră niciodată o asemenea vrajbă între oameni.

Waiyaki întrevedea rupturi și mai mari în viitor. Știa că strictetea adoptată acum de Livingstone îi va îndepărta până și pe aceia care se deprinseseră cu noile obiceiuri. Unii nu aveau să își abandoneze cu totul tradițiile așa cum propovăduia acum Joshua.

Nu așteptă multă vreme până se produse ruptura. Aceasta apărură din cea mai neașteptată direcție. Kabonyi, bunul prieten al lui Joshua, fu primul care se desprinseseră. Fu urmat de mulți alții. Joshua rămase loial. Îi strânse laolaltă pe cei rămași și se consolară uni pe alții asemenea discipolilor din vechime. Waiyaki

avea inima grea din cauza acestor tulburări. Unde era locul lui în toate astea? Se simțea un străin, străin în țara sa.

Într-o zi, Waiyaki se întorcea acasă de pe un deal îndepărtat. Se dusesse acolo ca să se întâlnească cu un prieten și să ia o plantă care-i fusese recomandată pentru tatăl lui. Chege nici nu voia să audă să înghită medicamentele omului alb după ceea ce i se întâmplase lui Muthoni. Auzi vestea pe când se afla acolo. Copiii celor care sfidau legile Bisericii și continuau să respecte obiceiurile tribale urmau să trebuiască să părăsească Siriana. Nici un copil de păgân nu avea voie să mai meargă la școală, cu excepția cazului în care copilul era refugiat. Chiar și atunci, copilul trebuia să renunțe la circumcizie. Waiyaki știu că acela avea să fie sfârșitul lui. Sperase că-și va termina ultimul an, căci îi plăcea foarte mult să învețe. Veni acasă cu chipul posomorât. Nu se simțea bine și voia să meargă în coliba sa, să stea singur.

Când ajunse acasă, își găsi mama stând afară. Plângea. Waiyaki fu surprins și își uită imediat propriile-i gânduri. Nu o mai văzuse niciodată pe mama lui cu lacrimi în ochi.

— Ce e, mamă?

Ea izbucni din nou în hohote de plâns.

— Ce e? întrebă el din nou, cu teamă. Chiar atunci văzu un grup de bătrâni înțelepți ieșind din coliba tatălui său. Aruncă mâhnit buruiana de leac cât colo și alergă la colibă sperând, în ciuda a tot, că o să-l găsească în viață, chiar dacă numai pentru o clipă.

Capitolul 13

Pic! Pic! Pic! Pe toată lungimea marginii acoperișului de tablă ondulată. Pic! Pic! Pic! Toate aliniate, picături de ploaie mari și hotărâte cădeau pe pământ de parcă s-ar fi luat la întrecere. Făceau mici găuri – bazine mititele, ca niște linguri. Pic! Acea grăsună era transparentă și limpede. Căzu în micul bazin pe care suratele ei îl creaseră cu răbdare. Lovi apa din gaură și lichidul noroiu sări în sus, formând un stâlp conic neastâmpărat. Și peste tot pe pământ conurile săreau, ca niște soldați care mășăluiau pe loc. Iarba, care era de multă vreme pârlită și uscată, începea acum să se revigoreze. Iar ploaia cădea cu furie, aversele rătăcitoare alcătuiind un abur cețos, de nu puteai să vezi la mai mult de câțiva pași în față. Conurile țopăitoare săreau tot mai repede. În curând, picuratul încetă și fu înlocuit de jeturi de apă de pe acoperiș. Ele continuă cursa.

Waiyaki stătea în ușa biroului său, cu piciorul stâng pe prag, sprijinindu-se cu mâinile bine fixate pe cadrul ușii, și privea gânditor picăturile de ploaie piezișe. Clădirea, asemănătoare cu o baracă din pereți de pământ, cu stâlpi și acoperită cu iarbă uscată, abia se zărea prin ploaia deasă, înălțându-se așa cum o făcea de aproape de trei ani. Asta era toată școala: biroul lui plus clădirea împărțită în patru săli de clasă. Waiyaki știa prea bine ce se petrecea înăuntru. Acoperișul care putrezea nu era o piedică în calea ploii. Pe jos se formaseră deja, cu siguranță, numeroase băltoace. Acesta era prețul pe care copiii însetați de educație trebuia să-l plătească. Probabil că stăteau cu toții îngrămădiți în grupuri mici, tremurând în câte un colț uscat. Cei norocoși aveau ceva cu care să-și acopere capul.

În birou, colegii lui dascăli Kamau și Kinuthia se ciondăneau pe ceva. Stăteau amândoi pe masă, după cum le era obiceiul. Veneau acolo deoarece biroul servea drept cancelarie. De câte ori aveau o ședință, o discuție, o neînțelegere sau chiar o ceartă, veneau acolo. Vorbeau despre politică, religie,

femei, despre orice. Pe jos, în cele două colțuri aflate cel mai aproape de ușă, erau două mormane de lucruri felurite. Biroul era și debara. Echipamentul școlii era depozitat acolo. Era aproape inutil să încerci să păstrezi lucrurile în ordine, chiar și pentru puțin timp.

Ploua în continuare cu găleată. Waiyaki privea, gândindu-se confuz la școală și la țara leilor adormiți. Ținutul nu mai putea fi numit izolat. De la înstrăinarea către coloniștii albi a întregului pământ de pe dealurile și coamele din jurul Sirianeii, ținutul leilor adormiți era precum orice altă parte a țării Gikuyu. Așa cum îi spusese cândva tatăl său, brațul omului alb era lung. Cucerirea dealurilor era în plină desfășurare. Unii lucrau deja pe pământurile înstrăinate pentru a face rost de bani ca să plătească impozitele.

— E de rău. E de rău, zicea Kinuthia. Eu zic că omul alb ar trebui să plece, să meargă înapoi de unde a venit și să ne lase să ne lucrăm pământul în pace.

Restul fu înăbușit de ploaia care cădea. Era ca și cum Kinuthia ar fi comentat pe marginea gândurilor care-i treceau prin minte lui Waiyaki.

De obicei, Kinuthia era calm. Dar, când se certa, ochii lui, care se mișcau lent, se schimbau și dansau de însuflețire. Atunci vorbea fluturându-și brațele prin aer. Bărbat scund, cu umeri puternici și bărbie mică, bine conturată, avea obiceiul de a-și argumenta punctul de vedere mai mult prin vehemență vocală decât prin logica rece. Discuțiile politice purtate în birou erau un semn ce arăta ceea ce se petrecea pe toate coamele. Exista, într-adevăr, o nevoie crescândă să se facă ceva. Acest sentiment fusese întărit de cea mai recentă deposedare de pământ, în apropiere de Siriana, care îi silise pe oameni să se mute din locurile în care trăiau de veacuri, în vreme ce alții erau siliți să trăiască pe același pământ, muncind pentru noii lor stăpâni.

Ruptura cu Siriana îngreuna situația și îi întărâta și mai mult pe oameni. Simțeau mușcătura nedreptății. Unii considerau că dealurile și coamele dormiseră prea mult timp. Avertismentele lui Chege se făceau din nou auzite și oamenii își doreau să fi răspuns apelului său chiar din primele zile. Pe dealuri apăreau și se dezvoltau rapid mici organizații. Waiyaki se pomenea mereu implicat. Ajunseseră deja să-l vadă ca pe un lider și apelau instinctiv la el pentru orice mărunțișuri. Însă Waiyaki era mereu îngrijorat și dus pe gânduri din pricina

prăpastiei tot mai mari dintre adepții lui Joshua și potrivnicii lui.

Inima lui Waiyaki se înmuia în fața lui Kinuthia. Însă nu reușea niciodată să simtă aceeași căldură pentru Kamau. Kamau, fiul lui Kabonyi, cândva adeptul lui Joshua, acum conducătorul acelor care rupseseră legăturile cu Siriana, era înalt și slab. Dar probabil nu era atât de înalt pe cât se așteptaseră mulți că va fi, atunci când era copil. Ochii lui, însă, păstrau aceeași expresie încordată. Lui Waiyaki nu-i plăcea niciodată cum îl privea Kamau cu ochii lui mici, adânciți în orbite, al căror alb era împestrat de maro. Îi dădeau o înfățișare șireată, pe care Waiyaki o detesta. Nici lui Kamau nu îi plăcea de Waiyaki. Un tânăr care ajunge să-i conducă pe alții este întotdeauna ținta invidiei celor egali cu el, a celor mai în vârstă decât el și a celor care cred că ar fi putut să fie conducători mai buni. Kamau era un bărbat îngrijit, cu părul mereu tuns scurt. Însă părea să existe ceva neobișnuit, ceva aproape inuman în această înfățișare îngrijită a sa...

Ploaia cădea cu și mai multă putere.

Cearta aprinsă continuă, iar Waiyaki privi ploaia și ținutul, gândurile sale devenind vagi.

— Să zicem că tatăl tău..., zise Kinuthia.

— Nu vorbim despre tatăl meu, îl întrerupse Kamau.

Waiyaki întoarse ușor capul și sesiză o încruntare pe chipul lui Kinuthia. În încăperea plutea încordarea. Apoi, deodată, Kinuthia râse. Kamau i se alătură. Cu multă vreme în urmă, cei doi se bătuseră din pricina taților.

— Ar trebui să ai răbdare, Kamau, interveni Waiyaki, alăturându-se și el râsetelor.

Kinuthia reîncepu să vorbească aproape imediat.

— Desigur că mă refer la tatăl tău ca la un exemplu – de exemplu, înțelegi?

— O să-l iau pe tata, de exemplu, dacă vrei. El este capul familiei. Să presupunem că un alt bărbat, Karanja sau Njuguna, de pildă, vine în casă și îl primim brațele deschise. Să presupunem că după o vreme el îl înlătură pe tata și se face capul familiei, cu dreptul de a controla proprietatea noastră. Crezi că are dreptul moral să facă asta? Tu crezi asta, Waiyaki? Credeți că sunt obligat prin ceva să mă supun lui? Iar dacă situația devine insuportabilă, depinde de mine să mă răzvrătesc, nu doar împotriva lui, ci și împotriva a tot ce este aspru, incorect

și nedrept. Să luăm Misiunea Siriana, de exemplu. Oamenii Domnului au venit în pace. Li s-a oferit un loc. Acum vedeți și voi ce s-a întâmplat. I-au invitat pe frații lor să vină și să ia tot pământul. Țara noastră este invadată. Această garnizoană guvernamentală din spatele lui Makuyu este o plagă în mijlocul nostru. Iar acest impozit pe colibă...

Era epuizat. Privi în jur sfidător, dar cu regret. Apoi începu să respire greu. Devenea agitat. Își flutură mâinile în aer, apoi lovi în masă. Își lăsă privirea să se plimbe peste tot, de parcă vorbea la o mare adunare politică. Waiyaki nu-l mai văzuse niciodată așa pe Kinuthia. De ce să fie ei, care fuseseră educați la Siriana, atât de vehemenți împotriva acesteia? Era la fel cum făcuse tatăl lui, care-l trimisese la Misiune, față de care obiectase toată viața lui. Poate că viața era o contradicție. Waiyaki simți ceva deșteptându-se în el pe când îl asculta pe Kinuthia. Poate că Kinuthia vorbea în numele dealurilor adormite, al întregii țări Gikuyu. Apoi își înăbuși sentimentul și se gândi la noul efort din educație. Poate că acesta era răspunsul la năzuințele și speranțele oamenilor. Pentru o clipă, se pierdu în gândurile sale despre educație și la planurile pe care le avea în minte...

— Vino, Waiyaki. Povestește-ne despre această nouă Kiama.

Kamau era cel care îl rugase. Viziunea din mintea lui Waiyaki se risipi, dar el continuă să privească ploaia. Ploaia asta era o binecuvântare; iar foametea de care se temuseră oamenii că va veni dacă va continua seceta avea să fie acum alungată. Din băltoace se revărsau șiroaie înguste, care curgeau prin iarbă. Se amestecau și își continuau curgerea pentru a se alătura șuvoiului principal, asemănător unui mic râu, ca Honia. Sau ca un potop. Numai că acesta avea să se termine, pe când râul Honia avea să curgă mereu.

Iar micul râu curgea scoțând un șopot domol, vorbind cu sine însuși sau cu pământul. „Potopul lui Noe“, se gândi Waiyaki.

— Da, zise Kinuthia. Cred că ar trebui formată chiar acum o astfel de Kiama, pentru a păstra puritatea obiceiurilor noastre tribale și modul nostru de viață.

Waiyaki auzise despre această Kiama. Știa că imboldul venea de la Kabonyi. Waiyaki se temea că îi vor oferi un loc în conducerea acestei Kiama, care era menită să reunească toate coamele. Nu îl entuziasma asta. Voia să se concentreze asupra educației. Poate că în sufletul lui Waiyaki își găsisese loc învățătura primită

de la Livingstone, cum că educația avea valoare și că băieții lui nu ar trebui să fie preocupați de ce face guvernul sau de politică.

Continua să plouă, aversa aproape retezând iarba arsă de soare. Ce era asta? Și tot ploua, cu mici pâraie care se adunau laolaltă, unindu-se. Văzu ce făceau acestea:

Luau cu ele țărâna,
Măcinând și îndepărtând pământul.
Îl furau.

Iar acesta era strigătul de pe fiecare coamă. Poate că leii adormiți nu aveau să mai doarmă, căci strigau cu toții, plângeau după pământ. Pământul era important pentru trib. De aceea Kinuthia și alții ca el se temeau de ocuparea acestuia de către omul alb. Se temeau de ceea ce se întâmplase în Kiambu, Nyeri și Muranga. Noii coloniști și Siriana purtau același chip. Iar Waiyaki se gândea: oare avea dreptate Mugo wa Kibiro? Într-o zi, omul alb avea să plece. O vreme, Waiyaki își aminti de tatăl său și de profeția aceea.

Se mânie brusc, nu pe omul alb sau pe Kinuthia, ci pe ploaie. Ploaia îndepărta solul, nu doar acolo, ci pretutindeni. De aceea pământul devenea mai puțin fertil în unele părți. Un răstimp, îi veni să lupte cu ploaia. Picăturile repezi se transformaseră în murdărie și noroi. Waiyaki se potoli. Acum îi venea să râdă din toată inima. Chiar și acolo, în acel fenomen natural, putea să sesizeze o contradicție. Ploaia trebuia să atingă solul. Acea atingere putea fi o binecuvântare sau un blestem. Waiyaki era un bărbat cu stări emoționale puternice.

Ploaia încetă. Micile pâraie continuau să îndepărteze solul fertil de la suprafața pământului. Era timpul să ia sfârșit. Toată după-amiaza se irosise. Nu era cale de scăpare; întotdeauna trebuia să fie așa. Avea să stea de vorbă cu bătrânii înțelepți, ca să vadă ce se putea face cu acoperișul.

— Cred că ar fi mai bine să îi lăsăm pe copii să plece, le zise Waiyaki celorlalți. Kamau, vrei să le spui să aducă mâine săpăligi și lopeți? S-ar putea să ne gândim să lipim pereții clădirii cu pământ, acum, că a plouat, e apă din

belșug.

Școala avea nevoie cu siguranță de o astfel de reparație. Chiar și de unde stătea el putea să vadă găurile mari care se căscau pe zidurile laterale neregulate.

Fu bătut clopotul, un clopot din fier atârnat afară de o sfoară. După câteva momente, peste tot se putură auzi țipetele și strigătele copiilor. Școala se terminase pe ziua aceea.

Capitolul 14

Marioshoni, cum era denumită școala lui Waiyaki, era renumită în țară. Avea deja o istorie. Era prima școală a poporului care se construise după separarea de Siriana. Fusese ideea lui Waiyaki și nici măcar acum nu putea să înțeleagă pe deplin cum de ideea sa dăduse roade atât de repede. O percepea ca pe ceva mai presus de el, ceva merit. Evenimentele se înșiruiseră într-o succesiune rapidă, grăbind ritmul vieții pe dealuri. Recolta, apoi moartea lui Muthoni; înăsprirea regulilor de la Misiunea Siriana până într-atât încât nu au fost primiți la școală copiii întunericului, cei ai căror părinți nu renunțaseră la întregul concept de circumcizie. Waiyaki încă își mai aducea aminte agitația și tensiunea create pe coame de aceste evenimente.

Moartea tatălui său aproape că-l paralizase. Nu-și putea da seama de ce, dar moartea lui Chege, deși nu fusese neașteptată, fusese un șoc pentru el. Părea nedrept ca Chege să moară exact în acel moment. Ar fi trebuit să trăiască mai mult. Iar Waiyaki mersese mai departe precum un om drogat, neștiind ce să gândească sau ce să facă. Devenise, brusc, un om în toată firea. Acum era pe cont propriu. Pe când era în această fază îi venise ideea școlilor. Însă ce putea el să facă fiind atât de tânăr? Iar ceea ce se întâmplase însemna că nu se mai putea întoarce în Siriana. Sosise vremea să muncească și să-și slujească neamul.

În pornirea programului de auto-ajutorare prin educație, Waiyaki văzu un soi de misiune. Era o viziune care-l urmărea cu speranță și pasiune. Călători de pe o coamă pe alta, prin tot ținutul leilor adormiți. Găsi un popor doritor. Da, coamele începeau să se trezească. Păsările, copacii și cărările pe care umbla îl cunoșteau, recunoșteau în el un bărbat sortit să își slujească țara.

Însă acesta nu era singurul loc în care se întâmpla așa ceva. Acest spirit nou cuprinse simultan toată țara Gikuyu, din Kerinyaga până la Kabete.

Școlile apăreau precum ciupercile după ploaie. Adesea, o școală nu era nimic

mai mult decât un șopron acoperit cu iarbă uscată. Se înălțau acolo simboluri ale setei oamenilor de magia secretă și puterea omului alb. Puțini voiau să trăiască după obiceiurile omului alb, dar toți voiau lucrul acesta, magia. Această muncă de construire împreună era un omagiu adus tradiției de cooperare a tribului. Era hotărârea de a avea ceva al lor, făcut de ei, născut și alimentat de propria lor imaginație.

Însă era mai mult de atât. Circumcizia era un ritual important pentru trib. Ținea oamenii laolaltă, legați de trib. Reprezenta nucleul structurii sociale și ceva ce dădea însemnătate vieții omului. Dacă se punea capăt acestui obicei, fundamentul spiritual al coeziunii și integrării tribului nu ar mai fi existat. Strigătul de chemare la luptă fusese lansat. Gikuyu Karinga. Păstrați tribul pur. Tutikwenda Irigu. Era strigătul sufletului, dorința sufletului.

Curând, școlile începuseră să dea pe dinafară de copii, însetați de lucrul acela magic. O sală de clasă adăpostea mulți copii înghesuiți, în timp ce dascălii lor, adică oricine putuse fi atras de la Siriana, ședea în față, iar ochisorii entuziaști priveau în sus spre ei, dornici să soarbă din această învățătură. Mamele și tații așteptau, sperând ca odraslele lor să vină acasă pline de cunoaștere și înțelepciune. Părinții se simțeau mândri, foarte mândri, când un fiu venea seara acasă cu chipul brăzdat de lacrimi.

— Ai luat bătaie? Gata, nu plânge. Ești bărbat, iar *el* e *învățător*, să știi.

„Învățătorul ăla e bun. Îi bate tare.“

Iar învățătorului aflat în trecere prin sat i se spunea:

— Hei, învățătorule!

— Da?

— Altoiește-i bine. Vrem ca ei să învețe.

Copiii se molipsiră de entuziasmul părinților. Poate că înțelegeau că ei erau speranța și gloria tribului. Însă în paralel cu aceste schimbări extraordinare erau și unii care continuau ca în vechime, fără să se abată într-o parte sau alta.

Waiyaki era directorul școlii Marioshoni. Se ducea acolo dimineața și se întorcea acasă seara. Aproape întotdeauna era așa. Îi plăcea asta. Mersul pe jos îi oferea timp să se gândească la multe dintre lucrurile legate de educație. Voia să facă multe pentru toți și să slujească cu credință. Însă puterea urii și ruptura tot

mai mare, generate, aparent, de moartea lui Muthoni, erau suficiente pentru a îngrijora pe oricine.

Erau creștinii conduși de Joshua, oamenii lui Joshua, cum erau numiți uneori. Căminul lor? Makuyu. Apoi erau oamenii tribului, care fuseseră dintotdeauna împotriva Misiunii și religiei acesteia. Kamenno părea să fie căminul sau sediul lor. Celelalte coame urmau, mai mult sau mai puțin, acest tipar. Astfel, străvechea rivalitate continua, uneori sub un pretext sau altul. Confuzia creștea și se răspândea sub calmul aparent al coamelor. Pe ce poziție se situau oamenii ca Waiyaki? Nu primise el educația omului alb? Iar aceasta nu făcea parte din cealaltă religie, din noua credință? Grupul de la Kamenno fu întărit de facțiunea condusă de Kabonyi. Waiyaki se simțea în afara tuturor acestor chestiuni. Uneori, se simțea izolat.

Totuși, în această izolare, era mândru. Era mândru de rolul mic, dar important, pe care îl jucase în deșteptarea dealurilor, a leilor adormiți. Iar înăuntrul lui simțea vag că ar fi bine ca toate aceste antagonisme să dispară.

Rolul lui însă nu-l mulțumea. Se simțea încă înfometat și tânjea după ceva care să-l umple pe deplin, un lucru care să îi ia în posesie întreaga ființă. Acel ceva părea mai presus de el, care era captiv al obiceiurilor ținutului. Waiyaki era acum un bărbat înalt, bine făcut, care îi frapa pe oameni prin frumusețea sa. Totuși, nu aceasta era cea mai izbitoare trăsătură a lui, ci ochii. Aveau o expresie de un tragism delicat, părând deopotrivă poruncitori și imploratori. Ochii săi vorbeau despre acea năzuință, despre acel dor după ceva care să-l umple cu totul.

Uneori acest dor îl îmboldea să muncească din greu. Waiyaki era capabil de trudă adevărată. Datorită acestui fapt și datorită perseverenței sale curajoase, oamenii coamelor îl iubeau și îl admirau. Poate că și el era locuit de același spirit care sălășluisese în tatăl său.

Atât de tânăr... Asta îi nedumerea pe oameni. Era improbabil ca tânărul să conducă sau să reușească un lucru atât de important.

- Poate că asta se datorează învățăturii dobândite de la omul alb! ziceau ei.
- Nu! Nu mai țineți minte cum era când era copil?
- Da – întotdeauna ciudat și plin de un curaj tacit.
- E datorită neamului din care se trage. Nu vi-l mai amintiți pe tatăl lui?

— Ba da. Era...

Waiyaki devenea mândria dealurilor și mândria coamei Kamenno. Lumea începuse deja să-l numească apărătorul tradițiilor și modului de viață al tribului.

Capitolul 15

Nu putea să doarmă. Razele subțiri ale lunii treceau prin crăpăturile din perete în colibă și cădeau în diverse locuri de pe jos. Nu folosea la nimic să se holbeze în gol la întunericul neclar în care fiecare obiect își pierdea conturul bine definit. Waiyaki voia să stea de vorbă cu cineva. Asta era ceea ce îl apăsa: dorința de a-și împărtăși cuiva speranțele, năzuințele și dorurile. Planurile sale referitoare la educație. Dorința de încurajare și eliberare. De două ori încercase să-i spună mamei sale, să o roage ceva. Însă de fiecare dată când a stat în fața ei și i-a auzit glasul nesigur, s-a pomenit vorbind despre lucruri neînsemnate. Era ciudat că tremurul din vocea ei dădea naștere în sufletul lui unor îndoieli subite.

La urma urmei, ce era acel dor, ce era acel ceva după care tânjea? Știa el însuși ce anume era? Speranțele și dorințele continuau să-l macine. Îl urmăriseră toată viața.

Nu voia să se gândească. Dar gândurile veneau și îi inundau inima. În fața ochilor se derulau capitole stranii din viața lui. Sora mai mică, moartă demult, era singura persoană de care fusese apropiat. O iubise, dacă acel gen de apropiere se putea numi dragoste. Credea că iubește dealurile și pe oamenii lor. Însă ei nu îi ofereau acel ceva pe care el îl putea primi de la ea. Pe atunci era foarte mic, cu multe anotimpuri înainte de cea de a doua sa naștere. Se întrebă de ce își aducea aminte acea perioadă. Ea era moartă. Și moartea era sfârșitul a tot pe acest pământ.

Waiyaki se întrebă dacă sora lui e un spirit. Un spirit tânăr și bun. Îl veghea? Se întoarce pe partea cealaltă, destul de înspăimântat. Se simți vinovat.

Waiyaki era superstițios. Credea lucrurile în care credeau oamenii coamelor. Misiunea Siriana nu făcuse nimic eficient pentru a schimba asta. Tatăl lui îl avertizase cu privire la contaminarea cu obiceiurile omului alb. Totuși câteodată se întreba. Educația pe care încerca să o răspândească pe coame nu era o

contaminare?

Voia să doarmă. Se foi în pat, încercând să închidă ochii și să alunge aceste gânduri care nu-i dădeau pace. Se gândi: există ceva inexplicabil în venirea omului alb. Nu a găsit nici o împotrivire pe dealuri. Acum a pătruns în inima țării, răspândindu-și influența. Această influență putea fi distrugătoare. Muthoni a murit pe înaltul altar al acestei distrugerii. A murit cu curaj, probabil încercând să-și rezolve conflictul lăuntric în tentativa de a ajunge la lumină. De la moartea ei, totul se înrăutățise și, probabil, în inimile multora se luptau chemări și loialități contradictorii. Nu mulți aveau curajul lui Muthoni. Waiyaki se întrebă unde se situa el. Încerca să creeze ordine și să aducă lumină în întuneric?

Imaginea surorii lui, aceea a lui Muthoni și a multor altora i se succedau rapid în minte; umbre care nu aveau forme concrete; umbre care veneau și plecau; uneori amestecându-se, neformând nimic. Apoi, pentru o clipă, viața lui deveni o pată albă. Însă numai pentru o clipă. Apoi veni negura, întunecată și nedefinită. Contururile clare ale vieții dispăruseră. Stătu nemișcat, puțin speriat, fără să știe ce să gândească sau cum să găsească o cale de scăpare.

Negura începu să se risipească încet. Contururile păreau să se formeze iar. Putea să vadă acum o formă care lua ființă din negura care dispărea. Waiyaki așteptă ca această formă să se disipeze în neant, dar nu o făcu. Forma rămase acolo, nemișcată, și nu o putu alunga. Se uită la ea cu atenție și, un timp, îl fascină. Era silueta unei femei, dar nu reuși să distingă cine era.

Chiar și aceasta dispăru, iar el tot nu reuși să adoarmă. Nu folosi la nimic să stea în capul oaselor în pat, zgâindu-se în întunericul încețoșat.

Se dădu jos din pat, care scârțâi când se ridică în picioare. Se îmbrăcă în liniște, ușor tulburat, cu nerăbdare de îndrăgostit care se gândește la apropiata întâlnire cu femeia sa. Ieși din colibă. Voia să meargă la Makuyu să-l vadă pe Kamau sau pe oricine altcineva; poate că un bărbat avea să-l înțeleagă; un bărbat cu care să poată să stea de vorbă.

Luna era și ea trează. Strălucirea ei, foarte puternică, părea rece. Întreaga coamă era înveșmântată într-un alb strălucitor. Iar lucrurile mărunte, care în timpul zilei păreau obișnuite, acum căpătaseră, parcă, ceva nepământesc, care era deopotrivă atrăgător și înfricoșător. Waiyaki ascultă încercând să distingă

voci pe coamă, dar nu reuși să audă decât tăcerea. Mergând pe coamă, printre mici tufișuri și copaci, strălucirea lunii și tăcerea părură să se fi reunit într-o singură forță puternică, respirând însuflețită. Waiyaki voia să se simtă una cu întreaga creație, cu spiritele surorii și tatălui său. Șovăi. Apoi, când apăsarea din interiorul lui crescuse, dorința de a vorbi cu cineva se intensifică. Strălucirea lunii părea acum blândă și tangibilă, iar el tânji după magia ei. Waiyaki își ridică brațele și vru să strângă luna la pieptul său, deoarece era sigur că ea îl asculta și voia să simtă lângă el răsufierea ei rece. Mușchii și tot ce ținea de trupul lui vibrau, parcă, de încordare.

Redeveni agitat și îl cuprinse din nou dorul. Îi umplu și îi zgudui întreaga ființă, încât simți că va exploda ceva în el. Dor. Năzuință. Oare viața era numai năzuință și nici o satisfacție? Trebuia să trăiești cu un gol ciudat, care te urmărea precum o fiară malefică, fără să te lase să te odihnești? Waiyaki nu putea ști. Poate că nimeni nu putea să știe. Trebuia doar să fii. Waiyaki era făcut să slujească tribul, trăind zi de zi fără a se gândi la sine, ci întotdeauna la alții. Încerca de multe anotimpuri să se secătuiască, pentru oameni. Totuși, lucrul acela îl urmărea mai departe.

Deodată, se gândi că știe ce vrea. Libertate. Voia să fugă, să fugă tare, să fugă oriunde. Sau să hoinărească fără țintă, cutreierând pretutindeni asemenea unui spirit. Atunci ar avea totul – fiecare floare, fiecare copac – sau ar putea să zboare până la lună. Asta părea posibil; Waiyaki ridică privirea spre cer. I se frângea inima după ea, dar nu putea să fugă. Și nu putea să zboare.

În tot acest răstimp Waiyaki continuă să meargă. În curând ajunse la râul Honia. Greierii își vedeau de țârâitul lor neobosit. Șopotul liniștit al râului îi răsuna în inimă. Se simți alinat. Apa părea stranie sub lumina lunii. Trecu râul și începu să urce panta, urmând poteca vitelor, care avea să-l ducă în satul lui Joshua, Makuyu. Mergea să-l vadă pe Kamau. Era ciudat cum viața lui, cea a lui Kamau și cea a lui Kinuthia păreau să se desfășoare pe același drum, afectate mereu de aceleași evenimente. Când erau mici, obișnuiau să-și ducă împreună turmele la păscut. La Siriana – au fost împreună. Abia după circumcizia lui Waiyaki s-au despărțit o vreme. Kamau a fost inițiat la câteva luni după ruptură. Iar acum erau împreună la Marioshoni. Un timp Waiyaki fu cufundat în

gânduri – despre Kamau, Kinuthia și viața lor la școală.

— O!

Se opri brusc și privi în sus. Aproape că se ciocnise cu o femeie. Waiyaki nu mai scoase niciun cuvânt, nu mai făcu nici o mișcare. În fața lui se afla Nyambura. Se simți stânjenit.

— A, tu ești? zise el în cele din urmă, doar pentru a rupe tăcerea.

— N-am știut că ești tu, spuse ea repede, privind înapoi peste umăr. Iartă-mă, eram pierdută în gânduri.

Waiyaki o mai văzuse foarte rar pe Nyambura. Și, de câte ori se întâlneau, erau ca doi străini. Waiyaki se gândea la ziua când o zărise pe Nyambura venind de la râul Honia, cu o tigră mare de apă în spate. Stătuse pe o movilă și știuse că ea va trece pe lângă locul în care se afla. Simțise teamă din această cauză și se ascunsese în tufiș. O urmărise cum urca încet dealul, până când dispăruse. Se simțise ușurat. Asta se întâmplase cu multe anotimpuri în urmă. Nu se mai gândise la ea. Până în seara aceasta. Și, deodată, Waiyaki recunoscuse forma din mintea lui care refuzase să se risipească în neant.

Nyambura încă se mai temea de tatăl ei. Știa că dacă ar vedea-o stând acolo s-ar înfuria. Era adesea singură. Moartea lui Muthoni o lăsase fără singura tovarășă pe care o avusese vreodată. Așa că acum se ducea singură la râu. Se ducea singură la biserică. Când și când, lega câte o prietenie cu una sau două fete de pe coama ei. Însă nici una dintre ele nu o putea înlocui pe Muthoni. Nyambura plângea adesea când își aducea aminte de ea și de toate locurile în care fuseseră împreună, iar mintea îi era invadată de toate secretele pe care și le șoptiseră una alteia. Simțea apoi durerea din interiorul ei; durerea îi secătuia inima, astfel că nu mai avea lacrimi. Uneori alerga la Honia și stătea pur și simplu acolo, privind curgerea apei. Apoi se ducea acasă, simțindu-se împăcată. Așa că, mai ales duminica, râul era tovarășul ei. Avea locul ei în care mergea deseori. Relația cu tatăl ei se răcise. Deși îi dădea ascultare în toate și considera că Muthoni greșise nesupunându-se tatălui lor, nu reușea să nu îl lege pe Joshua de moartea surorii ei. Încă mai credea că era un păcat să fii circumcis. Când îi venea un astfel de gând, se întreba dacă moartea nu fusese o pedeapsă de sus.

Însă, cumva, nu putea să își acuze sora de păcat.

„Spune-i Nyamburei că-l văd pe Iisus.“ Își amintea mereu aceste cuvinte și se agăța de ele. Îi era recunoscătoare lui Waiyaki pentru că i le transmisese. Își punea întrebări în legătură cu el. Nu reușea niciodată să îl înțeleagă. Era educat la Misiune, dar conducea elementele care se rupseseră de Siriana. Nu se știa pretutindeni că el era tânărul care începuse înființarea școlilor? Marioshoni era faimoasă peste tot. Nyambura îl considera pe Waiyaki mândru. Păi, de câte ori se întâlneau, nu se oprea niciodată să stea de vorbă cu ea. Poate că se temea de tatăl ei. Nu că ea ar fi vrut ceva de la Waiyaki; dar, cumva, tânjea adesea să discute despre moartea lui Muthoni cu cineva care să înțeleagă. Waiyaki era singura persoană care fusese apropiată de sora lui, iar Nyambura nu se putea gândi niciodată la Muthoni fără să-i apară în minte Waiyaki. Uneori își dorea ca el să fi fost pe partea lor de rău. Era atât de tânăr și de puternic și știa atât de multe. Ar fi stat de vorbă cu el despre multe lucruri. Îl întâlnea rar și, de câte ori se întâmpla asta, aștepta ca el să-i ofere posibilitatea de a-i vorbi. Însă el trecea mereu mai departe după un salut scurt. Un bărbat ciudat. Uneori se temea de el și credea că refuza să-i vorbească deoarece era fiica lui Joshua.

Nyambura privi din nou peste umăr în direcția casei sale. Se întrebă dacă să se oprească sau să meargă mai departe. Auzi vocea lui Waiyaki:

— Mă duc să-l văd pe Kamau.

— Iar eu mă duc să îl văd pe Johana. M-a trimis tata să-i spun să vină diseară pe la noi.

Urmă un scurt moment de tăcere. Apoi râseră amândoi. Inima lui Waiyaki bătu mai repede.

— Atunci putem să mergem împreună, sugerează el.

O porniră încet mai departe. El nu știa ce să spună. Se gândea la fata aceasta. Muthoni fusese motivul primei lor întâlniri. Pe atunci Nyambura era o fată înălțuță, cu trăsături bine conturate. Acum, în lumina lunii, putea să vadă femeia din ea.

— Ce ai de gând să faci acolo? întrebă ea.

Waiyaki se gândi: Ce o să fac acolo? Acela fu momentul în care își dădu

seama că nu voia să-l vadă pe Kamau. Nu atunci. Se gândi, de asemenea, la oameni și la ce vor spune dacă îi vor vedea mergând împreună. Deasupra lor luna strălucea, luminând întreg ținutul. Nyambura nu era circumcisă. Însă asta nu era o crimă. Există ceva între ei în calitatea lor de ființe umane, ceva neatins de religie, convenții sociale sau vreo tradiție.

— Doar să-l văd pe Kamau și pe familia lui, răspunse acesta.

Nyambura simți cum se mânie. Se gândi: Se duce să-l vadă pe Kabonyi ca să discute despre ce au făcut.

Ajunseră la un loc în care drumurile lor se despărteau. Se opriră și rămaseră acolo ca și cum ar fi fost ținuți laolaltă de ceva exterior lor. Poate că magia lunii era cea care îi ținea în loc. Waiyaki voia să danseze magia și ritualul lunii. Inima îi bătea cu putere, întrecând întunericul. Iar Nyambura stătea acolo arătând de parcă ar fi fost întruchiparea frumuseții calme, simbolizată de luna atotprezentă și de liniștea din jur.

Waiyaki se simți brusc ca și cum dorințele fierbinți din inima lui s-ar fi alinat doar dacă ar fi putut să o atingă pe Nyambura, să îi atingă mâna sau părul. Se controlă. Începu să-l cuprindă o stânjeneală ciudată.

— Mai predai?

— Da...

— Nu ți-am văzut școala.

— Ar trebui să vii într-o zi. Poate chiar mâine după-amiază, imediat după ce se termină cursurile? Aș putea să-ți fac un tur.

Acela era un moment bun. Învățătorii și copiii aveau să fie deja plecați.

Ea fu de acord. Se despărțiră fără ca măcar să-și strângă mâinile. Ea îl lăsă stând acolo, privind-o cum dispărea. Waiyaki înaintă câțiva pași, apoi se opri brusc și se întoarse din drum. Nu avea chef să mai vadă pe nimeni altcineva în seara aceea.

Capitolul 16

Ora patru; și ea nu apăruse încă. Școala era aproape pustie. Waiyaki le dăduse voie copiilor să plece acasă mai devreme decât de obicei deoarece munciseră toată ziua la cârpirea cu pământ a clădirii. Găurile care se căscaseră în pereți nu mai existau. Pereții păreau ca noi, iar coliba era în bună stare, exceptând acoperișul. Se gândi, însă, să discute despre acoperiș când se vor întâlni părinții. Era posibil ca întrunirea să fie una de amploare, deoarece la ea aveau să participe oameni de pe celelalte coame. Marioshoni își dobândise statutul de centru al noului suflu care cuprindea coamele. Iar Waiyaki, deși tânăr, era considerat liderul neoficial al mișcării de educație care avea să trezească, inevitabil, coamele. Ziua întrunirii fusese deja stabilită.

Waiyaki aștepta. Deveni nerăbdător. Poate că ea nu avea să vină. Se simți ofensat și nu știu ce să facă. Pe parcursul întregii zile nu se gândise la nimic altceva decât la întâlnirea lor. De câte ori auzea pași, credea că e ea. De câte ori vedea apărând un cap, inima lui bătea cu speranță. Sufletul și simțurile îi erau încordate.

Ea nu apărea. Iar el nu mai putea să aștepte. Era supărat și dezamăgit. Pentru prima oară, se gândi că aceasta era, poate, fata încrezută pe care i-o zugrăvise Kamau în discuțiile lor. Nu crezuse atunci, dar acum știa că e adevărat. Ce femeie trufașă! Era așa din cauza lui Joshua, tatăl ei? Sau putea să fie...? De ce nu s-a gândit la asta? Era posibil ca ea să se teamă că această faptă va ajunge la urechile tatălui ei. O vreme simți cu putere prăpastia dintre ei. Era la fel de mare ca aceea care diviza Kamenno și Makuyu.

Se duse acasă.

Coliba mamei lui și două hambare se înălțau acolo sfidătoare; așa cum se înălțaseră mulți ani la rând. *Thingira* tatălui său fusese arsă după moartea lui, așa cum era obiceiul. Waiyaki nu putea să se gândească niciodată la căminul lui fără

ca bătrânul să-i vină în minte. De obicei, tatăl lui stătea afară până când erau mulse vacile, până când păsările își luau zborul și apunea soarele. Uneori ședea sub copacul familiei până când pământul era învăluit de întuneric.

În jurul colibelor erau tufișuri, care se întindeau până la granița cu pădurea formată din arbori nu prea înalți. Aceasta cobora panta până la râul Honia. Dincolo de ea – și peste valea orientată spre Kameno – se afla Makuyu, cu multe colibe situate pe vârful coamei, în grupuri mici, care indicau diversele gospodării. De departe, s-ar fi putut crede că grupul de colibe care alcătua căminul lui Waiyaki era o parte a tufărișului și a pădurii. De fapt, locul nu era în întregime numai tufăriș. Mici câmpuri agricole erau ascunse vederii de copaci. Acum, că plouase, Waiyaki știa că în curând avea să apară viața verde; iar mazărea, fasolea și porumbul vor crește din abundență, tratând cu dispreț seceta care amenințase țara.

Njahi era anotimpul ploilor îndelungate. Era anotimpul preferat al tuturor. Mazărea și fasolea, care răsăreau într-un mod spectaculos, dădeau culoare și tinerețe ținutului. În zilele însorite, frunzele verzi și veselie feciorelnică a florilor umpleau sufletul de speranță. În asemenea momente, femeile puteau fi zărite pe câmpurile lor, cultivându-și pământul; ba nu, nu cultivând, ci vorbind o limbă secretă cu solul și ale sale culturi. Femeile cântau cântece vesele. La fel și copiii. Iar plantele și toți copacii din jur, care se legănau ușor, ca și cum s-ar fi lăsat în voia adierii vântului, păreau să înțeleagă bucuria mamelor. După fețele vesele ale femeilor îți dădeai seama că acestea erau fericite.

Nu doar femeile, ci și vacile și caprele se însuflețeau. Acestea din urmă săreau peste tot, lovind cu picioarele în aer, cu cozile răsucite în diferite forme. Și copiii erau fericiți, iar cei mai mari aveau grijă de cei foarte mici. Îi vedeai alergând, hoinărind fără țintă, cuprinși, parcă, de nebunie sau de beția albinelor. Alergau și se jucau. Însă erau atenți să nu vatăme florile. Waiyaki încă își mai aducea aminte cum obișnuia să își urmeze mama la câmp și să se cațare întruna într-un copac *mwariki*. Din când în când, plânsetul neajutorat al unui copilăș neglijat se auzea peste liniștea câmpurilor. Apoi se auzea glasul mamei, din depărtare, răsunând totuși plin de viață și de profundă îngrijorare, muștrându-i pe copiii mai mari să aibă grijă de cei mici.

Seara mergeau cu toții acasă; soții și băieții aduceau vitele și caprele; femeile aduceau acasă ce strânseseră peste zi, din ceea ce urma să se mănânce seara. Apoi se așezau și așteptau să vadă ce pregătea femeia casei pentru cină. De obicei băieții stăteau de vorbă. Însă bărbatul casei se așeza sub copacul familiei, dacă nu era întuneric încă, și medita sau purta o discuție cu unul sau doi bătrâni înțelepți care s-ar fi putut nimeri într-o scurtă vizită la acea oră.

În ultimii câțiva ani lucrurile nu mai erau ca înainte. Tiparul anotimpurilor se dereglase. Nu mai ploua regulat. Soarele părea să strălucească mai multe luni și iarba murea. Iar când venea, ploaia spăla solul fertil de la suprafața pământului, îndepărtându-l. Solul nu mai răspundea solicitării și rugăciunilor oamenilor. Poate că asta avea legătură cu oamenii albi și cu oamenii dedați blasfemiei din Makuyu.

Waiyaki zăbovi câteva minute afară. Își aminti de tatăl lui și se întrebă cât de bătrân ar arăta dacă ar mai fi încă în viață. Waiyaki nu-l înțelese niciodată. Se pomenea adesea încercând să dezlege înțelesul străvechii profeții. Chege chiar a crezut că Waiyaki va fi salvatorul acela? El trebuia să îl alunge pe omul alb? Aceasta era salvarea? Și ce ar putea să facă un salvator cu o ceată de bărbați care, alături de Joshua, se țineau cu atâta rigurozitate de noua credință?

Da, Waiyaki își dorea să fi înțeles mai bine.

Se gândea mereu la Kabonyi. Nu știa ce să creadă despre el. Fusese un membru important în grupul adepților lui Joshua. Totuși, când a sosit vremea, el i-a condus pe cei care s-au dezis. După moartea lui Chege, a ajuns să preia conducerea oficială a dealurilor. Poate că el era salvatorul sortit. Oare Kabonyi se considera astfel? Chege îi spusese lui Waiyaki că, probabil, Kabonyi era singurul alt bărbat care cunoștea adevăratele amănunte ale profeției.

Kabonyi era membru al comitetului de conducere a școlii și, cu orice prilej, făcea tot posibilul să se opună sugestiilor lui Waiyaki. O dată, când Waiyaki a propus să se construiască toalete, Kabonyi s-a opus spunând că tufișurile erau un loc la fel de bun. Însă după ce au vorbit și vreo doi bătrâni înțelepți, propunerea a fost acceptată. Kabonyi a rămas tăcut tot restul întrunirii.

Însă ceea ce îl enerva și mai mult pe Waiyaki erau permanentele referiri ale

lui Kabonyi la tinerețea lui Waiyaki.

„Tinere, noi suntem în vârstă. Am văzut multe și am trecut prin multe experiențe“, zicea el ori de câte ori voia să fie dezaprobator. Ceilalți bătrâni înțelepți îi spuneau lui Waiyaki Învățătorul, în semn de respect.

Când se lăsă întunericul, Waiyaki intră în coliba sa. „Nyambura a greșit față de mine.“ Asta era ceea ce gândea. Însă când își aduse aminte de Joshua și de felul în care o renegase pe Muthoni, o iertă. La urma urmei, era el însuși lipsit de teamă?

În inima lui, Waiyaki știa că nu i-ar fi plăcut să fie zărit de Kabonyi alături de fiica lui Joshua. Detesta asta și se întreba dacă devenea și el un sclav al tribului. Activitățile sale erau urmărite de toată lumea. Libertatea îi era știrbită. Totuși nu asta era ceea ce voia? Să slujească! Să slujească! Să fie alături de trib, asemenea tatălui său și a strămoșilor de dinaintea lui. Iar soarta îl mâna la cârma lucrurilor. Foarte bine. Dacă voiau să rămână alături de trib, va rămâne. Tatăl lui trebuie să fi prevăzut toate astea.

Iar Waiyaki se simțea mândru de tatăl lui. Se simțea mândru de acest bărbat care se izolase și care, de unul singur, purtase greua povară a sentimentelor și gândurilor neamului în glasul lui, deși ei nu i-au dat ascultare. Atunci Waiyaki își aducea aminte de tatăl lui cu o admirație înnoită. Nu se mai simțea forțat. Avea să slujească tribul, să slujească, să slujească...

În coliba lui nu se găsea mare lucru: un pat grosolan, o masă și un scaun. Înăuntru era frig și o atmosferă dezolantă. Când bâjbâi după lampă, Waiyaki se simți ca un intrus care pătrundea în misterul întunecat al locului. Tremura un pic. Însă sentimentul puternic și plăcut din inima sa îl încălzi.

Bătrânii înțelepți nu îl plăteau bine. Nu îl deranja asta. Făcea parte din sacrificiu. Mai încolo, ei aveau să fie recunoscători. Asta va constitui o plată suficientă pentru Waiyaki. Va continua cu ceea ce a început: școli, tot mai multe școli. Să răspândească educația omului alb, așa cum îi spusese tatăl lui. Însă Waiyaki nu avea să se mulțumească doar cu mai multe școli. Mai târziu voia un colegiu, genul de instituție despre care obișnuia să vorbească atât de mult Reverendul Livingstone. Ar fi fost posibil chiar să facă rost de mai mulți

profesori de la Nairobi. Nairobi era departe, foarte departe. Nu fusese niciodată acolo. Totuși – toate acele planuri erau pentru viitor. Deocamdată va încerca să își dezvolte școala și să o transforme într-un exemplu pentru celelalte.

Privi mica flacăra care pâlpâia, aruncând umbre neclare pe peretele rotund. Flacăra era neagră pe margini. Fumul se ridica sus de tot. Se uita fix, ca un om care cercetează în vis cu atenție un obiect mic. Întinse încet degetul mic și încercă să atingă flacăra. Îl retrase iute. Nu era bine să se joace cu focul. Se simțea mânios, foarte mânios, fără nici un motiv anume. Se auzi o bătaie în ușă.

— Intră.

Ușa se deschise.

— Bună, Kinuthia.

— Waiyaki...

— Ești bine?

— Da.

Kinuthia rămase în picioare un moment, apoi traversă încăperea și se așeză pe pat. Waiyaki se uită la el. Kinuthia își feri privirea.

— Vii de...

— Acasă.

— Ce mai face coama? Sper că totul e liniștit.

— O, da. Totul e bine. Ce mai face mama ta?

— Încă nu m-am dus s-o văd. Mergem în coliba ei să vedem ce are pentru noi?

Se duseră în coliba mamei lui Waiyaki. Waiyaki nu era surprins de vizita lui Kinuthia. Se vizitau adesea fără să se anunțe.

— Aud că faci parte din această Kiama?

— Habar n-am. Cine ți-a zis?

Era adevărat. Lui Waiyaki nu-i spusese nimeni despre asta.

— Păi, așa am auzit cu Kabonyi după școală. Se pare că bătrânii înțelepți vor să te facă secretar. Dar Kabonyi e supărat. L-am găsit spunând tuturor că ești prea tânăr ca să ți se dezvăluie secretele tribului.

Kinuthia șovăi, apoi continuă pe un ton mai serios, cu o ușoară tentă de avertisment:

— Cred că lui Kabonyi nu-i place de tine. Dacă aş fi în locul tău, aş avea grijă cu el.

Lui Waiyaki îi veni să râdă. Se abţinu, însă, şi se întrebă de ce era atât de pornit Kabonyi împotriva sa. Nu-i făcuse niciodată nimic rău.

Mama lui terminase de gătit. Încăperea avea un aer sumbru. Kinuthia făcu o remarcă în această privinţă în timp ce mâncau. Waiyaki aruncă o privire spre mama sa, care şedea departe de foc.

O iubea. La urma urmei, era singurul ei fiu. Se simţi vinovat că nu petrecea mai mult timp cu ea. Nu mai era ca pe vremea când fusese copil. Pe atunci obişnuia să stea cu ea în jurul focului până târziu în noapte. Ea îi povestea tot felul de lucruri.

Mâncară în linişte şi apoi se întoarseră în coliba lui Waiyaki.

— Cred că te înşeli, Kinuthia. De ce să nu-i placă de mine? Nu i-am greşit cu nimic.

— Invidie.

Rămaseră tăcuţi multă vreme. Apoi discutară despre multe lucruri mărunte, despre sate şi despre şcoală. Chiar înainte de a pleca, Kinuthia îi spuse brusc lui Waiyaki:

— Kamau mi-a zis că socoteşte că te-a zărit în Mukuyu aseară târziu.

Waiyaki nu răspunse.

Capitolul 17

De câte ori predica, Joshua avea ceva fascinant în voce. Din ea răzbătea un profund sentiment de convingere, un angajament înflăcărat față de adevărurile morale revelate lui prin intermediul Bibliei. Biserica lui era întotdeauna plină ochi. El era liderul spiritual indiscutabil al copiilor lui Dumnezeu, al tuturor aceluia care urmau noua credință. În acea zi, glasul lui tuna:

— Nimeni nu este fără de păcat, nimeni, absolut nimeni.

Era aceeași voce puternică, răsunătoare, care pretindea atenția tuturor. Nu-și pierduse nimic din magie.

Ceea ce admirai la Joshua era fidelitatea lui. Încă de când adoptase noua credință, îi rămăsese loial lui Livingstone și Dumnezeului său. Puritanismul și strictețea sa nu șovăiseră și nu se modificaseră niciodată. Dacă răzvrătirea și moartea lui Muthoni îi diminuaseră elanul, nu o arăta. În orice caz, o renegase pe fiica lui. Pentru el, ea nu existase niciodată. Ce legătură avea un om al lui Dumnezeu cu copiii Celui Rău?

De fapt, Joshua a ieșit din această încercare mult întărit în credință. Predica acum cu și mai multă ardoare. Ca lider spiritual al dealurilor, el întărea moralitatea Bisericii cu energie. Toate obiceiurile tribului erau rele. Fără drept de apel. Nu putea să existe nici un compromis. Astfel, Joshua rămânea constant, predicând cuvântul sfânt, cântând imnurile pelerinilor. El era, în mod sigur, cel mai constant dintre toți, căci până și Chege, care murise opunându-se noii credințe, cedase în cele din urmă într-o privință, permițându-i fiului său Waiyaki să meargă la Siriana.

Ascultând slujba, Waiyaki se gândi la Kabonyi și la noua Kiama. Iar Joshua continua să vorbească, ba ridicând glasul, ba coborându-l pentru a sublinia ceva.

— Căci toți au păcătuit și au greșit slavei lui Dumnezeu.

Da. Vocea era clară, aproape prea clară pentru un bărbat de vârsta lui.

Soarele orbitor strălucea cu mare intensitate; se putea auzi trosnitul slab al foilor de tablă vechi și ruginite care acopereau biserița din Makuyu. Întreaga congregație era tăcută și încordată. Voiau să audă fiecare cuvânt care venea de la acest om al lui Dumnezeu, păstorul lor, un bărbat care se dovedise ca o stâncă, invincibil în fața răutăților diavolului.

Așezat în spate, Waiyaki îl vedea limpede pe Joshua. Waiyaki nu știa de ce se află acolo. Asta era o surpriză chiar și pentru el însuși.

— „Schimbatu-și-a oare vreun popor dumnezeii săi, deși aceia nu sunt dumnezei? Poporul Meu însă și-a schimbat slava cu ceea ce nu-l poate ajuta.“¹ Și, ajungând la Noul Testament, Testamentul pe care-l țineți în mâini astăzi, citim: „Și Iisus a zis: Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu...“² Prin urmare, frați și surori, vă spun vouă astăzi, veniți la Iisus. Stați lângă El. Îl vedeți cum este înălțat pe Cruce. Aveți de gând să-l părăsiți? Vă veți dezice de El, precum Petru? Aduceți-vă aminte că viața aici, pe pământ, este una de încercări și greutăți. Satana va veni la voi noaptea, chiar în casa voastră, pe câmpul vostru sau chiar aici, în această biserică, și vă va șopti, chemându-vă înapoi la vechile obiceiuri: „Njoroge și Joshua, urmați-mă,“ va zice el. „Drumul acesta lat și ușor pe care-l vedeți aici, fii mei, este calea cea dreaptă.“ Țineți minte, nu ascultați glasul acela. Să mergem cu o singură inimă spre Noul Ierusalim. În capitolul paisprezece al Sfintei Evanghelii după Ioan, Iisus zice: „Să nu se tulbure inima voastră; credeți în Dumnezeu, credeți în Mine. În casa Tatălui Meu multe locașuri sunt. Iar de nu, v-aș fi spus. Mă duc să vă gătesc loc.“³ Locul acela este pregătit acum pentru voi și pentru mine, pentru credincioși, pentru grupul fericit de pelerini care vor rămâne pe această cale, înfruntând cu curaj toate greutățile... Iar astăzi, o, fraților, dacă-i veți auzi glasul, nu vă împietriți inimile...

Joshua se uită în jur. O clipă păru să-și ațintească privirea asupra lui Waiyaki. Dar nu. Se uita la toată lumea în același timp, dintr-o singură mișcare a ochilor. Vorbi despre cei care găsiseră lumina, dar care, totuși, acum nu mergeau întru lumină. Vorbi despre cei care voiau să meargă pe două drumuri în același timp. Cum puteai să amesteci cele două drumuri?

— Frați și surori, nu există compromis. Domnul Dumnezeu nostru nu a făcut nici un compromis când a stat pe Cruce. Nu a amestecat cele două drumuri,

ci a rămas în Lumină...

Waiyaki nu se simțea în largul său. Își aduse aminte că s-a întrebat mereu ce să creadă despre oameni precum Kabonyi, unde să-i situeze. Apoi trecu la el însuși. El pe ce poziție se situa? Poate că nu exista o casă la jumătatea drumului dintre Makuyu și Kamenno. Și cum rămânea cu unirea celor două coame? În clipa aceea nu-și cunoștea opinia. Nu se cunoștea pe el însuși. Simțea că vorbele lui Joshua atingeau o coardă din colțul întunecat al sufletului său, astfel încât îi era frică... Iar Joshua vorbea despre convertire: un om nou, o făptură nouă, o nouă viață. Își ridică vocea. Condamnă, deplânse, încercă să convingă cu duhul blândeții și apoi avertiză. Waiyaki se simți din nou vinovat. Vinovat de ce? Poate de ceva care avea legătură cu lumina ori de ceva legat de faptul că era neloyal față de glasul tatălui său din urmă cu multă vreme – „fii loial tribului și obiceiurilor străvechi.“ Și, totuși, el se afla acolo, în biserica lui Joshua. Joshua termină. Un răstimp, se lăsă o tăcere adâncă în sfânta clădire. Apoi, într-un singur glas, congregația izbucni într-un imn, aproape spontan:

Uhuro Mweга niuyu
Niukiite Guku gwuiitu
Uhuro Mweга niuyu
Wa Muhonokia witu.

Veste bună este aceasta
Care a ajuns la noi
Este vestea cea bună
Despre Hristos, Mântuitorul nostru.

Waiyaki se furișă afară. Fu bucuros că reușise să plece în timp ce ei cântau. Se simțise ca un intrus sau ca un spion. Ieși din bisericuță cu inima tulburată. Cu imnul răsunându-i în urechi, simți iar acel dor nestins după ceva mai presus de el, ceva care să-i adăpostească toată ființa. De ce a venit acolo? E adevărat, se ducea către altă coamă și, inițial, nu plănuise să intre, însă fusese înăuntru, iar acesta era un lucru pe care nu-l putea tăgădui. Încercă să se convingă că impulsul

de a intra n-avea nimic de-a face cu Nyambura. Însă de ce a fost dezamăgit când nu a zărit-o în biserică?

Waiyaki făcea parte acum din noua Kiama. Fusese trimis un bătrân înțelept să-l anunțe. Lucrările Kiamei nu începuseră încă, așa că el nu știa prea multe despre aceasta. Însă, în general, se ocupa de puritatea tribului și a coamelor. Dacă bătrânii înțelepți îl vedeau în biserică, ar fi crezut că îi trădează. Totuși Waiyaki credea că nu i-ar lăsa baltă niciodată. Avea să îi slujească până la capăt. Cu puținele cunoștințe pe care le avea, va ridica tribul, da, îi va oferi învățătura și instrumentele omului alb, astfel ca în final tribul să fie îndeajuns de puternic, îndeajuns de înțelept încât să îi alunge pe coloniști și pe misionari. Waiyaki vedea un trib măreț, cu mulți fii și fiice beneficiind de educație, trăind cu toții laolaltă, cultivând pământul strămoșilor lor într-o pace perpetuă, văzându-și de ritualurile și frumoasele lor obiceiuri, realizând cu toții că sunt îndatorați față de el. Se simți recunoscător la acest gând. Poate că aceasta era misiunea, misiunea pe care Trimisul trebuia să o îndeplinească. Da – Waiyaki avea să se străduiască. Fu exaltat de gândurile sale, în timp ce își închipuia această viziune a măreției. Mergea cu pași vioi, urmând viziunea.

— Waiyaki!

Se întoarse. Viziunea dispăru.

— Kamau! Ești bine?

Dădură mâna.

— Totul e bine. De unde vii?

— Păi... Ăăă... Tocmai treceam pe aici în drum spre coama alăturată, când m-am gândit că aș putea să trag cu ochiul înăuntru, să văd ce face duminica bătrânul din Makuyu.

— Joshua?

— Da.

Rămaseră amândoi sub un copac de lângă drum. Waiyaki se uită la Kamau. Chiar în acel moment, Nyambura trecu în depărtare. Lui Waiyaki îi tresări inima. O urmări cum pășea cu ușurință, mergând spre valea alăturată. Fata dispăru. El își întoarse privirea spre Kamau, care se uita în direcția în care o luase Nyambura. Waiyaki se enervă oarecum. Își aminti ce-i zisese Kinuthia și se

întrebă dacă Kamau îl văzuse cu Nyambura.

— Mă duc, spuse Waiyaki.

Kamau nu răspunse. Părea să se gândească profund la ceva. În cele din urmă, zise:

— Tu ce crezi despre ea?

— Despre cine?

— Fata aia.

— Care?

— Cum care, Nyambura. N-ai văzut-o?

— Păi, nu, n-am văzut-o.

Waiyaki se blestemă pentru această minciună. Însă în acel moment se simțea într-o dispoziție rea, malițioasă. Kamau nu sesiză nimic. Încă se uita în direcția în care plecase fata. Gândurile sale se adunară în ce spuse:

— Cred că e o femeie frumoasă.

Waiyaki deveni brusc gelos, gelos din cauza Nyamburei.

Ea îl aștepta la valea alăturată. Inima îi bătu cu putere când îl zări apropiindu-se. Nu știa ce să-i spună. Căci se simțea vinovată că nu a reușit să meargă la Marioshoni în ziua în care îi promisese că-l va vizita. A vrut să meargă, dar ar fi fost un mare risc. Tatăl ei fusese acasă în acel moment. Waiyaki nu-i ieșise deloc din minte din ziua aceea când se întâlniseră la lumina lunii. Gândul la el o tulbura întotdeauna. Iar ochii îi străluceau atât de tare, încât uneori Miriamu o întreba la ce visează. Nu știa ce se petrece cu ea, dar știa că, de la acea întâlnire întâmplătoare, ea nu mai era aceeași. Iar acum simțea un dor ciudat după ceva pe care nici măcar râul nu i-l putea oferi.

În ultimele două săptămâni a vrut să-l întâlnească, fie numai ca să-l salute și să treacă mai departe. Nu a putut să-l vadă și se temea să meargă la școala lui. În această zi nu s-a dus la biserică și se plimba fără țintă când l-a zărit îndreptându-se spre vale. Când l-a văzut stând de vorbă cu Kamau, însă, a trecut pe lângă ei la o distanță neprimejdioasă.

Waiyaki fu încântat să o vadă. N-o mai văzuse din seara aceea. Iar acum ea se afla acolo, tăcută și destul de rezervată. Nu mai părea așa cum păruse în

lumina lunii. Însă putea să vadă că e frumoasă. Îi vorbi șovăitor, cu inima bătând. Ea zâmbi. El se gândi că era un zâmbet frumos.

— Ești bine?

— Sunt bine. Dar tu?

— Și eu sunt bine.

Între ei se lăsă tăcerea. Nu se uitau direct unul la altul.

— Te-am așteptat.

— Îmi pare rău că n-am putut să vin.

Ezită o clipă, apoi continuă:

— Am avut multă treabă acasă și... N-am putut să-mi fac timp.

Waiyaki înțelese sau, mai curând, crezu că a înțeles. Nu mai stăruia.

— Nu-i nimic. Poți veni într-o altă zi.

— Păi... Știu și eu... Poate. Dacă o să am ocazia.

El o privi pe furiș și văzu cum își întoarce capul. Știu imediat că venise să-l întâlnească. Și vru de îndată să-i spună că o iubește. Nu putu să facă asta. Însă tânjea după ea și, în timp ce se îndepărta, simți dorința să o strângă în brațe și să-i șoptească multe lucruri.

Nyambura nu prea văzu pe unde mergea în timp ce se îndrepta repede spre casă. Se apucă de gătit, deoarece știa că tatăl și mama ei vor ajunge în curând. Doar că gătea ca o femeie aflată într-un vis. Waiyaki nu-i spusese nimic. Totuși simțea ceva plăcut înăuntrul său.

Când mama se întoarse de la biserică, băgă de seamă că fata era fericită.

— Ce e, Nyambura? Nu te mai doare stomacul?

Nyambura își aduse aminte că o durere de stomac a fost cea care a împiedicat-o să meargă la biserică. Răspunse imediat:

— Ba da.

Când se lăsă seara, după ce tatăl ei veni acasă, Nyambura se duse la culcare, spunând că nu se simțea bine.

[1.](#) Vechiul Testament, Ieremia, 2:11.

[2.](#) Noul Testament, Sfânta Evanghelie după Matei, 6:33.

[3.](#) Noul Testament, Sfânta Evanghelie după Ioan, 14:1 și 14:2.

Capitolul 18

Waiyaki avea o viață plină: mai întâi, predatul și organizarea școlilor, iar acum, ca secretar al noii Kiama, cu întrunirile și ceremoniile ei, acesta părea să trăiască fiecare oră ca și când ar fi fost ultima. Era cunoscut, de-acum, pe toate coamele. Copiii îl știau și îl salutau adresându-i-se „Învățătorul Nostru“. Chiar și bărbații și femeile în vârstă îi spuneau Învățătorul. Era un bărbat care, plin de magia omului alb, avea să insufle tribului înțelepciune și forță, oferindu-i o viață nouă.

Personal, pe Waiyaki îl interesau mai mult predatul și lucrul cu copiii decât organizarea și gestionarea Kiamei. Totuși, uneori, îl găseau momente de patriotism, idealuri înalte... Atunci se simțea entuziasmat și era gata să facă orice pentru trib.

Se apropia ziua întrunirii părinților de pe toate coamele. Waiyaki voia să insiste să se creeze și mai multe școli, deși nu știa de unde avea să facă rost de profesori. Se gândea că era posibil să convingă pe unii să vină de la Siriana; în caz contrar, el însuși avea să meargă la Nairobi să încerce să facă rost de ei. Un alt lucru îi tot venea în minte. Cu fiecare zi, era tot mai convins de nevoia de unitate dintre Kamenno și Makuyu. Străvechea adversitate dăuna grav eforturilor lui privind educația. Voia, de asemenea, o reconciliere între adepții lui Joshua și ceilalți. Prăpastia dintre ei se mărea și Waiyaki voia ca el să fie instrumentul reunirii lor. Un cuvânt din partea lui în cadrul viitoarei întruniri ar fi putut să constituie un început important în această direcție. Acum era timpul să arate care-i este poziția. Acesta nu era un plan, ci o convingere. Îi venise ca o ispită, la început fiind doar un ecou slab, devenind apoi o posibilitate îndepărtată și, acum, o necesitate. Acesta nu avea să fie cumva un risc pentru crescânda lui popularitate? Totuși avea să încerce. Și era foarte încântat când se gândea că era posibil ca Nyambura să audă despre asta și să aibă o părere bună despre el.

Tot perimetrul cu iarbă era plin de femei și bărbați din toate colțurile ținutului. Unii veniseră să audă darea de seamă despre progresele făcute de copiii lor. Alții veniseră să vadă celebra școală Marioshoni. Însă erau și oameni veniți să-l vadă pe Învățător. Auziseră de acest tânăr, dar nu-l văzuseră niciodată. Aceasta era o ocazie care nu trebuia ratată. „Învățătorul!“, șopteau ei din deal în deal, iar numele ajunsese să semnifice un singur om: Waiyaki. Așa că faima lui creștea de pe o coamă pe alta, răspândindu-se precum focul în tufișurile uscate. Toată lumea îl considera reîncarnarea acelei demnități și purități de demult, acum pierdute.

Școala era curată și ordonată. Oamenii vedeau totul în ea, rezultatul propriilor lor eforturi, simbolul sfidării lor față de obiceiurile străine.

Se plimbară prin școală admirând clădirea bine cârpită cu pământ. Pe terenul școlii se aflau, ici și colo, mici grădinițe cu flori, al căror aspect imaculat era obiectul de discuție al tuturor. Părinții vedeau asta ca pe roadele trudei lor, a sudorii și răbdării lor. Copiii lor puteau să vorbească o limbă străină, erau în stare să scrie și să citească. Iar asta se realizase în ciuda acțiunii aspre a Sirianeii de a refuza să-i accepte pe copiii celor care nu voiau să se lepede de obiceiurile străbune.

Waiyaki, împreună cu colegii lui, era deosebit de atent. Se amesteca printre oameni și îi ducea în diverse locuri, subliniindu-și planurile, făcând campanie, evident, pentru ele înainte să vină adevăratul test. Lumea îl admira. Le plăcea cum se purta atât de nestânjenit cu ei, precum și felul lui de a vorbi. Avea un cuvânt pentru fiecare, un zâmbet pentru toți. Îi mulțumi pe mulți. Dar nu-i mulțumi pe toți. În astfel de momente este inevitabil: invidia și reaua voință își vor face apariția.

Lui Kabonyi nu-i plăceau toate astea. Și el trudise pentru trib. Condusese mișcarea de separare și era răspunzător de începerea edificării școlilor deținute de popor. Mai mult, nu era el un conducător în toate domeniile? Kabonyi îl vedea pe Waiyaki ca pe un arivist încrezut, un om bun de nimic, un tinerel cu idei destul de prostești. Era un simplu băiat în fața cuiva precum Kabonyi, a cărui vârstă și experiență îi dădeau dreptul la o mai mare atenție. După cum se părea, starea lucrurilor era nefirească. Poate Kabonyi n-ar fi fost atât de ostil

dacă locul tânărului bărbat ar fi fost ocupat de Kamau, fiul lui. Kamau era un dascăl la fel de bun ca oricare altul și era, desigur, mai în vârstă decât Waiyaki. Prin urmare, ar fi fost mai potrivit pentru a conduce. Nimeni nu putea să ghicească intensitatea cu care Kabonyi detesta ascensiunea lui Waiyaki. Dintre toți, Kabonyi era singurul care știa de profeție. Se temea că Waiyaki ar putea fi cel trimis. Ura asta.

Întrunirea era programată să înceapă devreme. Însă bătrânii întotdeauna zăboveau. Așa că întrunirea începu, de fapt, după-amiază. Waiyaki deschise ceremonia în mijlocul unei tăceri profunde. Deși vocea îi era calmă, inima îi bubuia. Se temea de numeroșii ochi din fața sa. După primele cuvinte, anunță că, în semn de bun-venit, copiii urmau să cânte. Waiyaki nu născocise el cântecele. Le învățase la Siriana, de la un băiat din țara de dincolo. Însă pentru părinții și dascălii adunați acolo în ziua aceea, ele erau ceva nou, ceva ce le tulbura inimile într-un mod straniu și exprima ceea ce simțeau ei.

Tată, mamă,
Dați-mi condei și tăbliță,
Vreau să învăț.
Pământul s-a dus,
Vitele și caprele nu mai sunt,
Nu mai sunt acolo.
Ce a mai rămas?
Învățatul, învățatul.

Tată, de-ai avea multe vite și capre,
Ți-aș cere o sulică și un scut,
Dar acum
Nu vreau o sulică,
Nu vreau un scut,
Vreau sulica și scutul învățăturii.

Aceste cuvinte simple îi făcură pe unii să verse lacrimi. Tații se hotărâră să

muncească. Aveau să se chinuie. Omul alb acapara încet pământul oamenilor. Stricase obiceiurile tribului. Lucrurile se schimbau acum. Poate că avea să dureze mulți ani, dar cândva, departe în viitorul necunoscut, lucrurile aveau să fie diferite. Venise un salvator. Le deschisese oamenilor ochii. Îi trezise pe leii adormiți. Aveau să scoată strigăte de victorie acum. Copiii primeau învățătură, iar glasurile lor se înălțau tot mai sus:

Tată,
Războiul cu scuturi și sulite
S-a încheiat.
Ce-a mai rămas?
Lupta spiritelor,
Lupta minții.
Eu, noi, toți vrem să învățăm.

Bărbații și femeile în vârstă își încordară urechile ca să audă frumoasele cuvinte, cu mâinile apăsate pe inimă sau pe bărbie. Kabonyi se zvârcolea pe dinăuntru. Inima și sufletul lui ardeau de mânie. „Băiatul“ făcea o impresie favorabilă, în vreme ce el intenționa să-l critice aspru în public. „Băiatul“ fusese zărit în biserica lui Joshua și fusese văzut stând de vorbă cu fiica lui Joshua. Kabonyi intenționase să-l facă pe băiat de rușine în fața întregii adunări.

Însă copiii continuau să cânte, dând glas dorinței multora dintre ei, vorbind despre strigătul mut al generațiilor de pretutindeni, generații care simțeau că, dacă nu se schimbă ceva, sfârșitul lor va fi aproape. Jeleau o glorie trecută? Regretau distrugerea unui trib ori salutau schimbările care urmau să vină? În ochi li se citea durerea sau dorința, putând să vadă asta reflectat în ochii strălucitori ai salvatorului.

Copiii terminară de cântat și se așezară. Peste tot domnea o tăcere ciudată. Apoi, din toate colțurile, strigătul fu preluat și cu toții cântară într-un glas:

Gikuyu naa Mumbi,
Gikuyu naa Mumbi

Au părăsit un pământ virgin și fertil

O! Veniți cu toții...

Când începu din nou să vorbească, Waiyaki se simțea fericit. Acum era momentul să-și prezinte planurile și să insiste să fie puse în aplicare. Vorbi încet, clar, simțindu-se amețit de elanul pe care vorbitul în fața unei mari mulțimi i-l dăduse. Explică succint planurile lui pentru Marioshoni. Acoperișul stricat avea nevoie de mai multă tablă. Copiii aveau nevoie de bănci, creioane, caiete. Și trebuiau să se construiască mai multe școli. Trebuiau să se angajeze mai mulți profesori. Apoi se așeză, temându-se că nu a fost destul de clar. Însă aplauzele cu care fu salutat nu-i lăsară nici o îndoială cu privire la felul în care fu primit micul său discurs.

Aproape imediat, Kabonyi se ridică în picioare. Nu zâmbi, ci privi în juru-i sfidător. Lupta începea. Era el bătrân, dar vocea îi era bună și fermă. În plus, își cunoștea bine audiența și știa la ce să facă apel. Era în stare să vorbească în proverbe și cimilituri și nimic nu putea să le placă mai mult bătrânilor înțelepți, care știau să aprecieze un proverb șiret sau cuvintele cu tâlc. Totuși Kabonyi își știa și limitele. Nu voia să aducă prea multe chestiuni laolaltă în discuție. Așa că decise să lase problema cu Joshua și să ajungă la ea mai târziu, ca lovitură finală.

Le aduse aminte de sărăcia solului. Lunile de secetă îi lăsaseră pe oameni fără nimic de mâncare. Iar recolta așteptată nu avea să aducă prea mult. Se referi la pământurile luate de omul alb. Vorbi despre noile impozite pe care garnizoana guvernamentală, aflată acum printre ei, le introdusese. Și, în loc ca Waiyaki să conducă tribul împotriva acestor rele mai presante, el vorbea de mai multe clădiri pentru școli? Oamenii aveau să fie împovărați cu și mai multe clădiri? Cu și mai mulți dascăli? Chiar era necesară educația omului alb? În mod sigur exista și altă cale de scăpare. Era mai bine ca omul alb să fie cu totul alungat de pe dealuri. Le era frică? Nu mai rămăseseră războinici în trib? El, Kabonyi, îi va conduce. De aceea înființase noua Kiama. El va scăpa țara de influența omului alb. Va readuce puritatea tribului și înțelepciunea sa.

— Sau credeți că educația tribului nostru, educația și înțelepciunea pe care le-ați primit cu toții, este în vreun fel mai prejos decât cea a omului alb?

El puse la îndoială prezentul oamenilor, apelând la mândria lor, la bărbăția din ei și la loialitatea lor față de pământ.

— Nu vă lăsați conduși de un tânăr. A condus coada vreodată capul, copilul pe tată și puii de leu pe leu?

Câțiva aplaudară. Pe urmă se lăsă tăcerea. (Kabonyi stârnise și el ceva în inimile lor.) În curând începură să vorbească. Unii vedeau mult adevăr în spusele lui Kabonyi. Știau că nu sunt lași. Și cu siguranță era mai ușor să-l alunge pe omul alb și să revină la vechile obiceiuri! Însă alții, mai ales cei tineri, erau de partea lui Waiyaki. Waiyaki se simți jignit. Kabonyi atinsese un punct sensibil, chestiunea tinereții. Când Waiyaki se ridică din nou în picioare, vechea nesupunere îi reveni. Curajul care-l făcuse cândva faimos printre băieții din *riika* lui era acum din nou cu el. La început se mulțumi să se uite la oameni, ținându-i cu privirea. Apoi deschise gura și începu să vorbească. Iar vocea lui semăna cu cea a tatălui său – nu – semăna cu glasul măreților Gikuyu din vechime. Se afla din nou acolo salvatorul, cel ale cărui cuvinte emoționau sufletul oamenilor. Îl ascultau și inimile lor băteau mai tare datorită vibrației din glasul lui. Iar el, precum un păstor care vorbește turmei, se feri de cuvinte care ar fi putut fi jignitoare. În orice caz, cum putea să respingă argumentul lui Kabonyi? Waiyaki le spuse că el era fiul lor. Ei *toți* îi erau părinți. Nu voia să conducă. Bătrânii înțelepți se aflau acolo pentru a-i călăuzi și conduce pe tineri. Iar tinerii trebuiau să asculte. Trebuiau să fie conduși pe cărările înțelepciunii. El, Waiyaki, avea să asculte. Tot ce voia era să slujească dealurile. Nu puteau să stea deoparte. Nu mai puteau să rămână izolați. Dacă oamenii nu dădeau ascultare cuvintelor și planurilor lui, coamele aveau să-și piardă demnitatea de dinainte și să rămână mult în urma restului țării...

Vorbi astfel în continuare, stăruind asupra învățaturii, a dobândirii întregii înțelepciuni pe care o putea căpăta cineva. Oamenii voiau ca el să le spună întruna frumoasele cuvinte de înțelepciune. Când se așeză, mulțimea se ridică în picioare și, într-un singur glas, strigă:

— Învățătorul! Învățătorul! Vrem Învățătorul!

Iar unii strigară:

— Copiii noștri trebuie să învețe. Arată-ne calea. Te vom urma.

Ce ar fi putut să-și dorească mai mult Waiyaki? Se simțea exaltat, cuprins de recunoștință și fericire.

După aceea, toți bătrânii înțelepți și toți dascălii care vorbiră nu adăugară nimic altceva decât laude la adresa Învățătorului. Fu ales un comitet al coamelor, care să se îngrijească de educația tuturor și să se ocupe de construirea noilor școli în ținut. Kabonyi nu făcea parte din acest comitet.

— Kamau, fiule!

— Da, tată.

— Îmi tremură picioarele.

— De ce? Ești bolnav, tată?

— Da... Nu... Și totuși, picioarele mele... devin mai slabe. Ia-mi lucrurile și condu-mă acasă.

Și toți cei din jur îl văzură pe Kabonyi cum era condus acasă de fiul său, unul dintre dascălii lui Waiyaki. Iar curând, cu un zâmbet, toată lumea află despre Kabonyi că e bolnav. De fapt, nu era bolnav, ci plin de furie. Să sufere o înfrângere în public! O umilire în public! Nu. Asta nu se putea. Nu trebuia să se întâmple!

— Aș putea să-l omor.

— Pe cine să omori, tată?

Se aflau pe deal acum. Kabonyi se uită la fiul său.

— Ești un bărbat de nimic, izbucni el. Ești fiul meu? N-ai fi putut să-i iei locul cu multă vreme în urmă? Ce are el și tu nu ai?

Kamau nu răspunse. Și el avea gânduri pline de amărăciune. Oare el și tatăl lui aveau să sufere mereu din cauza lui Waiyaki?

În decurs de câteva luni înfățișarea școlii se schimbă. Pe multe alte coame apărură școli noi. Faima lui Waiyaki se răspândea. Bătrânii înțelepți aveau încredere în el. Discutau despre el în căminele lor și pe câmpuri. Până și Kabonyi părea resemnat în privința poziției de lider a tânărului. Era credința – neștiută, neîndoielnică, aproape înăbușitoare dacă îți dădeai seama de ea. Însă el era conducătorul lor și ei știau că nu i-ar dezamăgi niciodată. Era un adversar pe

măsură pentru oamenii albi, oamenii care vruseseră să anihileze Gikuyu și Mumbi. Tribul avea să câștige acum, să triumfe asupra misionarilor, negustorilor, administrației guvernamentale și a tuturor acelor care ajunseseră să îi imite pe străini.

Dacă Waiyaki ar fi fost conștient de această credință în el poate că s-ar fi temut. Însă nu era conștient de ea. Ideea de educație îi venise precum un demon, îmboldindu-l să continue, să facă mai mult. Chiar și când, mai târziu, fu silit de Kiama, în entuziasmul nemăsurat al membrilor acesteia, să depună un jurământ de loialitate față de Puritatea și Unitatea tribului, el nu stătu să analizeze dacă într-un astfel de angajament pândea vreun pericol. Kabonyi nu exista. Waiyaki vedea numai școlile, școli pretutindeni și setea care ardea gâtul atât de multor copii care căutau la el apa care să le-o potolească.

Iar el voia să simtă că toți vor primi această apă. Voia ca până și Joshua și adepții lui să vină să dea mâinile cu el. Educația era viață. Să o lase să vină. Își amintea uneori, cu un fugar sentiment de vinovăție, că uitase să propovăduiască împăcarea.

Capitolul 19

Toată viața Joshua încercase să câștige cât mai mulți oameni de partea lui Hristos. Era un bărbat care, chiar și la vârsta sa, avea o extraordinară energie. Crezuse că a reușit. Într-adevăr, la început reușise. Mulți veniseră la el. Mulți se botezaseră. Și nu fusese el răspunzător în a-i convinge pe bătrânii înțelepți să-și ducă fiii la Siriana să audă cuvântul lui Hristos și să capete învățătura omului alb?

Însă acum soarta părea să lucreze împotriva-i. Mulți dintre cei care se îndreptaseră cu entuziasm către el reveniseră la vechile tradiții și ritualuri. Mulți își reluasera obiceiul de a-și lua o a doua soție. Nu că Joshua vedea ceva greșit în sine în a avea o a doua soție. De fapt, fusese întotdeauna nedumerit de faptul că bărbații din Vechiul Testament, care obișnuiau să pășească alături de Dumnezeu și de îngeri, aveau mai mult de o singură soție. Însă bărbatul de la Misiune zisese că acesta era un păcat. Așa că trebuia să fie un păcat. Joshua nu era pregătit să pună sub semnul întrebării cele ce știa că sunt afirmațiile inspirate de Dumnezeu omului alb. La urma urmei, omul alb îl adusese pe Hristos în țară.

Ce îl îngrijora pe Joshua nu era doar că mulți reveniseră la lucrurile blestemate ale tribului, cum ar fi circumcizia. El reușise să iasă triumfător chiar și în legătură cu răzvrătirea lui Muthoni. Ascensiunea lui Waiyaki ca lider tânăr și inteligent al tribului constituia amenințarea care-l îngrijora. Acum că se construiseră multe școli prin eforturile lui Waiyaki; era posibil ca și mai multe dintre oițele lui să se alătore turmei lui Waiyaki doar din pricina nevoii de învățatură. Temându-se de asta, Joshua îi convinse pe oamenii de la Misiune să-lase pe el și pe alți câțiva credincioși să construiască o școală sau două, unde să poată învăța copiii înainte de a merge la Siriana. Cele două școli, una în Makuyu, cealaltă, lângă Ngenia, făceau progrese considerabile. Cu timpul, ele urmau să alcătuiască o puternică provocare pentru Waiyaki.

Marea întrunire de la Kamenno îi surprinsese pe mulți. Îl făcuse pe Joshua să-și dea seama mai mult ca niciodată că forțele Satanei erau puternice. De la acea întrunire, pătrunderea în Kamenno, fortăreața diavolului, părea vitală. Un oștean al lui Hristos nu avea a se teme de nimic. Așa că se puse la cale o întrunire la Kamenno a adeptilor lui Joshua și a oricăror alți doritori.

Adunarea se ținu într-o duminică. La ea participară mulți creștini de pe dealurile învecinate. Unii veniră de foarte departe, căci vestea despre întrunire fusese bine răspândită. Cântară, aduseră imnuri de laudă și se rugară. Joshua își ținu slujba cu atât de multă vigoare și energie, încât, mai apoi, mulți ziseră că vorbise cu limbile îngerilor. Unii spuneau că i se arătase Îngerul Domnului, în vreme ce alții credeau că Fecioara Maria era cea care îi vorbise lui Joshua.

Câțiva se convertiră. Acesta era un început bun. Pentru prima oară în Kamenno exista un grup de oameni ai lui Joshua. Fără îndoială, aveau să-i urmeze mai mulți. Aceasta era o provocare pentru bătrânii înțelepți și pentru aceia care susțineau instituțiile tribale.

Waiyaki văzu această adunare. Îi văzu pe convertiți adunându-se și aducând imnuri de slavă Domnului. Toate acestea erau vizibile din coliba lui, a cărei ușă dădea spre locul în care se ținea adunarea. Waiyaki nu reuși să-și dea seama ce sentimente nutrește față de această provocare fățișă. Poate că era indiferent. La urma urmei, el însuși iubea unele dintre învățăturile creștine. Elementul iubirii și sacrificiului se potriveau cu temperamentul său. Suferința lui Hristos în Grădina Ghetsimani și agonia Lui pe cruce îl mișcaseră întotdeauna. Însă nu voia să-și trădeze tribul. Oare nu-l trădase, de fapt? Vrusese să făurească o punte peste prăpastia dintre Joshua și ceilalți. Pentru ce? Nu stătuse să răspundă la această întrebare. Sentimentul că aceasta era, într-un fel, misiunea lui, îl avusese înainte de întrunirea care marcase apogeul gloriei sale. Mai mult, se pregătise pentru această misiune: voia să pună capăt vrajbei dintre Kamenno și Makuyu și să refacă unitatea tribului. Totuși, când sosise momentul potrivit, dăduse greș. Se îmbătase cu plăcere, mânia și uimirea și se pierduse cu firea. Momentul venise și trecuse. Dacă ar fi rămas calm, ar fi vorbit clar și răspicat în favoarea reconcilierii.

„Altă dată. Data viitoare.“ Așa își spunea mereu Waiyaki când îl cuprindeau aceste accese de vinovăție. Și, într-un fel, era bucuros. Educația era cu adevărat misiunea lui. Aceasta era pasiunea sa. Avea nevoie de ajutor și cooperare din partea tuturor, chiar și de la Joshua și de la Kabonyi. Oamenii îl numeau salvator. Propriu-i tată îi vorbise despre venirea unui Mesia. Pe cine venea Mesia să salveze? De la ce? Și unde avea să-i conducă El pe oameni? Deși Waiyaki nu stătea să gândească niște răspunsuri clare la aceste întrebări, se percepea pe el însuși, din ce în ce mai mult, ca fiind acela care va conduce tribul la lumină. Educația era lumina țării. Asta era ce voia poporul. Educație. Școli. Educație. Nu vedea nici o legătură între ceea ce făcea educația, care era țelul său, și ceea ce făcea Kiama. El nu voia decât ca toată lumea să primească învățătură. Iar unitatea constituia soluția.

Uneori îi era teamă. Joshua și adepții săi erau identificați acum pe deplin cu omul alb. Acum, dată fiind cutezanța directă a lui Joshua, această provocare fățișă, Waiyaki nu-și dădea seama ce se va întâmpla. Ce avea să facă Kiama? Părăsise Kiama și nu știa ce punea la cale nucleul aflat sub conducerea lui Kabonyi; într-un fel, acest nucleu controla secretele dealurilor. Kamau îi luase locul lui Waiyaki. De fapt, numele lui fusese propus chiar de Waiyaki. Era acesta un act de împăcare? Waiyaki nu știa. Tot ce voia era să își concentreze atenția și energia asupra misiunii pe care și-o asumase. Kiama putea să se ocupe de puritatea tribului.

Waiyaki privi din nou și văzu adunarea creștinilor. Era foarte interesat de acest spectacol uman. Prin minte îi trecu un gând. Era posibil ca Nyambura să se afle acolo. Inima îi bătu un pic mai tare. Se simțea întotdeauna tulburat la gândul vederii ei. Cu cât se gândea mai mult la ea, cu atât realiza mai mult că o iubește. Era ceva ciudat pentru Waiyaki. Nu se arătase niciodată interesat de femei, întreaga sa idee despre viață și scopul ei fiind îndreptate asupra slujirii tribului. Deși se întâlneau rar, de fiecare dată când era cu ea voia să-i spună. Însă credea că ea îl va refuza și îl va face să se simtă rușinat. Nu. Nu putea să riște așa ceva. Între ei exista o prăpastie. Se simțea întotdeauna ca un prost când se afla în fața ei.

Waiyaki ieși din colibă și plecă, luând-o în direcție opusă; îndepărtându-se de locul întrunirii. După o anumită distanță, coti la stânga și se îndreptă spre râul Honia. Pe lângă el trecu un grup de oameni care mergeau spre Kamenno. Se duceau la întrunire. Coti din nou la stânga și începu să se plimbe de-a lungul râului. Soarele nu era foarte sus pe cer. Umbrele copacilor erau lungi și se încrucișau unele cu altele. Râul Honia curgea, curgea neîntrerupt. Waiyaki se mișca încet, ca și cum s-ar fi dus într-un loc precis. Bruscu, se opri. Inima îi bătu rapid de două ori. O zărise pe Nyambura.

Nyambura nu părea fericită. Fiecare zi petrecută în casa tatălui ei părea să adauge o povară și mai mare asupra ei. Sufletul său era fără astâmpăr, iar fata știa că nimic din ceea ce avea acasă nu ar mulțumi-o. În fiecare zi se gândea tot mai mult la Waiyaki, clipele ei fericite fiind acelea când era cu el. Era mândră de faima lui și, uneori, se simțea de parcă ar fi împărtășit-o cu el. Nutrea mândrie în inima ei și se agăța de acest lucru, de parcă faima era a ei. Totuși, numele lui, asemenea celui al lui Muthoni, nu era pomenit niciodată în casa ei. Ea tânjea însă să-l vadă mereu, să-i audă glasul. Se întâlneră de foarte puține ori și numai din întâmplare. De ce nu se simțea liberă să se întâlnească oriunde cu el, liberă să meargă să-l vadă? Zi după zi, ea devenea tot mai sătulă de religia lui Joshua. Devenea și ea o rebelă? Nu. Nu avea să facă ceea ce făcuse sora ei. Știa, însă, că trebuia să aibă un Dumnezeu care să-i ofere și ei acea plenitudine a vieții, un Dumnezeu care să-i liniștească sufletul agitat; așa că se agăța de Hristos, deoarece El murise pe Cruce, cu iubirea față de toți oamenii scăpărându-I în ochii triști. Își dorea ca El să poată fi lângă ea, astfel încât ea să-I poată spăla și obloji rănilor. O invidia pe Maria Magdalena, cea care unsese picioarele lui Hristos cu mir. Se ruga la El. El nu trebuia să o părăsească. Nici măcar asta nu o mulțumea întotdeauna și tânjea după cineva de spiță omenească pentru a avea cu cine să vorbească; cineva pe care să-l poată atinge și simți, și nu după un Hristos care murise cu mulți ani în urmă, un Hristos care putea să-i vorbească doar în spirit. De-ar fi putut să-l întâlnească mai des pe Waiyaki; dacă el ar fi putut sta lângă ea, atunci Hristos ar fi avut o însemnătate mai mare pentru dânsa. Însă Waiyaki devenea un om important și se afla în cealaltă tabără. Poate că aveau să rămână așa, cu o vale mare, adâncă între ei, separându-i. Nyambura știa atunci

că nu putea fi salvată de către Hristos; că Hristos, care a murit, putea să aibă sens numai dacă Waiyaki se afla acolo, ca ea să-l atingă, să-l simtă și să-i vorbească. Putea fi salvată doar prin Waiyaki. Waiyaki era Mântuitorul ei, Mesia cel negru al ei, cel promis, care avea să vină și să o conducă spre lumină.

Muthoni zicea că-l vede pe Iisus. Făcuse asta întorcându-se la trib, unind ritualurile tribului cu Hristos. Și Îl văzuse prin intermediul suferinței. Fusese circumcisă și zicea că a devenit femeie. Nyambura voia și ea să devină femeie, dar putea să fie așa doar dacă Waiyaki îi vorbea, dacă era lângă ea. Atunci ea avea să-L vadă pe Hristos.

Nyambura trăia cu îndoielile ei. Nu își recunoștea sentimentele față de Waiyaki ca fiind dragoste. Își zicea că nu-l iubește, căci nu simțea pentru el ceea ce simțea față de mama ei sau față de Muthoni. Însă îl considera ceva mare, ferm și sigur. Dacă pământul s-ar fi prăbușit, ar fi putut să se țină de el și să fie în siguranță.

Uneori plângea și îl ruga pe Dumnezeu să o ierte. Încă voia să-i rămână loială tatălui ei. Avea să-l asculte. La urma urmei, Waiyaki era prea departe de ea. Și lui nu-i păsa de ea. El era Învățătorul, un mare lider. Rostul eforturilor lui erau copiii din întregul ținut, care mergeau acum la școală. Și atunci? Ar ține la ea un astfel de bărbat, un bărbat care avea lucruri importante la care să se gândească? S-ar însoți un asemenea bărbat cu o fată care nu era circumcisă, o fată al cărei tată conducea tabăra adversă? În astfel de momente se ruga să-i poată fi loială tatălui ei. Era mai bine pentru ea să stea cu el, să-i dea ascultare, în loc să se aventureze în necunoscutul întunecat.

Cu toate acestea, era epuizată. Iar mersul la biserică devenea o povară pentru ea, mai ales în compania tatălui. Așa că era mereu lăsată în urmă și mergea încet, încet. Uneori nu se ducea deloc la biserică, ci la râul Honia. Acolo își găsea liniștea. Acolo se ruga la Dumnezeu și își amintea de sora ei.

În ziua aceea se simțise abătută. Nu avea să meargă la întrunire până când nu va fi trecut pe la locul ei preferat. Nu-și găsi liniștea. Însă îngenunchie și, în timp ce râul clipocea, ea se rugă din toată inima să-și poată găsi pacea și lumina după care tânjea.

O amorțeală plăcută îl ținea pe Waiyaki nemișcat. Nu se clinti, ci se sprijini

de un copac, de unde privi apariția. Fata era pe malul celălalt, într-un luminiș ascuns nițel de tufișuri nu prea înalte. Waiyaki nu-și putea da seama de ce locul respectiv îi amintea atât de mult de Dumbrova sacră, unde, cu mult timp în urmă, îl dusesse tatăl său ca să-i dezvăluie străvechea profeție. Locul acela în care se afla ea era și el sacru. Nyambura părea să se aplece peste ceva. Iar Waiyaki privea, cuprins de dorința de a o poseda. Se mișcă puțin. Acum putea să o vadă clar. Era îngenucheată într-o poziție de rugăciune. Waiyaki era fascinat. Din trupul ei părea să emane un fel de lumină sfântă. Pentru el, locul acela avea să rămână sacru pentru totdeauna. La câțiva metri depărtare era locul în care stătuse cu ani în urmă, atunci când fusese circumcis. Era locul unde își vărsase sângele, sângele roșu, ca și cum fusese nevoie de acesta pentru a îmbuna niște spirite mânioase. Când Waiyaki realizează că ea se ruga, fu mișcat. Era foarte straniu și, privind-o mai departe, avu o senzație înspăimântătoare, ca și cum ea și el s-ar fi aflat împreună pe un altar pregătit pentru sacrificiu.

Întreaga zonă părea învăluită într-o atmosferă gravă. Waiyaki voia să plece. Nu voia să o mai vadă pe fată. Nu. Nu în acel moment. Tot ce voia era să fugă de asta, căci nu putea să înfrunte această senzație. Se confrunta cu o prezență puternică, cu mult mai presus de a lui. Iar acum o simțea pe fată departe de el, de cealaltă parte. Dădu să se îndepărteze nevăzut. Însă o creangă uscată trosni, dându-l de gol. Ea înălță capul și-l zări. Waiyaki stătu și se uită la ea. Nyambura era încă în genuchi. Ochii li se întâlneau. Nu rostiră nici un cuvânt. Nyamburei îi fu teamă de intensa tulburare care o cuprinse. Atunci Waiyaki dădu să se miște din nou, având sentimentul că îi este frică de ea, de parcă privirea ei intensă, luminoasă, avea să-l distrugă. Voia să se scuture de puterea aceea pe care ea o exercita acum asupra lui pe acel altar al sacrificiului. Însă tulburarea ei crescuse nestăpânită și fata îi vorbi lui Waiyaki, silindu-se să fie calmă. În glasul ei se distingea o notă de sfidare, de provocare. Și Waiyaki văzu că ea plânsese.

— Nu fugi, Învățătorule, zise ea.

Waiyaki fu cuprins brusc de o uimire plăcută, care-i înfierbântă trupul de dorință. Ea îl strigase „Învățătorule“, un nume pe care nici un adept al lui Joshua nu l-ar fi folosit. Avea oare în voce un râs zeflemitor? Waiyaki nu-și dădea seama. O așteptă cu răbdare.

— Unde mergi? îl întrebă ea după ce traversă râul.

Waiyaki se simți nedumerit. Întrebarea scotea la iveală adevărul. A vrut să meargă acolo și să se așeze într-un loc de unde putea să urmărească întrunirea de la distanță, în speranța că o va vedea pe ea.

— Mă plimbam... Îmi plac râul, tufișurile și copacii.

— Eu merg la întrunire.

— Credeam că ești deja acolo. A fost o surpriză să te văd.

— Ăă... Am vrut să trec pe aici.

Tăcu, apoi râse un pic nervos.

— Știi, și mie îmi plac râul, tufișurile și copacii. Acela e locul meu preferat.

— Vii des aici?

— Câteodată. Nu foarte des.

Waiyaki nu mai zise nimic. Între ei se lăsă din nou tăcerea. Tot trupul lui era cuprins de flăcări.

— Sora mea a fost inițiată acolo, zise ea tăios, făcându-l să se simtă vinovat.

— Încă o mai ții minte...

— Cum pot să o uit? Am iubit-o.

— Doar voi două erați în familia voastră?

— Da. Acum sunt singură.

— Și eu sunt singur în familie. Toate surorile mele sunt căsătorite. Cea mai mică, pe care o iubeam cel mai mult, a murit cu mult timp în urmă. Eram mic pe atunci...

Nyambura fu încântată de acest schimb de confidențe. Waiyaki nu știu ce altceva să mai spună.

— Vei întârzia la întrunire.

Ea nu se mișcă. Apoi, încet, ca și cum ar fi vorbit de una singură, zise:

— A fost curajoasă, foarte curajoasă. Îți mai aduci aminte de ea?

— Da, mereu.

— Ultimele ei cuvinte.

— Da...

Mintea lui Waiyaki se întoarse în trecut, la acel moment din urmă cu câțiva ani când el și băieții o căraseră pe Muthoni până la Siriana. Își aminti trupul ei

plăpând, ochii negri și strălucitori și ultimul ei mesaj: „Spune-i Nyamburei că-l văd pe Iisus“. O vedea din nou, limpede. Și își reaminti agonia ei. Waiyaki simțise mereu că Muthoni descoperise ceva, ceva care îi umplea sufletul și o făcea să îndure totul. Muthoni încercase să-și găsească mântuirea, să găsească un teren mai sigur pe care să stea. *El* unde stătea? Îl cuprinse din nou dorul, exprimat în valuri de dorință lente, dar tot mai mari. Își aținti ochii asupra Nyamburei și, pentru o clipă, crezu că o vede pe Muthoni în noaptea când se întâlniseră pe întuneric în ajunul inițierii. Făcu un pas spre Nyambura și rămase aproape de ea. O luă de mâna dreaptă și spuse pe nerăsuflăte:

— Te iubesc, Nyambura.

De fapt, a fost doar o șoaptă. Nyambura văzu lumina din ochii lui și, pentru o clipă, îi fu teamă; nu-și credea urechilor. Însă era bine că el o iubea. Voia să se arunce în brațele lui, dar se temea. Simțea un regret dureros, venit de nicăieri, care-i cuprindea inima. Pe obrazul stâng i se prelinse o lacrimă. Waiyaki îi strânse mâna și ea îl strânse, la rândul ei, de mână, gest care-l făcu pentru o clipă să creadă că o să moară. Într-un moment de pasiune oarbă o cuprinse în brațe și o strânse la pieptul lui, în timp ce lacrimile fetei îi cădeau pe umăr. Nyambura nu se împotrivi, ci se lăsă strânsă în brațe de el, singurul bărbat care putea să o scape de nefericirea ei. Nici unul dintre ei nu vorbi. Erau ca unul. Waiyaki se gândi că acum căutarea lui se încheiase.

— Te măriți cu mine? șopti el.

Nyambura se sprijini de pieptul lui lat. Voia să spună „Da“. Tânjea să zică asta. Nu ar fi costat-o nimic. Doar răsuflarea ei. Își veni încet în simțiri. Se desprinse de el. Nu mai plângea.

— Spune-mi, o, spune-mi, o imploră Waiyaki, cuprins deopotrivă de speranță și teamă.

Urmă un alt răstimp de tăcere.

— Nu, zise ea în cele din urmă, abia auzit.

Avu nevoie de mult efort pentru a șopti asta. Însă știa că așa trebuie. Era imposibil să se mărite cu el. Asta dacă nu se răzvrătea. Nu voia să se răzvrătească precum sora ei. Waiyaki se simți rănit.

— De ce? Nu mă iubești?

„Ba da, ba da“, spuse inima ei. „Dar nu înțelegi că nu ne putem căsători?“ Cu voce tare, ea îi răspunse:

— Tata nu va permite asta. Nu pot să nu-i dau ascultare. El știe că ne-am mai întâlnit. Din zvonuri.

El privea acum într-o parte și nu zări lacrimile care curgeau nestăpânit pe fața ei. Dacă ar fi continuat să vorbească, Nyambura ar fi plâns în hohote. Era mai bine să se despartă. Însă ea îl voia pe Waiyaki și era chinuitor că trebuia să plece. Se îndepărtă repede, înainte de a fi prea târziu. Îl lăsă acolo, stând în aceeași poziție, uitându-se țintă în același punct. Asta o îndureră și mai mult; era indecisă. Știa că trebuie să plece.

— Nyambura! Nyambura! O!

Plecase. Ce vrusese el să-i spună? O luă pe unde venise și se duse acasă, fără să vadă sau să simtă ceva. Nu făcea altceva decât să pășească.

Kamau ieși din ascunzătoarea lui. Ochii și sufletul îi ardeau de răutate. Waiyaki va avea de suferit pentru asta. Furia acumulată împotriva acestuia spori. Kamau nu uitase niciodată acel incident când Waiyaki îl umilise pe câmpuri. Nu avea să uite niciodată rana. Kamau știa că îl urăște pe Waiyaki. Acesta era cunoscut acum ca Învățătorul. Unii ziceau că el va salva dealurile. Ei bine, las' să fie el Învățătorul lor. Las' să fie el salvatorul lor. Kamau refuza să-l accepte. Acest om îi umilise tatăl. După toate astea, avea să stea Kamau deoparte și să-l privească pe Waiyaki cum îl înfrânge și în dragoste? Nu. Kamau o iubea pe Nyambura. Dintotdeauna o dorise, iar în Makuyu se învârtea mereu prin preajma-i, sperând ca într-o zi să-i declare acesteia dragostea lui. Totuși nu a avut niciodată ocazia de a-și deschide inima în fața ei. Această zi fusese un prilej excelent. Intenționase să facă asta. I-ar fi spus fetei totul despre el și era sigur că ea ar fi fost de acord să fugă cu el la Nairobi. Apoi a venit prostul ăsta. Kamau așteptase ca el să plece, dar Waiyaki rămăsese în continuare acolo. Apoi i-a văzut îmbrățișându-se. Și, cu o durere intensă, a văzut în fața ochilor întrupându-se toate temerile sale. Waiyaki era rivalul lui de moarte.

Capitolul 20

Waiyaki mergea din coamă în coamă, întâlnindu-se rând pe rând cu toți bătrânii înțelepți. Aceștia veneau la el și se simțeau alinați de flacăra din ochii lui. Avea o pasiune pentru care să trăiască. Zeul său, educația, îl călăuzea, îi arăta lumina, îl făcea să-și înfrângă supărările și greutatea. Îl mâna pe dealuri și prin văi, prin păduri, prin întunericul nopții. Nu stătuse încă să se gândească bine unde duceau toate acestea, dacă noua conștiință și noul entuziasm la a căror naștere contribuise aveau să fie potolite de educație. Dacă i-ar fi pus cineva pe neașteptate o întrebare în acest sens, poate că ar fi spus fără să stea pe gânduri: Uniți-vă și construiți mai multe școli.

Atunci, însă, se confrunța cu grija de a găsi suficienți dascăli pentru școlile deja construite. Trebuia făcut ceva. Din nou, Siriana era singurul loc care putea să formeze oameni cu educația necesară pentru continuarea predării pe coame. Așa că, într-o zi, făcu o vizită neașteptată pe o coamă în apropiere de Siriana, unde se întâlni cu niște tineri aflați în ultimul an la Misiune. Stătu de vorbă cu ei și se rugă de ei. Aceștia fură de acord cu propunerile lui, dar îi cerură să revină înainte de Crăciun pentru a definitiva cele hotărâte.

Acasă, Kiama dobânda tot mai multă putere asupra oamenilor. Strigătul de chemare la construirea noilor școli fu reluat, de data asta cu apelul: Păstrați puritatea tribului. Iar oamenii îi ascultau pe cei din Kiama, deoarece nu voiau ca tribul să se stingă. Kiama voia să lupte pentru pământul care le fusese luat de coloniști, misionari și administrația guvernamentală. Kabonyi și adepții săi mergeau de pe o coamă pe alta, convingându-i pe oameni să depună jurământul de loialitate față de puritatea tribului. Oamenii știau că Învățătorul lor a depus un astfel de jurământ; iar el fusese unul dintre liderii Kiamei, cel puțin până când o părăsise. Nimeni nu putea să încalce acest jurământ. Nici unul dintre cei care-l depuseseră nu avea să trădeze tribul vreodată.

Vechea rivalitate continua. Se răspândea pe celelalte coame. Centrul lui Joshua era Makuyu, în vreme ce Kameno era considerat centrul tribului. Învățătorul era de acolo. Lui Waiyaki nu-i plăcea să fie identificat cu nici una dintre tabere. Acum era devotat ideii de reconciliere. După cele două întruniri memorabile, însă, lucrurile se înrăutățiseră. Fiecare grupare părea mai fără măsură și mai sigură de ea ca niciodată. Joshua predica mai răspicat ca oricând, iar adepții săi le cântau păgânilor damnarea fățiș și sfidător. Joshua era considerat dușmanul tribului. El era de partea Sirianeii, a coloniștilor albi. Căci acum se spunea că misionarii de la Siriana fuseseră trimiși pentru a pregăti terenul pentru coloniști. Oamenii albi se revărsau acum în interiorul țării în număr din ce în ce mai mare. Veniseră și negustori indieni, care începeau să dezvolte afaceri prospere.

Pentru Waiyaki, vina că nu reușise să propovăduiască reconcilierea devenea tot mai puternică. Ratase ocazia într-un moment în care ar fi putut să-și precizeze clar poziția. O combinație de circumstanțe, entuziasmul și Kabonyi îl făcuseră să rateze acel moment când avusese oamenii de pe coame sub influența sa. Avea să mai vină o astfel de ocazie? Avea să aștepte cu răbdare momentul prielnic. Va aștepta o altă ocazie când va putea vorbi în favoarea reconcilierii, toleranței și unității. Atunci, munca sa se va încheia. Misiunea sa de luminare prin educație va avea succes. La începutul anului următor avea să fie o altă întrunire a părinților. Atunci își va spune părerea.

Waiyaki continua să muncească din greu zi de zi. Momentele în care se învinovăța singur îi reveneau cu o vigoare și cu o persistență tot mai mari. Avea însă bucuriile sale, atunci când un bătrân, o femeie sau un copil îl opreau ca să dea mâna cu el, cu un zâmbet de încredere pe chip. Era recunoscător că părăsise Kiama. Nu ar fi fost în stare să desfășoare atât activitățile acesteia, cât și pe cele ale comitetului noilor școli.

Se gândea adesea la Nyambura. Îl durea refuzul ei. Deseori încerca să alunge cu un fluierat toată povestea asta. Reușea să o facă doar adâncindu-se în muncă.

Kinuthia veni la el după ore. Veni cu aerul că deține o taină.

— Aș vrea să stau de vorbă cu tine.

— Nu m-ai prevenit niciodată până acum când voiai să vorbești cu mine.

— Te rog să nu glumești în felul ăsta, îl rugă Kinuthia. Cred că e ceva serios.

— Ce?

— Ce-am auzit. E adevărat?

— Nu mi-ai spus despre ce e vorba. Sunt în ceață.

Waiyaki își putea da seama că pe Kinuthia îl apăsa ceva important. Kinuthia părea jenat acum.

— Tu ai... Ăăă...

Urmă un răstimp de tăcere. În această pauză Waiyaki simți liniștea din școală. Copiii pleaseră acasă, iar Kamau, împreună cu un nou profesor care se alăturase școlii Marioshini, plecase și el.

— Încă aștept, zise Waiyaki.

— Ai devenit un adept al lui Joshua.

— Eu? Cine zice asta?

— Nimeni, de fapt, poate că e o glumă. Știi doar, de pildă, cât de mult le plac zvonurile alor noștri. Sunt câțiva care vorbesc pe ici, pe colo. Ei bine, se zice că ai fost văzut de mai multe ori în biserica lui Joshua.

— Am fost acolo o singură dată. Dar ce e rău în a merge acolo?

— Nu doar asta. Se zice că, acum câteva luni, ai mers la Siriana și ai stat mult de vorbă cu oamenii albi de acolo. Vrei să-ți vinzi neamul.

Waiyaki râse. Știa că nu trebuie să ia în serios ce auzea. Nu erau decât zvonuri. Trebuia să fi avut legătură cu acea ocazie când s-a dus să-i vadă pe tinerii de lângă Siriana ca să discute despre activitatea de predare pe coame. Așa că zise:

— Ei?

— Și... continuă Kinuthia.

Waiyaki se uită în sus. Vocea lui Kinuthia era schimbată.

— Să mergem să ne așezăm pe iarbă, propuse Waiyaki.

Se duseră în tăcere să se așeze pe o bucată de pământ pe care crește iarba în fața școlii.

— E adevărat că intenționezi să te însori cu fiica lui Joshua? întrebă Kinuthia de cum se așezară.

Waiyaki aproape că tresări. Asta îl luă prin surprindere. Nu se mai întâlnise

cu Nyambura din ziua aceea. Amintirea refuzului ei îi reveni iar în minte, buimăcindu-l. Era lipsit de noimă ca lumea să vorbească despre o posibilă căsătorie a lui cu Nyambura când, de fapt, ea îl refuzase! Kinuthia vorbea cu mare tulburare:

— Ai grijă, Waiyaki. Știi că oamenii te prețuiesc. Ești simbolul tribului, renăscut cu toată puritatea sa. Te adoră. Te venerază. Tu nu știi de noul jurământ. Ai fost prea ocupat. Oamenii depun noul jurământ în numele tău. În numele Învățătorului și al purității tribului. Și adu-ți aminte că te urăște Kabonyi. Te-ar omorî dac-ar putea. El este cel care face toate astea. De ce? Kiama are putere. Putere. Iar numele tău e asociat cu ea, conferindu-i o putere încă și mai mare. Numele tău îți va aduce distrugerea. Fii atent...

Kinuthia era foarte agitat. Glasul lui era plin de îngrijorare și de neliniște. Waiyaki își puse mâna pe Kinuthia.

— E în regulă. Ea nu vrea să se mărite cu mine. Iar ei nu mi-ar face nimic.

— Sunt tineri acolo... Îi cunosc. Îi sunt loiali lui Kabonyi. Au jurat să păstreze tribul pur și să pedepsească trădarea...

— Ea nu vrea să se mărite cu mine, îți spun.

— Așadar, e adevărat?

— Ce?

— Că o să te însori cu ea?

— Ascultă, Kinuthia. Îți spun, ea nu vrea să mă accepte ca soț.

La câteva săptămâni după asta se duse să vadă un bătrân înțelept, un apropiat al lui Kabonyi. Bătrânul vorbi despre tatăl și bunicul lui Waiyaki. Îi laudă pentru curajul lor. Încheie spunând că ei nu și-ar fi trădat niciodată tribul. Waiyaki se întoarse acasă cu inima plină de mândrie. Strămoșii lui acționaseră bine.

Seara, însă, își dădu brusc seama că bătrânul îi spusese pe ocolite să fie atent. Ce-l făcu pe Waiyaki să lege acest avertisment de informația lui Kinuthia? Totuși, cu cât se gândea mai mult, cu atât părea să devină totul mai limpede.

Se apropia Crăciunul. Această perioadă a anului coincidea cu apropiatele ceremonii și ritualuri tribale. Waiyaki nu participă la fel de mult cât o făcuse pe

vremuri. Munca sa ajungea să fie uneori mai mult decât putea să ducă. Mulți dascăli de pe toată coama veneau să-l vadă și mulți bătrâni înțelepți și copii veneau la el cu felurite probleme. Însă, în ciuda tuturor acestor lucruri, Waiyaki pierdea acel contact cu oamenii care putea veni doar din participarea propriu-zisă la un ritual. Devenea prea obsedat de școli și de prăpastia care se adâncea, împărțind tot mai clar taberele.

Ceva se întâmplă. Fu un lucru care sperie pe toată lumea. Așa ceva nu se mai văzuse niciodată până atunci. O colibă aparținând unuia dintre cei mai noi adepți ai lui Joshua fu incendiată. Nu fu rănit nimeni, dar tot ce era în colibă fu distrus. Waiyaki nu putea să spună de ce, însă legă incidentul de Kiama. Era hotărât Kabonyi să distrugă tot ce era contra lui și a tribului?

Gândul acesta îl șocă. Îi trecu brusc prin minte că n-ar fi trebuit să-și dea demisia din Kiama. Puterea și influența acesteia se întindeau, ca flăcările, pretutindeni.

Capitolul 21

Când se termină slujba, Nyambura se duse acasă pentru a pregăti de mâncare tatălui ei. Acesta veni însoțit de niște oameni. Nyambura nu se putea odihni. După ce le dădu să mănânce plecă afară.

Nu știa ce voia să facă sau unde voia să meargă. Tot ce voia era să fie singură. Nu mai fusese aceeași de când respinsese cererea în căsătorie a lui Waiyaki. Aparent își păstra calmul. Acasă vedea de treburile mărunte, ca de obicei. Devenea tot mai țâfnoasă însă, și, adesea, o indignau poruncile tatălui ei. Voia să retrăiască momentul când a stat în brațele lui Waiyaki, simțind că totul era bine. Se rugase adesea ca Waiyaki să vină la ea, să o iubească și să o scape de nefericire. Asta aproape că se întâmplase. El o iubea. Însă ea nu se putea căsători cu el. Cel mai mult o tulbura gândul că ea a fost cea care l-a refuzat. Va înțelege el? Nyambura se temea că s-ar putea să nu-l mai vadă niciodată.

De ce-i spusese „Nu“ când ar fi fost mai fericită spunându-i „Da“? Îl iubea. Îl voia. Era unicul ei salvator. Totuși, când a venit la ea, a fugit de el. Îi era greu să se răzvrătească împotriva tatălui ei. Acesta era mereu acolo, în spatele ei – o greutate, o conștiință care îi arăta singurul drum de urmat. Însă era o cale pe care ea nu voia să o urmeze. Acum își dorea să se răzvrătească. Muthoni făcuse asta. Nyambura nu avea curajul lui Muthoni. Și, astfel, lupta din inima ei nu contenea niciodată. Pentru un moment voia să meargă să-l caute pe Waiyaki și să-l roage să o primească înapoi. Să-i șoptească: „Waiyaki, te iubesc“. Apoi voia să lupte împotriva sentimentelor față de el și să se simtă mândră că a rămas alături de tatăl ei. Nu era sigură dacă Joshua auzise sau nu că a fost văzută cu Waiyaki. Fata nu înțelegea de ce i-a spus lui Waiyaki minciuna asta: „El știe că ne-am întâlnit...“. Totuși era convinsă că nu e o minciună. Întotdeauna avusese senzația că Joshua știa. Poate din cauza felului în care se uita la ea sau poate că era felul în care își concepea predica, astfel încât să le aducă aminte, ei și altora, de

necesitatea absolută de a se păzi de păgâni, oricât de învățați ar fi fost aceștia. Mai mult, cu câteva zile înainte de a se întâlni cu Waiyaki, mama ei îi vorbise între patru ochi: „Waiyaki e un tânăr cumsecade. Dar lumea poate să vorbească, știi. Nu ne trebuie și mai multe necazuri în casa asta. Nu aș putea suporta. Nu după Muthoni...“. Tocmai atunci le strigase o femeie, așa că Nyambura nu a mai apucat să audă tot ce avea de spus mama ei.

Nyambura știa că mamei ei îi plăcea de Waiyaki. Căci Miriamu nu uitase niciodată că Waiyaki a fost cel care arătase cea mai mare preocupare față de situația grea a lui Muthoni. El fusese cel care o dusesese la spital. Se ruga în fiecare seară lui Hristos ca Waiyaki să-și poată găsi mântuirea și să vină alături de ei.

Nyambura se duse la locul ei obișnuit de lângă râul Honia. Inima îi bătu repede când se apropie de locul acela. Acolo, în pădure, stătuse și se odihni în brațele lui. Acolo auzise de pe buzele lui că o iubea. Se gândi că poate el se afla acolo, așteptând-o. Trecu râul și o luă prin tufișuri, sperând, rugându-se ca Waiyaki să fie acolo. Îi va spune că acum e pregătită, pregătită să se mărite cu el și să meargă să trăiască alături de el pentru totdeauna?

Însă știa că Waiyaki nu va fi acolo. La urma urmei, ea nu mai fusese în acel loc de când se despărțiseră. Totuși o durea că el nu era acolo. Inima ei îl acuza de necredință. S-ar fi convenit, de bună seamă, ca el să vină să o vadă. Trebuia să vină din nou. Acum. Nefericirea ei se amesteca cu disperarea și simțea că ar putea să-l urască. Bineînțeles că totul era ridicol. Și, în sinea ei, se învinuia pentru că îl respinsese.

Se duse înapoi pe celălalt mal și se așeză în locul ei preferat. La dreapta se afla terenul deschis pe care se duceau candidații la circumcizie să-și verse sângele. Și Muthoni venise aici în dimineața sacrificiului ei. Nyambura nu se simțea împăcată. Râul nu o mai liniștea.

Când se făcu seară și păsările începură să-și ia zborul, Nyambura se duse acasă. Joshua stătea în ușă. Fetei nu-i plăcu felul în care el o privi. Ceva nu era în regulă. O lăsă să intre fără a-i adresa un cuvânt. Miriamu era înăuntru și nici ea nu-i vorbi Nyamburei. Tatăl ei o urmă în casă.

— Unde ai fost?

Vocea lui era amenințătoare. Nyamburei îi fu teamă de el.

— La râu.

— Cine a fost cu tine?

— Am fost singură, tată.

Nyambura tremura. Se dusese la râu sperând că salvatorul ei va veni acolo în chip de nor des¹ să o salveze. Dar Waiyaki nu venise. Supunerea față de tatăl ei o făcuse să-l piardă pe Waiyaki.

— Nimeni altcineva?

— Nimeni.

— Minți. Minți.

— Am fost singură, tată, insistă ea.

— Să nu crezi că sunt orb. Nu sunt chiar atât de bătrân. Și nu te amăgi cu gândul că n-am auzit anumite lucruri. Dacă o să aud că ai fost văzută din nou cu diavolul acela tânăr nu vei mai trăi în casa asta.

— Dar...

— Numai să te prind! Să te prind din nou cu el! zise tatăl ei, cu ceva dincolo răutate în glas.

Nyambura nu mai spuse nimic. Aceasta îi era răsplata pentru că era loială și ascultătoare față de el. Din cauza obedienței pierduse singurul bărbat pe care-l iubea. Și, odată cu el, salvarea ei.

În noaptea aceea nu putu să doarmă. Plânse întruna, rugându-se ca Dumnezeu să o omoare.

¹. Citat aproximativ din Vechiul Testament, Ieșirea, 19:9 (n.r.).

Capitolul 22

Iar acum se cântau laude pentru el pe toate dealurile. Le găsisese profesori, iar copiii lor aveau să soarbă de la aceste noi fântâni învățătura după care tânjeau. La urma urmei, ce erau școlile fără dascăli? Aceasta fusese îngrijorarea tuturor începând cu ultima mare întrunire. Avuseseră încredere în Waiyaki că va face ceva, dar chiar și atunci unii avuseseră dubiile lor. Dascălii puteau fi smulși doar din ghearele Sirianeii. Waiyaki reușise să facă asta.

Kinuthia aproape că-l venera pe Waiyaki acum. Simțea că ar putea să slujească sub comanda lui pentru totdeauna. „E un bărbat neobișnuit“, le zicea el bătrânilor înțelepți cu care se întâlnea. Iar aceștia erau de acord și dădeau din cap cu tainică înțelegere. Waiyaki era fiul lui Chege, șopteau ei. Știau că Chege fusese un om deosebit. Chiar și în tinerețe spusese lucruri stranii, pe care ceilalți nu le puteau pricepe pe de-a-ntregul. Kinuthia își păstra, însă, puternicele opinii politice, fiind unul dintre cei care credeau în Action Now. Acesta era motivul pentru care, într-un fel, îi admira pe Kabonyi și Kiama lui. Aceștia credeau, la rândul lor, în acțiunea contra omului alb. Însă viziunea Marelui Învățător despre un popor foarte educat îl purta cu ea. Cum putea să reziste puterii acelei viziuni, desfășurată în fața lui de glasul lent, dar puternic, al lui Waiyaki? Nu doar glasul, ci și ochii acestuia transmiteau viziunea, iar Kinuthia știa că Waiyaki crede în această misiune. Se temea pentru el deoarece putea să vadă unele lucruri care păreau să-i fie ascunse lui Waiyaki. De exemplu, putea să își dea seama că ura lui Kabonyi față de Waiyaki se transformase într-o misiune, o misiune care avea forța unei convingeri politice care era parte integrantă a viziunii lui Kabonyi despre libertatea coamelor.

Când Waiyaki se întoarse din a doua călătorie la Siriana și aduse veștile bune comitetului școlilor de pe coame, Kinuthia simți în inimă căldura mândriei și a bucuriei. Se simți mic în timp ce pășea alături de Waiyaki.

— Toți vor veni din Kiambu?

— Nu! Unii vor veni de la Kabete, alții, de la Muranga și Nairobi. Vor să ne ajute fiindcă și ei s-au săturat, într-un fel, de Siriana. Vor să ajute aceste școli Gikuyu independente.

Kinuthia și Waiyaki se plimbară în tăcere de-a lungul râului Honia. Waiyaki era copleșit de căldura și entuziasmul cu care fuseseră primite veștile sale de către bătrânii înțelepți. Kinuthia se uită la chipul contractat al lui Waiyaki și zise:

— Când vor veni, va trebui să-i prezentăm întrunirii părinților de anul viitor.

— Da, da, o vom face.

Apoi, brusc, Waiyaki se întoarse spre Kinuthia:

— Trebuie să dezvoltăm dealurile. Trebuie să menținem acest entuziasm. Trebuie să clădim școli... Și un colegiu, un colegiu mare și important...

Kinuthia fu mișcat nu atât de vorbe, cât de modul în care le spunea Waiyaki. Erau pline de înflăcărare și convingere. Totuși se întrebă dacă Waiyaki știa că oamenii voiau ca lucrurile să fie făcute în acel moment, că noul entuziasm și conștientizarea cuprindeau mai mult decât simpla dorință de învățătură. Oamenii voiau să avanseze. Nu puteau să facă asta atâta timp cât le erau luate pământurile, atâta timp cât copiii lor erau siliți să muncească pe coamele colonizate, atâta timp cât femeile și bărbații lor erau obligați să plătească impozite pe colibe. Nu voia să-i spună acum asta, dar avea să-i spună cândva. Căci Kinuthia era convins că Waiyaki era cel mai potrivit bărbat care să conducă poporul, nu doar spre o nouă lumină prin educație, ci și spre noi oportunități și domenii de exprimare a sinelui prin independența politică. Waiyaki era cel mai bun om pentru a conduce Kiama. Chiar și acum, spiritul lui era răspunzător pentru puterea pe care Kiama și Kabonyi o exercitau asupra oamenilor. Waiyaki știa asta? Privind flacăra din ochii Învățătorului, Kinuthia se întrebă dacă viziunea despre o nouă lumină nu-l orbise. Credea însă în el și voia să împărtășească această viziune, voia să ia parte la sarcina de împlinire a acesteia.

Kinuthia nu cunoștea însă întinderea viselor și viziunii lui Waiyaki. Cum ar fi putut să le cunoască, în afară de cazul în care ar fi pătruns în acele regiuni ale inimii unde îndoielile și temerile se luptau în întuneric, unde îți pierdeai speranțele și succesul, cutremurat din toată ființa în timp ce te trezeai noaptea

sau chiar în timp ce mergeai pe cărările ținutului?

Două zile mai târziu, pe când Waiyaki stătea întins în pat, acesta își simți deopotrivă trupul și sufletul epuizate. Se simțea de parcă un lucru rău pândea la câțiva pași în spatele lui, urmărind calea succesului său, gata să se năpustească asupra-i și să-l reducă la nimic. Nu era teamă și nici măcar disperare. Era doar un sentiment care plutea în jurul lui, extenuându-l. Totuși se agăță de viziunea sa, lăsând lumina acesteia să-i lumineze calea înaintea. De la incendierea colibeii cu câteva zile înainte de plecarea lui la Siriana, se tot gândea, din ce în ce mai intens, la neamul său. Aștepta cu nerăbdare ziua de la începutul anului următor, în care părinții aveau să se întrunească iar, ziua când avea să le spună tuturor să se unească. Dar pentru ce să se unească?

Pentru Waiyaki, educația omului alb era un instrument de deșteptare și dezvoltare numai dacă putea fi folosit bine. Își amintea încă vorbele tatălui său, de atunci, de demult, când stătuseră pe un deal, cu tot ținutul întinzându-se în fața lor: „Învață toată înțelepciunea și secretele omului alb, dar nu deprinde viciile acestuia“.

Aceasta era misiunea sa față de coame? Avea să le spună oamenilor. De fapt, le spusese deja. Copiii trebuiau să învețe.

„Un bărbat se va ridica să salveze poporul în ceasul său de restriște.“

Era el acel salvator? Era el Cel Promis sau Chege avea mintea răătăcită? Cum avea să-i salveze? Chege pusese o povară pe umerii lui, o povară greu de purtat. Un salvator făcea ceva important, ceva ce avea puterea de a schimba viața oamenilor. Un salvator făcea ceva uimitor, un lucru care se petrecea atât de brusc într-o noapte, încât nimeni nu putea să reziste puterii acestuia. El ce făcuse?

Voia un prilej să strige ceea ce-i apăsa mintea. Le va spune oamenilor: „Uniți-vă“. Asta avea să se petreacă la începutul anului următor. Pentru o clipă, își continuă reveria. Era o viziune efemeră, care-i trecu iute prin minte și păru să lumineze ungherele întunecate ale sufletului său. Era viziunea unui neam în care oamenii puteau să aibă încredere unul în altul, să stea unul lângă altul, să cânte cântecele de dragoste care se armonizau cu muzica păsărilor, iar inimile lor să

bată în ritmul clipocitului râului. Copiii se jucau acolo, sărind din stâncă în stâncă, stropind cu apa care ajungea la tații și mamele care stăteau în jurul râului la umbră, discutând și privind. Păsările cântau în timp ce planau alene din copac în copac, în vreme ce departe, în pădure, fiarele pământului dădeau târcoale... În mijlocul a toate acestea stătea Nyambura. Copiii veneau la ea, iar ea stătea de vorbă cu bătrânii înțelepți. Păsările păreau și ele să asculte, chiar și fiarele se opreau din umblat și rămâneau nemișcate. Se auzea un cântec care tulbura inimile tuturor, iar năzuința lor după o viață nouă în viitor se reflecta în ochii negri ai Nyamburei.

Waiyaki întinse mâinile și vru să atingă trupul ei tremurător în timp ce ea îi conducea și cânta alături de ei acest cântec. Și atunci văzu că mâinile celorlalți, inclusiv ale lui Joshua, erau întinse spre ea. Pentru o clipă, rămase nemișcat, fascinat de priveliște. Apoi îl cuprinse groaza. Trăgeau de ea, sfârtecând-o în bucăți, de parcă era o jertfă adusă zeului râului, care curgea mai departe, plin de viață, în timp ce ei comiteau asupra ei această grozăvie ritualică. Se alăturase și el mulțimii și o sfâșia, iar ea nu țipa, căci de-acum era amortită de durere. Apoi văzu că era Muthoni, iar ea fu aruncată în râu în timp ce zicea: „Acum sunt femeie“. Râul o purtă cu el într-un întuneric pe care nimeni nu-l putea închipui. Inima lui Waiyaki strigă, iar el știa că ea nu era acolo. Dispăruse. Toată lumea plecă, fără să-și adreseze vreun cuvânt unul altuia, fiindcă se simțeau vinovați. Își feriră privirile de Waiyaki, Învățătorul, în timp ce treceau pe lângă el. În cele din urmă, fu lăsat singur. Nu știa dacă să o urmeze pe Muthoni sau să se ia după mulțime. Nyambura stătea acum în fața lui. Un fior de bucurie alungă vinovăția și el înaintă ca să o atingă. Ea nu vru să-l lase. Și Waiyaki vru să o dojenească și să-i aducă aminte de acea dată când îl lăsase să o țină în brațe. Dar își aminti că Nyambura nu consimțise să se căsătorească cu el. De ce a refuzat? Pentru că nu voia să nu-și asculte tatăl? Da. Acesta era cuvântul. Ascultare. Supunere. Și, fiindcă era supusă, el o pierduse. Pentru totdeauna. Iar dorul lui avea să continue până când el va muri. Moartea era sfârșitul a tot. Era pe cale să deschidă gura și să-i spună Nyamburei că Joshua fusese cel care condusesese mulțimea ce o sfâșiasse pe ea în bucăți. Apoi Waiyaki își aminti că și el alesese mulțimea, căci acceptase cerințele ritualice ale tribului și vărsase sângele ei. Vru să țipe de

groază în sinea lui. Nu reușise să le spună oamenilor să se unească. Altădată. Cu un prilej viitor. Și se deșteptă din visare încă gâfâind: „data viitoare“.

Waiyaki se cutremură, eliberându-se de spaima acelei viziuni. Era sigur că nu adormise. Își pipăi fața – era plină de sudoare. Privi prin colibă. Nu era foarte târziu. Doar că era obosit și voia să se odihnească. Însă acum știa că nu ar putea să doarmă. Imaginea care-l paralizase în pat era prea reală ca să se poată scutura de efectul ei.

Își dori să fi putut participa mai activ la activitățile ceremoniale ale tribului. Asta măcar i-ar fi oferit mai multă alinare și l-ar fi făcut să se simtă un membru al tribului încă. Dar călătoriile! Circumcizia se apropia, abia dacă mai era o săptămână până atunci. Ziua inițierii coincidea cu Ziua Crăciunului. Era asta o provocare pentru Joshua? Dansurile și cântecele erau în plină desfășurare. Iar cântecele aveau ceva nou, nedefinit. Fetele necircumcise erau obiectul atacurilor cu cuțitul. Se arunca în ele cu orice era murdar sau impur. Ele erau ființele impure ale tribului și aveau să aducă asupra coamelor mânia spiritelor străbune. Avea să vină o zi când toate aceste *Irigu* aveau să fie circumcise cu forța, pentru a scăpa ținutul de toate impuritățile. Joshua și adepții lui acceptară provocarea. Cântau despre Hristos și puterea Lui mântuitoare. Cântau despre un Prunc care s-a născut la Bethleem, care a fost pus într-o iesle și era înfășat în scutece.

Fu inutil să se culce devreme. Nu reuși să adoarmă. Se dădu jos din pat și se duse în coliba mamei lui. Vru să iasă în sat și să stea de vorbă cu bătrânii înțelepți sau cu alți bărbați din *riika* lui. În următoarele câteva zile, își zise în sinea lui, avea să se cufunde în viața coamei. Dacă o pierduse pe Nyambura, nu și pierduse și credința în slujirea comunității.

Mama lui nu se culcase încă. Era foarte bătrână acum și stătea lângă foc. Waiyaki se ținuse departe de ea multă vreme. Simți că-l muștră conștiința. „O să mă însor curând, ca să poată avea o companie“, se gândi el. Apoi îl cuprinse brusc teama. Poate că nu se va însura niciodată. Waiyaki simți că-i vine să se prăbușească în brațele mamei sale și să o lase să-l aline ca în ziua aceea când îl liniștise în timpul celei de-a doua nașteri a lui. Acest sentiment veni și trecu. Era din nou calm. Nu voia să stea mult cu mama lui, așa că se ridică, dând să plece.

— Unde mergi, fiule? întrebă ea, fără să ridice privirea.

— Prin sat, mamă.

Ea se uită acum la el, la ochii lui ciudați care trădau o agitație lăuntrică.

— Waiyaki.

El se întoarse brusc, cu teamă. Mama lui îl privi țintă în ochi. Avea un tremur straniu în voce când îl întrebă:

— E adevărat că te însori cu fiica lui Joshua?

Zvonurile! Se răspândeau precum focul pe un câmp plin cu iarbă uscată. Vorbăria asta despre căsătoria cu Nyambura îl supăra. Nu-l refuzase ea? Îi dădea ascultare tatălui ei. Waiyaki se întrebă ce să-i spună mamei lui. Să-i spună că o iubește pe Nyambura? Se gândea la ea. Îl trădase. De-ar fi acceptat! De-ar fi avut și el o speranță! Atunci poate că s-ar fi aflat în poziția de a înfrunta orice provocare. Ar fi știut ce să spună când o persoană îi pune această întrebare. O ura. Ea a ales calea datoriei. Și el va alege calea datoriei și va rămâne loial tribului. Tatăl lui îl avertizase în legătură cu contaminarea tribului cu obiceiuri ale omului alb, îl avertizase să nu-și trădeze tribul. O unire cu Nyambura n-ar fi constituit o trădare? Nu avea să stea alături de ea. Nu avea să fie de partea ei. Și nu avea să-și tulbure mama cu o explicație. Așa că Waiyaki spuse un singur cuvânt:

— Nu.

Și imediat se urî. Cu siguranță s-ar fi convenit să-i spună totul mamei lui. Se cuvenea să-i spună despre dorul lui tainic, despre dragostea lui puternică pentru Nyambura. Era mamă. Sigur ar putea să cunoască un leac. Dar, când deschise gura, cuvintele refuzară să iasă. Doar în ochi îi străluci o lumină.

Mama lui continuă cu glasul ei slab:

— Știi ce ar însemna asta. Nu trebuie să o faci. Teme-te de vocea Kiamei. Este vocea tribului. Când vocea neamului se întoarce împotriva ta este cel mai mare blestem pe care-l poți primi vreodată.

Waiyaki știa că era inutil să explice. Ea nu ar fi înțeles. În ochii ei, o astfel de relație cu o fată care nu era circumcisă însemna o trădare.

Se auzi o bătaie în ușă. Intră Kamau.

— Sunteți bine cu toții?

— Da, suntem bine, răspunse Waiyaki la salut, bucuros de întrerupere.

— Bătrânii înțelepți și Kiama vor să te vadă.

Waiyaki nu mai fusese invitat să apară înaintea Kiamei de la demisia sa. Se uită la mama lui, ai cărei ochi păreau rugători, spunând limpede: „Nu te duce“. Pentru o clipă, Waiyaki se gândi că e bolnavă. Simțea că ține de datoria lui să stea cu ea, dar acum primi bucuros această ocazie de a discuta cu membrii Kiamei și de a ajunge la o înțelegere cu ei. Dacă misiunea menită să fie a lui și încredințată de tatăl său era să aibă succes, trebuia să se asigure de cooperarea tuturor. Cu toate acestea, zise:

— Cred că mama e bolnavă.

— E important să fii acolo. Dacă n-ar fi așa, nu aș fi venit la ora asta. O să lipsești puțină vreme.

— Bine, zise Waiyaki, evitând privirea mamei sale.

Cei doi ieșiră în bezna nopții.

Capitolul 23

— De ce vrea Kiama să merg acolo? întrebă din nou Waiyaki de îndată ce ieșiră.

— A, nu știu exact, răspunse evaziv Kamau, însă cu o notă decisivă în glas care nu invita la alte întrebări.

Lui Waiyaki îi rămăsese mintea la mama sa. Apoi își reaminti imaginile înspăimântătoare care-i trecuseră prin cap în timp se stătea întins în pat, treaz. Privi în jur prin întuneric și simți cum îl cuprinde o groază care nu e provocată de nimic vizibil.

— E o noapte întunecată, remarcă el.

— E întuneric, aprobă Kamau.

Cei doi nu purtau niciodată o conversație lungă decât dacă era de față și o a treia persoană. Kamau vedea în Waiyaki uliul care-i șterpelea mereu bucata de carne atunci când el era pe cale să o mănânce. Cum putea să avanseze sau să aibă succes vreodată atâta timp cât Waiyaki îi stătea în cale? Ajunsese să-l urască. Ura sporise încet, căpătând violență pe măsură ce treceau anii. Totuși Kamau se simțea tot mai neputincios în a lupta împotriva lui Waiyaki. Nu reușea să se mobilizeze într-atât cât să facă acest lucru.

Coliba izolată la care merseră se afla la oarecare distanță de grupul de colibe de pământ al lui Kabonyi. Exteriorul era luminat slab de o mică lampă ce era pusă pe o piatră lângă vatra focului. În vatră ardeau mocnit lemne, dând în colibă o căldură apăsătoare. Waiyaki observă niște siluete ascunse în întuneric și le luă drept bătrânii înțelepți.

— Sunteți bine cu toții?

— Suntem bine.

Răspunsul la salut nu conținea obișnuita căldură, căci nu îi ziseră Învățătorul, un titlu care era acum numele lui. Se așeză pe un scăunel și se întrebă ce avea să

urmeze.

Kabonyi fu cel care vorbi primul. Era bătrân, foarte bătrân, însă ochii lui aveau în ei acea sclipire care te făcea să crezi că ei constituiau singurul lucru viu din el. Dar avea energie și asta se putea sesiza în glasul lui. Vorbi despre coame, despre ceremoniile de inițiere aflate în pregătire. Acum, acest obicei străvechi avea să fie distrus de anumite impurități din ținut. Boala de pe coame începuse cu Joshua. Moartea lui Muthoni fusese primul caz de contaminare.

— Însă nu aceasta este teama noastră. Necazul vine acum pentru că impuritatea lui Joshua a molipsit pe unii din mijlocul nostru. Sufletul ascuns în trup e acela care omoară.

La aceste cuvinte, se uită cu subînțeles la Waiyaki. Învățătorul fu cuprins de buimăceală când îl auzi vorbind pe Kabonyi. Nu știa unde ducea discuția, dar putea să bănuiască. Își aminti de avertismentul lui Kinuthia, de aluziile bătrânului înțelept și de întrebările proprii sale mame. Waiyaki se gândi: „Și toate astea în timp ce eu m-am ocupat de educația copiilor lor“. Începu să fie măcinat de ceva ce aducea a amărăciune. Când îl auzi pe Kabonyi vorbind pe tonul acela, nu ai fi crezut niciodată că el fusese cândva un adept al lui Joshua.

— Da, repetă încet Kabonyi.

În colibă era o tăcere ciudată. Era tăcerea de dinaintea unei furtuni sau a unei explozii. Este rău când cel care s-a considerat pe sine a fi conducătorul poporului este atins de impuritate, căci el se află încă în poziția de a răspândi *thahu* la cei apropiați lui, la tulpina și rădăcinile tribului. O astfel de persoană este un pericol și trebuie purificată.

Kabonyi făcu din nou o pauză, iar privirea lui făcu ocolul colibeii, oprindu-se în final asupra lui Waiyaki. Nu-ți puteai da seama dacă în ochii lui era răutate sau dispreț. Vorbi cu glas și mai scăzut, măsurându-și cuvintele:

— Tu, Învățătorul nostru, ți-o aduci aminte, fără îndoială, pe fata aceea... Cum o chema?

— Care fată? se sili Waiyaki să întrebe. Nu știu despre ce vorbești.

— Fiica lui Joshua. Cum o chema? Da. Muthoni. Ea nu era pură. Și, totuși, ai dus-o la spital. Ai atins o femeie muribundă, un trup mort. Și ai fost purificat vreodată? Nu cred. Dar s-ar fi convenit să fii. Nu ești un ignorant și știi ce

înseamnă asta pentru trib.

Waiyaki dădu să vorbească, dar Kabonyi îi făcu semn să tacă.

— N-am terminat. Acesta e primul lucru pe care l-ai făcut tribului. Nu e un lucru mărunț. Pe atunci nu erai învățător, o persoană căreia să-i încredințăm copiii noștri. Dar de când te-ai ridicat la poziția pe care o ai acum, ai lucrat cu bună știință împotriva tribului. De câte ori ai fost văzut în biserica lui Joshua? De câte ori? Nu, stai, ai fost văzut și la Siriana. De câte ori? Noi știm de două cazuri. N-ai spus nimănui că mergi acolo. Te aștepti să credem că te-ai dus să faci rost de dascăli? Chiar te aștepti la asta? Va trebui să ne spui despre orice legături secrete existente între tine, Joshua și Siriana. Vrei să ne vinzi omului alb? Vezi cât de agitați și nerăbdători sunt oamenii noștri. Ei strigă după un conducător care să-i salveze din sclavie. Iar tu... Tu, care ar fi trebuit să-i conduci...

— Încetează! strigă mânios Waiyaki.

Apoi își dădu seama că nu se cuvenea să țipe la un bărbat mult mai în vârstă decât el.

— Nu știu despre ce vorbești.

Încercă să-și controleze, cu greu, vocea. Voia să se ridice și să strige: „Nebunule, nebunule!“. Dar se simțea epuizat. Se zvârcoli în sinea lui și rămase țintuit pe locul lui.

Acum vorbea un alt bătrân înțelept. Era același care îi făcuse aluzii lui Waiyaki în urmă cu câteva săptămâni.

— Trădarea. Trădarea e un lucru rău pentru un bărbat aflat într-o poziție de influență. Asupra lui cade blestemul neamului. Voi, bătrânii, vă amintiți de Nganyira. Era un mare războinic. Conducea tribul. Dar ce s-a întâmplat? A fost ispitit de o femeie Masai. A trădat dușmanului secretele tribului. Blestemul neamului l-a distrus. Aș putea să-l pomenesc pe Wangira...

Adăugă apoi alte câteva nume ale celor care fuseseră neloiali tribului și care, în final, au fost prinși și pedepsiți de mânia oamenilor.

— De aceea te prevenim azi, continuă el. De aceea trebuie să ne spui adevărul. Te căsătorești cu fata lui Joshua sau nu? Căci, dacă nu știm cum stă treaba, cum putem să-ți încredințăm secretele noastre? Cum putem ști că ele nu

vor ajunge, mai târziu, la omul alb?

Da. În sfârșit venise și acest moment. Totuși, ar fi trebuit să știe că așa se va întâmpla. Era judecat la Makuyu și nu simțea că vrea să se apere. Vorbi, totuși, silindu-se să rămână calm:

— Bătrâni înțelepți, n-am știut că astfel de acuzații, născute din zvonuri, ar putea să ajungă vreodată la mine din gurile voastre. Sunt tânăr. Cred că tinerii ar trebui să fie conduși și, acolo unde noi greșim, voi, tații noștri, puteți și ar trebui să ne îndreptați. Însă văd că în aceste acuzații există ceva mai mult decât dorința de a îndrepta. Am dus-o pe Muthoni la spital pentru că era bolnavă. N-aș fi putut să o las să moară dacă mă aflam în situația de a o ajuta. Nu eu sunt persoana care a inițiat-o. Dacă era impură, de ce nu s-au opus bătrânii înțelepți la inițierea ei? Când a murit, eu nu am atins-o. Cât despre Siriana, pot să vă zic doar că nu am început niciodată nici un fel de tratative cu omul alb. M-am dus acolo ca să găsesc profesori pentru școlile noastre, pe care ați fost de acord să le construim. Nu există nici o legătură secretă între mine și Joshua. N-am stat niciodată de vorbă cu el.

— Cum rămâne cu mersul la biserica lui? întrebă Kabonyi.

— Ce legătură are asta? întrebă Waiyaki, mânia copleșindu-i calmul.

— Preocupă tribul, are legătură cu oamenii și puritatea lor, interveni un alt bătrân înțelept.

Kabonyi și Kiama îi cereau să rămână fidel credințelor lor, credințelor care aveau să distrugă misiunea lui de vindecare a rupturii dintre Makuyu și Kamenno, dintre Joshua și ceilalți. Misiunea sa de luminare prin educație nu avea să dea nici un rezultat. Nu! Nu putea fi forțat prin amenințări să-i rămână loial lui Kabonyi. Iar dacă ajungea în puterea lui Kabonyi, toată munca pe care încercase să o facă în ultimii câțiva ani avea să fie distrusă. Trebuia să își exprime clar părerea. Se sili din nou să rămână calm.

— Și pe mine mă preocupă puritatea tribului. Mă preocupă, de asemenea, dezvoltarea coamelor. Nu putem realiza asta prin ură. Trebuie să fim uniți, creștini și necreștini, Makuyu sau Kamenno. Căci salvarea dealurilor se află în mâinile noastre.

— Însă tu nu te-ai lupta cu omul alb, îl întrerupse un bătrân înțelept.

— Pământul nostru dispare încet, ne este luat, în vreme ce noi și tinerii noștri stăm ca femeile, privind, interveni un alt bătrân înțelept.

— Iar noi și soțiile noastre suntem obligați să plătim impozite, adăugă un altul.

— Școlile, școlile, pledă Waiyaki cu înflăcărare. Trebuie să știm ceea ce știe omul alb.

— Avem nevoie de un conducător.

— Educația..., dădu să spună Waiyaki.

— Nimic. Avem nevoie de acțiune acum, zise triumfător Kabonyi. Însă nu ai răspuns la îngrijorările noastre. Fata asta – fiica lui Joshua – te căsătorești cu ea?

Waiyaki se ridică. Era exasperat de-a dreptul acum. Ce legătură avea Nyambura cu ei? Ce? El nu putea să facă orice voia cu propria-i viață? Sau viața lui nu-i aparținea? Nu voia să le spună nimic despre Nyambura.

— Nyambura nu are nimic de-a face cu toate astea. Dacă o iubesc, o iubesc. Dacă nu mai aveți nimic să-mi spuneți, voi pleca.

— Amintește-ți jurământul!

— Jurământul!

— L-ai făcut.

— Jurământul nu-mi interzice să iubesc oameni.

— Îți interzice să trădezi tribul, să dezvălui secretele sale sau să faci orice lucru impur care ne-ar putea distruge.

Nu voia să discute despre Nyambura, o fată care îl respinsese. Se uită la Kabonyi. Tot ce putu să-i arate lumina slabă a lămpii fu ura. Sclipirea din ochii lui Kamau trăda un triumf tăcut, iar Waiyaki află acum că până și Kamau îl ura. Totuși Waiyaki era mai supărat pe el însuși, căci simțea că nu ripostase cum trebuie. Poate că-și pierduse trecerea în cadrul tribului. Poate că nu știa încotro îi conducea.

Când îi părăsi și ieși afară, fu urmat de cuvântul „trădător“, iar el se întrebă dacă văzuse, de fapt, toate consecințele pe care le avea conștientizarea stârnită de el pe dealuri. Amărăciunea și frustrarea se amestecară și îl îndepărtară. Era supărat pe toată lumea, pe propriul său tată, pe Nyambura, pe bătrânii înțelepți și pe el însuși.

Când se întoarse spre bătrânii înțelepți, Kabonyi se simțea biruitor.

— Bătrâni înțelepți ai tribului, v-am spus eu. Nu ați vrut să mă credeți. Nu a negat că are legături cu Joshua sau cu omul alb. Cum poate continua să fie dascăl? Cum putem să-l urmăm în continuare? Spre ce ne conduce?

— El a fost mereu așa, zise un alt bătrân înțelept, cu tristețe.

— Fata e de vină. Fata i-a sucit mințile, ducându-l pe o cale greșită.

— Așa cum spuneam mai devreme, remarcă un altul, toți creștiniiăștia ar trebui să fie circumciși. Cu forța.

— Da, aprobară câteva glasuri, însă nu toate.

Căci unii se temeau că o astfel de acțiune va aduce *thahu* asupra ținutului.

Capitolul 24

Câteva zile mai târziu, într-o seară, Kinuthia dădu buzna în coliba lui Waiyaki. Părea îngrijorat și se uita peste umăr, de parcă s-ar fi așteptat să fie urmărit de cineva.

— Waiyaki, zise el cu răsuflarea tăiată.

— Ce s-a întâmplat, Kinuthia? întrebă Waiyaki înspăimântat, căci nu-l mai văzuse niciodată așa pe Kinuthia.

— Ce-au făcut?

— Cine?

— Kiama?

— Ce?

— Răspândesc zvonul că nu mai ești învățător.

— O!

Se lăsă un scurt moment de tăcere. Waiyaki își reveni din șocul temporar și zise cu un calm forțat:

— Ia loc, te rog. Unde ai auzit asta?

— Așa se zvonește. Știi cum circulă veștile. Kamau mi-a spus că Kiama te-a înlăturat. Pentru că te-ai înhăitat cu omul alb.

Waiyaki fu amărât de faptul că bătrânii înțelepți pentru care trudise se întorceau astfel împotriva lui.

— Și cum au primit oamenii toate astea? întrebă el.

— Nu știu. Cred că n-a auzit toată lumea. Când ți-au făcut asta?

La această întrebare, Waiyaki simți o durere ascuțită. Se simțea de parcă Kinuthia era unul dintre conspiratori.

— Mie? Ei nu pot să mă înlătore. Nu este responsabilitatea lor. Numai comitetul școlilor e cel care poate să facă acest lucru. Eu chiar nu știu nimic despre asta.

Apoi îi povesti lui Kinuthia întâmplările din seara în care fusese chemat la Makuyu.

— Poate că am greșit lăsându-mă copleșit de mânie și înflăcărare. Fata nici măcar nu mă iubește.

— Asta e numai opera lui Kabonyi. Te urăște. O, nici nu știi cât de mult. Ascultă, Waiyaki, cred că la noapte o să se întâmple ceva. Kamau a făcut o aluzie despre mersul la Joshua acasă la noapte. Nu știu, dar s-ar putea ca tinerii să facă ceva rău. Ei cred că Nyambura este cea care te-a corupt.

— Stai! Ce vor să facă?

— Nu știu. Dar cred că s-ar putea să fie ceva dur. Și nu se vor opri la asta. S-ar putea să vină la tine. Căci ei zic că ți-ai încălcat jurământul. Ai trădat secretele. Așa că trebuie să fugi din ținut. Fugi la Nairobi. Îți mai spun o dată: Kabonyi ți-a pus gând rău și o să-ți vină de hac. Are o nouă influență asupra bătrânilor înțelepți. Aceștia nu se pot împotrivi puterii lui. Omul ăsta nu are rădăcini nicăieri și vorbește despre o străveche profeție legată de un salvator. El e acel salvator, așa spune Kabouyi.

Waiyaki se ridică. Își amintea că Chege îi spusese că numai Kabonyi mai știa de străvechea profeție. Poate că de aceea îl ura Kabonyi pe el. Acum știa însă că nu era timp de pierdut. Luase o hotărâre. Trebuia să meargă să-l avertizeze pe Joshua.

— Îți mulțumesc, Kinuthia, însă trebuie să plec.

— Unde?

— La Makuyu. Trebuie să-l previn pe Joshua. Nu trebuie să izbucnească violența în rândul tribului. O, nu acum.

— Nu, Învățătorule.

— Trebuie să merg.

— Dar nu poți. Vor avea un pretext să te judece ca trădător dacă reușesc să afle despre asta.

— Kinuthia.

— Da?

— Ții minte că tu și eu am crescut împreună.

— Da.

Kinuthia își amintea mai mult decât putea bănui Waiyaki.

— Atunci nu mă opri. Vocea lui Waiyaki era calmă. Să nu crezi că nu-ți sunt recunoscător. Prețuiesc foarte mult îngrijorarea ta. Ești singurul om în care pot să am încredere acum. Însă nu putem permite să i se întâmple așa ceva lui Joshua din cauza nebuniei unei singure persoane. Poate că n-am făcut tot ce ar fi trebuit să fac pentru trib. Nu vreau să te amestec în asta. Nu veni cu mine. Dacă rămâi aici, o să mă întorc și o să stăm de vorbă. Îți voi spune toate planurile mele.

Kinuthia nu se mai certă cu el. Simțea fermitatea din spatele calmului lui Waiyaki. Totuși, observă agitația din ochii Învățătorului. Îl lăsă pe Waiyaki să plece. Însă nu rămase în colibă. Ieși și el și îl urmări pe Învățător până la râul Honia.

Waiyaki urcă înspăimântat pantele, sperând să ajungă la timp ca să-i prevină. Încercă să alerge în sus pe coamă spre casa lui Joshua. Nu mai fusese niciodată acolo. Chiar și de departe, îi auzi cântând:

Maikarite thi Utuku
Ariithi a Mburi
Murekio wa Ngai niokire
Nake akimera o uu.

Pe când păstorii vegheau turmele noaptea,
Așezați cu toții pe pământ,
Îngerul Domnului se pogorî
Și slava străluci peste tot în jur.

Într-adevăr, Crăciunul era aproape. Creștinii stăteau de veghe noaptea asemenea acelor păstori din vechime.

Când intră Waiyaki cu răsuflarea tăiată, toată lumea tăcu și se uită la el. Pentru ei, Waiyaki era o apariție neobișnuită. Câteva clipe fu liniște, în timp ce Waiyaki încerca să-și recapete suflul. Însă acum se simțea prost. Despre ce venise să-i avertizeze? Ce să le spună acestor oameni ai lui Joshua care, așezați în jurul mesei, cântau cerului, așteptând un Hristos?

— Îmi pare rău că vă întrerup adunarea... Dar... Dar cred că sunteți în pericol. S-ar putea ca ei să vrea să vă facă ceva, în noaptea asta sau într-o altă zi.

— Cine? întrebare mai multe voci.

— Kabonyi și oamenii lui. Kiama. Nu știu ce puteți să faceți, dar...

— Nu ne spune ce putem să facem, răcni Joshua, ridicându-se și uitându-se fioros la Waiyaki. Toate astea sunt minciuni.

Cei doi bărbați se aflau față în față pentru prima oară. Ceilalți priveau, fascinați, temători, mirați.

— Pleacă! Pleacă! Ieși din casa mea! Așadar, ai venit să-mi ademenești singura fiică pe care o mai am. N-am uitat niciodată ce i-ai făcut lui Muthoni.

Era prima dată când Joshua îi pomenea moartea în public.

Waiyaki se simți rănit, ca și cum această respingere a avertismentului său bine intenționat îl făcuse să-și dea brusc seama de profunzimea barierei dintre el și Joshua. Poate că nimic nu avea să o îndepărteze. În clipa aceea înțelese, de asemenea, de ce l-a refuzat Nyambura. Totuși se simți ridiculizat și umilit în fața acelor oameni, în fața fetei pe care o iubea. O zărise pe Nyambura stând lângă Miriamu.

— *Ni wega*. Mi-am făcut datoria. Încercam doar să vă salvez de primejdie, zise el cu voce ușor tremurată.

— Salvează-te pe tine mai întâi. Salvează-te de Urgia ce va să vină. Ce cauți în casa mea, tu, care ai lucrat întotdeauna împotriva oamenilor lui Dumnezeu?

Waiyaki le întoarse brusc spatele și deschise ușa, dând să iasă. Lumina din casă străluci asupra lui – o siluetă singuratică înfruntând bezna de afară.

Când Kamau și cei patru oameni ai săi, ascunși în întuneric, îl văzură, își pierdură cumpătul, de teamă și neîncredere. Kamau nu știa că Waiyaki a ajuns atât de departe cu trădarea și fu convins că acesta era cel mai mare dușman al tribului. Acum nu mai putea să se ducă să o captureze pe Nyambura, așa cum îi poruncise Kiama. Nu. Avea să se întoarcă să raporteze asta Kiamei. Aceasta nu mai era doar o luptă a lor, ci un război între trib și Waiyaki.

Nyambura văzuse felul în care intrase Waiyaki. Citi durerea și agitația de pe chipul lui. Inima îi tresări de încântare. Acolo se afla bărbatul ei. Acolo stătea

Waiyaki, Învățătorul, Mesia ei cel negru, trimis din ceruri după moartea lui Muthoni să vină să o salveze de la pierzanie. Și știa că bărbatul o iubea. Auzise asta chiar de pe buzele lui. De atunci, se gândea la el zi și noapte. Nu conta dacă tatăl ei îi interzicea să fie de partea lui. Joshua putea să-i controleze trupul, dar nu putea să-i controleze inima. Astfel, zi după zi, ea pășea alături de el, îl atingea și îl strângea în brațe în felul ei. Trăia într-un vis. Era mereu cu Waiyaki. Totuși, uneori, despărțirea o durea. O făcea să sufere și, câteodată, să plângă. Căci și ea tânjea după el și voia ca el să fie lângă ea tot timpul. Striga: „Waiyaki, tu ești al meu. Întoarce-te la mine“. Însă el nu venea. Datoria față de părinții ei stătea între ea și el. O religie a iubirii și iertării îi despărțea. Nu! Nu putea fi o religie a iubirii. Niciodată. Niciodată. Religia iubirii se afla în inimă. Cealaltă era religia lui Joshua, care contravenea spiritului ei și încălca iubirea. Dacă credința lui Joshua și a lui Livingstone ajungea să despartă, ei atunci, nu era bună. Dacă ajungea să stea între un tată și fiica lui astfel încât moartea acesteia să nu-l miște, atunci era o religie inumană. Ea o voia pe cealaltă. Cealaltă, care-i ținea pe oameni împreună, care unea. Glasul care spusese cândva, demult, „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi“¹ o alina și voia să îl audă iar și iar, în timp ce stătea lângă râul Honia și asculta clipocitul care imita bătăile tainice ale inimii ei. Și ea își aduse aminte:

„Atunci lupul va locui laolaltă cu mielul și leopardul se va culca lângă căprioară; și vițelul și puiul de leu vor mânca împreună și un copil îi va paște.

Juninca se va duce la păscut împreună cu ursoaica și puii lor vor sălășlui la un loc, iar leul ca și boul va mânca paie;

Pruncul de țâță se va juca lângă culcușul viperei și în vizuina șarpelui otrăvitor copilul abia înțârcat își va întinde mâna.

Nu va fi nici o nenorocire și nici un prăpăd în tot muntele Meu cel sfânt! Că tot pământul este plin de cunoștința și de temerea de Dumnezeu, precum marea este umplută de ape!“²

Aceasta era religia ei. Asta era ceea ce dorea acum pentru tribul ei. Era credința care avea să le dăruiască tuturor viață și pace. Așa că se agăța de aceasta

în acel moment, când se ruga ca Waiyaki să se întoarcă la ea.

El veni. Nu atunci când îl aștepta ea, însă era pregătită pentru el și se bucură. Totuși se temea pentru el. Poate că de aceea îi bubuia inima. De aceea măruntaiele îi fuseseră cuprinse de ceva ciudat, care îi provoca deopotrivă durere și plăcere.

Se uită la cei doi bărbați care stăteau față în față. Îl văzu pe Waiyaki al ei umilit. Supunerea față de tatăl ei se lupta cu dragostea fetei pentru Waiyaki. În cele din urmă, când el se întoarse cu spatele, respins, Nyambura se ridică în picioare.

— Învățătorule! strigă ea.

Waiyaki se opri.

— Vino înapoi!

Waiyaki se supuse. Însă totul era ca un vis. Până și Joshua fu redus la tăcere de uimire. Ea chiar îl numise „Învățător“.

— Învățătorul nu spune o minciună.

— Tu! Tu! Cum poți tu să știi asta, răzvrătită mică?

— Știu. Săptămâna trecută, Kamau a vrut să mă mărit cu el. L-am refuzat. A zis că mă va convinge cu frumosul, iar dacă nu, va face ceva mai rău. A zis că sunt în puterea lui și că e singura persoană care ar putea salva...

Joshua spumega de furie. Nu o lăsa să termine. Waiyaki părea că trăiește într-un vis. Totuși era ofensat și o mânie arzătoare îl îndemna să iasă.

Afară auzi un zgomot slab. La început păruse îndepărtat, însă acum putu să audă unele cuvinte: Învățătorul... Trădător... Îl cuprinse un puternic sentiment de respingere. Acum știa că nu era dorit de trib, în ciuda a tot ce făcuse pentru dealuri. Și îi reveni în minte cuvintele tatălui său. *Însă ei l-au respins pe Mugo*, zisese Waiyaki, cu vocea-i subțire de copil. *Lasă-i să facă ce vor. Va veni o vreme când vor striga după un salvator.*

Sosise acel moment? Era Kabonyi salvatorul după care strigau? Și ce avea să facă Kabonyi? Urma să distrugă, cu siguranță, ceea ce clădise Waiyaki. Dar nu. Nu putea să facă asta. Cu siguranță exista măcar un suflet, o inimă în care prinsese rădăcini ceea ce făcuse Waiyaki. Și profesorii care veneau! Vor continua munca lui. Glasurile care cântau moartea răsunau tot mai tare. Waiyaki

se gândi că veneau spre casa lui Joshua. Intră din nou pentru a face un ultim apel disperat:

— Aveți grijă! S-ar putea să vină încoace chiar acum.

— Pleacă, ieși de aici! Piei, Satană!

Joshua era nespus de mâniat. Îl ura pe tânăr cu ura pe care un om al lui Dumnezeu o are față de Satana. În încăpere se mai auzi un murmur. Apoi tăcerea se înstăpâni când Nyambura păși spre Waiyaki, în timp ce toate privirile erau ațintite asupra ei. Waiyaki și Joshua trebuie să fi fost amândoi uluiți de grația și de tinerețea ei matură. Ea îl apucă pe Waiyaki de mână și zise ceea ce nici o altă fată din acea vreme nu ar fi îndrăznit să spună, ceea ce nici ea însăși n-ar fi putut să rostească în urmă cu doar câteva zile:

— Ești curajos și te iubesc.

Joshua se trezi din stupoare. Nu s-ar fi gândit niciodată că această fiică smerită, tăcută și ascultătoare ar putea să fie în stare de asemenea faptă. Se repezi la ea și fu cât pe ce să o lovească, însă își dădu seama că asta era o altă ispită pe care i-o trimitea Satana. Hristos din el trebuia să biruiască în acel ceas de încercare. Waiyaki și Nyambura erau lângă ușă.

— „Eu însă și casa mea vom sluji Domnului, că sfânt este!”³ declară Joshua, îndreptând degetul arătător de la mâna dreaptă către Nyambura. Nu ești fiica mea. Totuși, lasă-mă să te previn, îți vei găsi sfârșit înainte de vreme, continuă el, glasul lui trecând de la mânia înflăcărată la un ton de regret calm. Pleacă!

Waiyaki și Nyambura ieșiră ca într-un vis.

— N-o lăsa să plece. N-o lăsa, plângea și zicea Miriamu, în vreme ce ceilalți rămaseră tăcuți, întrebându-se ce soi de blestem se abătuse asupra casei lui Joshua.

Întunericul încă acoperea pământul. Pe cer, cu excepția câtorva stelele, toate se stinseseră. Nyambura nu se mai răzvrătise niciodată până atunci. Nu atât de vădit. Acesta era primul ei act de rebeliune și acum știa că se află departe de puterea lui Joshua. Chemarea vocii lăuntrice, care o îndemna să meargă mai departe, chemarea pământului aflat dincolo de mâna restrictivă a lui Joshua erau prea puternice.

— Te rog, Nyambura, întoarce-te la tatăl tău, o rugă Waiyaki de îndată ce se

depărtară câțiva pași de casă și fură înghițiți de întuneric.

Însă ea nu vru. Iar vocile care îl denunțau ca trădător răsunau în beznă. Waiyaki își aduse aminte ce-i spusese Kinuthia. Atunci fu cuprins de un impuls, la început slab, apoi din ce în ce mai puternic, astfel încât în sufletul lui Waiyaki se dădu o adevărată luptă – glasul insistent dinăuntrul lui îi spunea să fugă și să meargă la Nairobi: acum ai obiectul dorinței inimii tale, iar ei te-au respins. Fugi! Fugi la Nairobi și trăiește fericit acolo cu Nyambura! De ce nu? Nu adusese el lumina pe dealuri, deșteptând leii adormiți pentru ca acum ei să poată striga „Trădător“? Apoi se simți rușinat. Nu putea să dea bir cu fugiții. Cuvintele tatălui său străluciră din nou înaintea sa: „... salvarea va veni de pe dealuri. Un bărbat se va ridica să salveze tribul în ceasul său de restriște. El le va arăta calea; el îi va conduce...”

Waiyaki și Nyambura stăteau acum pe o ridicătură de pământ care dădea spre Valea Honia. Se aflau în apropiere de casa lui Kabonyi și vocile de acolo veneau. Waiyaki era înspăimântat și hotărârea lui de a nu fugi se clătină. Se întoarse spre fata de lângă el și îi spuse cu voce stăpânită:

— Acolo te așteaptă moartea.

Ea îl luă de mână și i-o strânse ușor. Lui Waiyaki i se încălzi sângele în vene; se simțea de parcă avea să fie purtat departe de valurile dorinței și de emoție, care îi zguduiau întreaga ființă.

— O, Învățătorule, întotdeauna te-am iubit! Voi merge unde mergi tu. Nu mă părăsi acum.

Waiyaki o strânse la pieptul lui. Apoi coborâră încet coama Makuyu până când ajunseră la locul lor sacru.

— Hai să stăm jos, șopti el.

Se așezară pe iarbă. Râul Honia își continua curgerea cu clipocitul lui monoton. Waiyaki și Nyambura nu-l auzeau, căci trupurile lor erau cuprinse de un sunet mai puternic, ca un dudit, care le umplea inima de emoție. Sufletele lor se uniră într-o singură nemișcare tăcută; atât de tăcută, încât respirația lor părea să aparțină altei lumi, diferită de a lor.

Când se ridicară să plece, Waiyaki căpătase o forță nouă. Până și Kinuthia, care se dusesse înapoi ca să-l aștepte în colibă, fu surprins mai mult de strălucirea

de pe chipurile lor decât de faptul că erau împreună. Într-adevăr, Waiyaki își simțea sufletul, până atunci plin de dor, liniștit de prezența vindecătoare a fetei. Totuși știa că avea să fie silit să facă o alegere, o alegere între fată și trib. În seara aceea simțea că are ceva de spus oamenilor. Însă nu știa ce. Voia un pic de odihnă, un pic de timp pentru a-și cerceta inima în tăcere. Imaginea tatălui său îi reveni uimitor de clară. Își aminti de călătoria aceea în Dumbrava sacră. Și zise cu voce tare:

— Voi merge mâine acolo.

— Unde? întrebă Kinuthia.

Această întrebare îl readuse pe Waiyaki în prezent. Simțea că nu poate să explice nimic despre acea călătorie; nici măcar lui Kinuthia. În clipa aceea simțea prezența tatălui său peste tot: în încăperea, în întunericul de afară. Această senzație era la fel de vie pentru el ca prezența Nyamburei, care adormise în patul lui. Era foarte obosită, dar se simțea împăcată.

— Pe dealul de la sud de Kamenno. La Dumbrava sacră.

— La Dumbrava sacră?

— Da. E o poveste lungă.

Îi povesti lui Kinuthia totul: despre călătoria cu tatăl lui, străvechea profeție, dar și uimirea lui în legătură cu semnificația acesteia. Kinuthia rămase cu gura căscată; în el creștea o nouă venerație față de Waiyaki. Era de parcă Waiyaki ar fi fost o revelație, ceva care nu era de pe acest pământ.

— Ascultă aici, Kinuthia, zise Waiyaki după un lung răstimp de tăcere. Fă ceva pentru mine. Mâine trebuie să le vorbesc oamenilor chiar înainte de asfințit. Anunță o întrunire la râul Honia, la locul inițierii. Acolo e teren drept. Fă rost de niște oameni care să te ajute să răspândești vestea. Pe toate dealurile. Mă voi confrunța cu Kabonyi în loc deschis, în văzul tuturor. Căci nu pot să fug, Kinuthia. În minte îmi vin gânduri noi. Lucruri pe care aș fi putut să le fac și să le spun. O, sunt atât de multe lucruri pe care nu le-am știut. Nu mi-am dat seama că aceste lucruri noi cereau o expresie la nivel politic. Educația, pentru un neam oprimat, nu e totul. Însă trebuie să mă gândesc. Trebuie să fiu singur.

Totuși vorbiră până noaptea târziu, iar Kinuthia ascultă planurile lui Waiyaki simțindu-se inspirat să facă noi eforturi și încurajat la lucruri noi.

— N-o să te părăsesc niciodată! strigă el. Indiferent ce vor face ceilalți, voi fi alături de tine până la capăt.

— Mulțumesc, Kinuthia. Hai să așteptăm până mâine.

- [1.](#) Noul Testament, Sfânta Evanghelie după Matei, 11:28.
- [2.](#) Vechiul Testament, Isaia, 11:6-9.
- [3.](#) Vechiul Testament, Cartea lui Iosua Navi, 24:15.

Capitolul 25

Simțea o durere surdă în inimă. Era extenuat. Ținutul se afla din nou la picioarele sale, dar nu avea atât de multă putere asupra lui ca atunci când stătuse acolo sus, copil fiind, cu tatăl lui. Soarele era sus pe cer și nu putea să vadă Kerinyaga. Iar Dumbrava sacră părea să fie nimic mai mult decât un tufăriș obișnuit grupat în jurul smochinului. Copacul avea însă ceva straniu. Era încă imens și avea o fermitate care avea să sfideze mereu timpul; părea, într-adevăr, să își bată joc de vremea schimbătoare. Waiyaki se întrebă câți oameni înaintea lui au stat acolo unde stătea el acum, câți au venit să aducă un omagiu acestui copac, simbolul credinței tribului într-o putere misterioasă care conduce universul și destinele oamenilor.

Simțea cum îl învăluie treptat acel mister. Pentru el, însă, misterul era cel reprezentat de întunericul care îi tulbura inima. Inima sa era locul în care, în singurătatea lui, Waiyaki se lupta cu forțe stranii, forțe care păreau să-l distrugă. Se întrebă de ce a venit acolo. Se întrebă ce răspunsuri spera să găsească la întrebările neformulate din mintea sa. Până și Nyambura dispăruse din realitatea din jurul lui și nu mai găsea în gândul la ea o alinare. Căci realitatea din jurul lui, din jurul inimii sale, era una a disperării, deoarece era conștient că lupta împotriva unor forțe pe care el însuși nu le înțelegea; forțe pe care le simțise în aer în toată țara. Și îi era teamă. Poate că fugea de ceea ce nu înțelegea din cauză că îi era teamă. Ce deșteptase el pe dealuri? Își aduse aminte de spusele lui Kinuthia: Numele tău va fi distrugerea ta.

Waiyaki se holba la ținutul de sub el de parcă nu vedea nimic. Sub calmul dealurilor erau emoții stranii.

Ce adusese acest necaz? Waiyaki dădea vina pe el însuși. Avea impresia că, de fapt, lucrurile au început să meargă prost doar după marea întrunire, când l-au declarat, cu toții, Învățătorul. De atunci, rupturile dintre diversele facțiuni se

adânciseră, iar încercarea Kiamei de a incendia casele oamenilor și de a-i amenința pe Joshua și pe adepții acestuia erau, toate, o expresie a acestei prăpastii tot mai mari. Poate că n-ar fi trebuit să se retragă din Kiama, își zicea el întruna. Cum ar fi fost dacă și-ar fi expus limpede poziția la acea întrunire? Aceasta era acum o ocazie pierdută și trebuia să se descurce cu ce-i oferea prezentul. Se întreba, totuși, dacă nu cumva și-a trădat tribul; tribul pe care vruse să-l unească; tribul pe care vruse să-l salveze; oamenii pe care vruse să-i educe, oferindu-le toate beneficiile venirii omului alb.

Căci Waiyaki știa că nu toate obiceiurile omului alb erau rele. Nici măcar religia lui nu era, în esență, rea. Din ea răzbătea ceva bun, ceva adevărat. Însă religia, credința, trebuia să fie spălate, curățate de toată țărâna, pentru a lăsa doar ceea ce era etern. Iar acel ceva etern era adevărul, care trebuia armonizat cu tradițiile tribului. Tradițiile unui neam nu puteau fi înlăturate peste noapte. Asta ar fi provocat dezintegrarea. Un astfel de trib n-ar fi avut rădăcini, căci rădăcinile unui neam se află în tradițiile sale care merg până departe în trecut, chiar până la începuturi, la Gikuyu și Mumbi. O religie care nu ținea deloc seamă de modul de viață al oamenilor, o religie care nu recunoștea crâmpie de frumusețe și adevăruri în modul lor de viață era inutilă. Nu avea cum să fie satisfăcătoare. Nu era o experiență vie, un izvor de viață și vitalitate. Mutila sufletul omului, făcându-l să se agațe cu fanatism de orice salvare promisă, căci altfel ar fi fost pierdut. Poate că asta era greșit la Joshua. S-a înveșmântat cu o religie decorată și mânjită cu tot ce însemna *alb*. A renunțat la trecutul său și s-a rupt de acele tradiții dătătoare de viață ale tribului. Și, pentru că nu avea nimic pe care să se sprijine, ceva bogat și ferm pe care să stea și să crească, trebuia să se agațe cu mâinile de orice îl învățau misionarii despre viitorul promis.

Waiyaki se întreabă dacă el însuși se potrivea undeva. Dar Kabonyi? Care dintre ei doi era Mesia, omul care trebuia să aducă speranța de salvare unui popor chinuit? Dar cum putea un om să fie un salvator, când el însuși își pierduse deja acel contact cu trecutul?

Muthoni încercase. Căutarea ei fusese una întru aflarea propriei mântuiri. Ea a avut curajul să încerce o reconciliere a numeroaselor forțe care voiau să o controleze. Și-a dat seama de nevoia ei, de nevoia de a avea o viață sănătoasă și

frumoasă, care să o îmbogățească și să o facă să se dezvolte. Tatăl lui încercase și el să armonizeze cele două căi, nu în viața lui, ci în cea a fiului său. Waiyaki era rezultatul acelei încercări. Da, în liniștea dealului, Waiyaki își dădu seama de multe lucruri. Circumcizia femeilor nu era importantă ca operație fizică. Era vorba de ceea ce făcea aceasta înăuntrul persoanei. Nu putea fi oprită peste noapte. Era nevoie de răbdare și, mai presus de toate, de educație. Dacă religia omului alb te făcea să abandonezi un obicei, dar nu-ți oferea altceva, de valoare egală, te pierdeai. O tentativă de rezolvare a conflictului te-ar fi omorât, așa cum o făcuse cu Muthoni.

Waiyaki se gândi că era timpul să plece. Dumbrava sacră nu îi luminase calea. Nu prea știa încotro se îndrepta și ce voia, de fapt, să spună neamului său. Încă era confuz. Își aduse aminte de Nyambura și se întrebă cum se simțea aceasta, fiind în coliba lui. Pentru o clipă, fu stăpânit de groază și se urî pentru că plecase din colibă. Dacă au venit și au luat-o cu forța? Dacă Joshua s-a dus să-l reclame la garnizoana guvernamentală? Se întrebă din nou dacă n-ar trebui să fugă și, pe când cobora dealul, aruncă o privire în zare. Avu o viziune cu multiplele posibilități și oportunități care existau acolo, departe de dealuri. Poate că într-o bună zi avea să se ducă acolo. Poate că într-o bună zi avea să-și unească forțele cu bărbații din Muranga, Kiambu și Nyeri și, într-un singur glas, avea să-i spună omului alb: „Pleacă!“. Brusc, Waiyaki își dădu seama ce voiau coamele. Simți deodată, mai puternic ca niciodată, rușinea unui popor căruia i se lua pământul, dar era forțat să muncească pe același pământ; simți umilirea de a plăti impozite pentru o guvernare despre care nu știa nimic.

Da. Kiama avea dreptate. Oamenii voiau acțiune acum. Tulburările de pe dealuri erau o trezire cauzată de rușinea și umilirea aduse de situația în care se găseau. Izolarea lor fusese încălcată. Însă de ce fel de ce acțiune era nevoie? Ce trebuia să facă el acum? Cum putea să adune oameni într-o organizație politică, când ei erau atât de dezbinați de conflicte, când în jur tot ce vedeai era doar lipsă de unitate? Știa acum pentru ce avea să militeze dacă va mai avea vreodată ocazia: educație pentru unitate. Unitate pentru libertate politică.

O vreme, această viziune îi înflăcăra inima de speranță și nerăbdare. Își iuți coborârea, dorindu-și să meargă la oameni și să le comunice această nouă

viziune. Educație, Unitate, Libertate Politică. Apoi veni îndoiala. Dacă îi vor cere să renunțe la Nyambura? Dacă... – nu voia să se gândească la asta. Va lupta pentru unitate, iar Nyambura era parte din această luptă. Dacă o pierdea pe Nyambura, și el ar fi fost pierdut. Waiyaki lupta acum pentru salvarea lui.

Veniseră mulți oameni la locul întâlnirii. Erau femei, copii și bătrâni, nedumeriți de chemarea urgentă pe care o primiseră de la mesagerii lui Kinuthia. Veniseră pentru că voiau să audă ce avea de spus Învățătorul lor și pentru că auziseră lucruri pe care nu puteau să le creadă. Cei mai mulți dintre ei se agățau încă de imaginea Învățătorului pe care îl știau; Învățătorul în care aveau încredere, în care credeau, un om pe care-l puteau urma întotdeauna, oriunde. Cum să poată crede că el i-ar trăda? Cum să poată crede această poveste despre căsătoria lui cu o fată necircumcisă, o fiică a lui Joshua, dușmanul tribului? Waiyaki trezise în ei noi viziuni, noi dorințe, noi aspirații. Le redase demnitatea ca trib și le oferise educația omului alb atunci când misionarii vruseseră să le refuze această înțelepciune. Waiyaki fusese mai isteț decât misionarii. Depusese jurământul de loialitate față de puritatea tribului. Asta fusese un exemplu pentru ei toți. Putea el să își încalce jurământul, putea face așa ceva?

Așteptau cu răbdare în soarele care le încingea capetele goale, cu transpirația șiroindu-le pe spate. Așteptau totuși. Erau acolo și Kabonyi, și bătrânii înțelepți din Kiama, și tinerii bărbați ai tribului. Așteptau cu toții venirea lui Waiyaki. Își hrăneau inimile cu gândurile lor tainice și așteptau cu nerăbdare sosirea lui, știind că aceasta era ziua judecății. Momentul inițierii urma să fie a doua zi, chiar în acel loc, iar în seara aceea aveau să se desfășoare dansurile și cântecele. Asta în timp ce Joshua și adepții lui aveau să cânte, seara, pentru Hristos al lor, care se năștea în noaptea aceea. Însă la întrunire nu cânta nimeni, nu dansa nimeni. Așteptau să audă ce le va zice Învățătorul lor.

Kabonyi și unii dintre bătrânii înțelepți stăteau separat într-un grup și tremurau din cauza secretului pe care-l știau. Las' să aștepte oamenii. Kabonyi era hotărât să câștige sau să moară. Căci știa că victoria lui era victoria tribului; că tribul era amenințat acum de Waiyaki. Iar el îl ura crunt pe Waiyaki și identifica această ură cu mânia tribului împotriva impurității și trădării. Pentru el,

așadar, aceasta nu era o luptă personală. Era o continuare a luptei care existase întotdeauna între Makuyu și Kamen. Căci liderii din Kamen dăduseră greș; nu făcuseră decât să trădeze poporul. Coamele aveau să se ridice și să ceară răzbunare. Kabonyi se simțea instrumentul acelei răzbunări. El era salvatorul pe care-l așteptau oamenii. Deoarece și el se lupta cu forțele deșteptate în popor. Cum ar fi putut el să înțeleagă că poporul nu voia să meargă îndărăt, că dealurile nu mai doreau să rămână izolate? Cum ar fi putut el să știe că forțele care-i mânau pe oameni să năzuiască la un viitor mai bun, care le ofereau acum o nouă conștientizare, erau precum demonii, măturând întreaga țară, așa cum zisese Mugo, de la orizontul care atingea marea până la celălalt orizont, care atingea apa?

Soarele apunea și nerăbdarea îi făcea pe oameni să se agite. Unii, printre care și un grup de adepți ai lui Joshua, stăteau sus pe deal. Nu coborâseră încă. Miriamu se afla printre ei. Și ea credea că urma să se întâmple ceva și plângea pentru fiica ei; plângea, de asemenea, fiindcă știa că e slabă și nu poate să facă nimic. Deodată, oamenii care stăteau pe dealuri sau sus pe pantă văzură flăcările uriașe, galbene, născute de soarele care asfințea. Flăcările păreau foarte departe, iar copacii și ținutul fură cuprinși de văpăi. Oamenii se temură.

Kinuthia se temu și el și, o vreme, avu o imagine fugară cu Waiyaki și Nyambura cuprinși de acele flăcări. Țipă și se învinovăți pentru că nu reușise să-l ajute pe Waiyaki. Nyambura fusese furată din coliba lui Waiyaki și el știa că aceasta se afla în mâinile lui Kabonyi și ale Kiamei. Cum ar putea să-i transmită asta lui Waiyaki? Cum va primi vestea Waiyaki? Decise să-l lase pe Waiyaki să înfrunte mulțimea și să-și ducă lupta nestânjenit de teama pentru Nyambura. Apoi, de undeva, oamenii începură să scandeze: „A plecat – trădătorul“. Kinuthia se cutremură și se întrebă dacă Waiyaki nu va apărea. Dacă nu apărea, atunci viața lui Kinuthia va fi în pericol, căci mânia oamenilor se va întoarce împotriva sa. Asudă de frică în timp ce oamenii strigau: „Căutați-l!“. Kabonyi și acoliții săi erau cei care strigau: „Trădătorul“.

Mulțimea era mare și veneau tot mai mulți oameni. Apoi se auzi o șoaptă care îi făcu pe toți să se ridice de emoție: „Învățătorul! Învățătorul! Învățătorul!“. Apoi se așezară din nou pe pământ și îl lăsară pe Waiyaki să treacă; capul și

umerii lui largi se profilau cuprinse de vâlvătaia razelor galbene care cădeau printre copaci. Arăta puternic și frumos și, pe ambele maluri ale râului Honia, oamenii stăteau încordați. În timp ce el pășea spre ridicătura de pământ unde se afla Kiama, acolo unde avea să-i fie hotărât destinul, se lăsă o tăcere adâncă.

Capitolul 26

Până și Waiyaki fu tulburat de acea tăcere profundă care se pogorî peste întreaga întindere. Își putea auzi bătăile inimii. *Nu trebuie să mă tem*, își zise el. Și stătu pe ridicătura de pământ, uitându-se la oameni, la fețele și la ochii lor în așteptare. *Salvarea va veni de pe dealuri*. Văzu că a venit multă lume, umplând locul de inițiere și pantele dealurilor. Unii se urcaseră în copaci. *Se va ridica un om care va salva neamul în ceasul său de restriște*. Își aduse aminte de tatăl lui, de Mugo wa Kibiro, Wachiori, Kamiri, Gikuyu și Mumbi. Și își reaminti Kerinyaga așa cum o văzuse în acea zi măreață cu tatăl lui. *Voi privi înspre dealuri, de unde vine ajutorul meu*. Waiyaki se ruga să dispară frica rece care i se cuibărise în stomac. Kamenyo și Makuyu păreau să-l privească atent, gata să-l lovească. *El le va arăta calea; el îi va conduce*.

Waiyaki își dădu imediat seama că acesta era ceasul, ceasul de restriște. Tribul avea nevoie de el atunci. Nyambura avea nevoie de el atunci. Și, de asemenea, el avea nevoie de sine însuși. Kabonyi era un element distructiv. Nu cunoștea calea. Însă Waiyaki era pregătit, se afla acolo ca să meargă împreună cu oamenii, să bâjbâie în beznă, poate, dar împreună, căutând lumina, căutând calea. Își aminti că acela era locul în care și-a vărsat sângele; acela fusese un legământ, iar acum era pregătit să apere acel pământ.

Începu să vorbească. La început, ținu un mic discurs; le mulțumi că au venit; îi rugă să fie îngăduitori cu el. Fusese uimit de evenimentele recente de pe dealuri; o astfel de ură și rivalitate avea să distrugă poporul. Expuse pe scurt strădaniile sale în slujba tribului, mai ales în anul acela, care se apropia de sfârșit. Era anul care văzuse transformarea dealurilor, un an care trezise leii adormiți. Le spuse despre încercările sale de a găsi mai mulți dascăli. Reușise acest lucru, deși era o sarcină dificilă. Însă atunci când venise înapoi, fusese acuzat de Kiama că ar fi trădător.

— Unii, zise el, ieșiseră noaptea afară, strigând că el e un trădător. Să iasă acum acei oameni în față și să-l acuze în mod public. Dacă a greșit cu ceva față de dealuri, oamenii vor ști ce să-i facă.

Scurta lui cuvântare fu salutată cu un strigăt puternic de „Învățătorul“. Unii strigau: „Învățătorul are dreptate!“, deși nu știau în legătură cu ce avea acesta dreptate. Alții strigau: „Să iasă Kabonyi în față!“. Iar Kabonyi se ridică plin de demnitate. Lupta lor neterminată era acum luată de la cap.

El a fost cândva adeptul lui Joshua. Acum era Conducătorul Kiamei și trăia în Makuyu. Vorbea cu autoritatea unui bărbat care cunoaște influențele tainice, bune și rele, din inimile oamenilor și din țară. Acuzația sa cea mai importantă era că Waiyaki era impur. Avea *thahu* și, dacă ar continua să îi învețe pe oameni, învățătura sa ar fi întuneric în loc de lumină. Când o fată pe nume Muthoni a murit din cauză că era pedepsită de spiritele rele, Waiyaki o dusesse la spitalul omului alb din Siriana, iar apoi nu a fost niciodată purificat. Cum el era conducătorul lor, *thahu*-ul lui pedepsise tribul. Iar acum tribul trebuia să ia măsuri. Căci Waiyaki era o amenințare mai mare decât își dădeau oamenii seama. Era în cârdășie cu omul alb, care a adus o religie secretă pentru a-i liniști pe oameni în timp ce pământul le era luat de frații lor. Iar impozitele? Cine nu se plângea acum de impozitele împovărătoare impuse asupra bărbaților și femeilor? Descrise numeroasele călătorii secrete ale lui Waiyaki la Siriana sub pretextul de a face rost de mai mulți dascăli pentru trib. Când Kiama a spus că ar trebui ca poporul să ia armele contra garnizoanei guvernamentale (era foarte mică, oricum, nu ar fi fost greu de cucerit), Waiyaki s-a opus și a strigat: „Educație! Educație!“. Ne va da educația pământul înapoi? Să răspundă la asta.

Se așeză. Waiyaki observă că Kabonyi a evitat cu grijă orice referire la Joshua sau Nyambura. De ce? Se gândi că va evita și el să aducă în discuție numele Nyamburei, dar avea să vorbească despre unitate. Acum sau nu va mai avea niciodată un alt prilej.

Cuvântarea lui Kabonyi fusese întâmpinată la început cu o tăcere împietrită și apoi cu murmure. Soarele cobora încet spre asfințit.

Glasul lui Waiyaki fu calm și convingător. Ochii îi străluceau și în el începu să se iște mânia. Căci acum știa, fără umbră de îndoială, că Kabonyi era hotărât

să-l vadă distrus.

— Ce vrea Kabonyi? întrebă el. Cine l-a urmat primul pe omul alb și a îmbrățișat noua credință? Cine a trădat tribul când Makuyu, Kamenno și celelalte coame ar fi putut să se ridice la luptă, cu armele în mâini, împotriva omului alb?

Se întoarse spre oameni și, în cuvinte simple, le reaminti istoria lor:

— Era înainte de Agu și Agu, la începutul lucrurilor, când Murungu, Creatorul, le-a dat naștere lui Gikuyu și Mumbi, tatăl și mama tribului. I-a pus pe pământul sfânt din vârful lui Kerinyaga și le-a arătat tot ținutul. V-amintiți ce le-a spus, marea promisiune pe care a făcut-o strămoșilor noștri! „Acesta este pământul pe care vi-l dau, ție, bărbatule și femeii tale. Este al vostru să-l stăpâniți și să-l cultivați, al vostru și al urmașilor voștri.“ Pământul era fertil și pe el creșteau toate fructele, iar miere era din belșug. Când îi aduse la Kamenno, văzură că pământul era frumos. Erau fericiți și, cu mulțumire în suflet, îl urmară pe Murungu la Mukuruwe wa Gathanga, unde îi ținu. Iar acum, noi, care suntem descendenții celor nouă fiice ale lui Gikuyu și Mumbi, suntem dezbinați de conflicte și rivalități.

Vorbi despre marii eroi ai tribului și îi pomeni pe Demi na Mathathi, Wachiori, Mugo wa Kibiro și Kamiri. Le spuse despre victoriile mărețe pe care acești eroi le-au obținut în fața tribului Masai și a altor triburi dușmane.

— Astfel de victorii mărețe au fost posibile pentru că dealurile erau unite. Oamenii erau uniți în ceas de nevoie, dăruindu-și unul altuia căldura atingerii lor, forța sângelui lor.

Le spuse despre Mugo wa Kibiro și profeția sa despre venirea unui neam cu haine ca fluturii.

— Însă oamenii l-au respins. Iar când a venit omul alb, între Kamenno și Makuyu a apărut invidia. Nu v-ați unit. Și l-ați lăsat pe omul alb în pace. Acum, în loc să-i învățați obiceiurile și să vă strângeți laolaltă, pentru ca, uniți, să putem să-l alungăm, Kabonyi și alți câțiva strigă după răzbunare împotriva lui Joshua și a adepților săi. Asta e ceea ce am venit să vă spun astăzi. Suntem cu toții copiii lui Mumbi și trebuie să luptăm împreună în cadrul unei singure mișcări politice, altfel vom pieri, iar omul alb va rămâne întotdeauna în spinarea noastră. Poate o casă dezbinată să rămână în picioare?

— Nuuu, răcniră toți la unison.

— Atunci trebuie să fim uniți. Trebuie să punem capăt străvechii dușmăanii.

Oamenii păreau mișcați, iar când Waiyaki se așeză, ei strigară toți ca unul:

— Învățătorul! Învățătorul!

Când Kabonyi se ridică să vorbească, lumea începu să se împingă spre el, ca și cum ar fi fost animată de dorința de a-l sfâșia în bucăți. Și ar fi făcut asta și poate că acesta ar fi fost sfârșitul amenințărilor la adresa învățătorului lor dacă Waiyaki nu ar fi oprit mulțimea.

— Nu! Nu! strigă el. Nu vă atingeți de el.

Era de parcă, în acel moment, Waiyaki și-ar fi dat seama că Kabonyi și Kiama erau și ei, într-un fel, o expresie a simțămintelor și dorințelor tribului.

Îi dădură ascultare Învățătorului lor, salvatorului lor, ca și cum ar fi spus: Nu vom renunța niciodată la tine. Iar Kinuthia se gândi să înainteze și să-l prevină pe Waiyaki, însă fu cuprins de o mare spaimă, care-i slăbi genunchii atât de tare, încât nu se mai putu mișca din locul în care stătea, și încercă să se ascundă în mulțime de parcă n-ar fi vrut să fie asociat cu Învățătorul. Cât despre Waiyaki, el rămase uimit, deoarece nu știa că are o asemenea putere asupra oamenilor.

Nici măcar nu reuși să asculte ce spunea Kabonyi despre ruptura cu misiunile și despre puritate. Abia când Kabonyi pomeni ceva despre jurământ, Waiyaki deveni atent. Și descoperi că toți ceilalți erau atenți la Kabonyi, care vorbea acum cu o voce spartă, plină de mâhnire. Încălcarea jurământului era una dintre cele mai grave crime pe care le putea comite cineva. O astfel de persoană era condamnată la nimicire.

Oamenii știau că Waiyaki depusese jurământul cerut de Kiama de a nu molipsi tribul cu impuritate și de a nu dezvălui niciodată secretele Kiamei, secrete care se refereau la destinul politic al dealurilor. Așa că, atunci când Kabonyi zise că Waiyaki și-a încălcat jurământul, lumea urlă:

— Nuuu!

Cum să poată crede așa ceva? Cum să creadă că Waiyaki era în cârdășie cu Joshua pentru distrugerea coamelor?

— Nuuu! strigară ei din nou.

Waiyaki își aminti de Nyambura, care rămase acasă, și îi fu teamă. Voia să

se întorcă la coliba lui să vadă dacă fata era în siguranță. Apoi se gândi la Kinuthia. Nu-l zărise la întrunire. Poate că era cu Nyambura. Se simți ușurat și ascultă în continuare spusele lui Kabonyi.

— Pot să vă dovedesc, dincolo de orice îndoială, că el este omul lui Joshua, în ciuda jurământului său.

— Dovedește! Dovedește! strigară ei.

Kabonyi așteptă să se potolească agitația, apoi zise:

— Se căsătorește cu fiica lui Joshua.

Pretutindeni se lăsă din nou o tăcere grea, după care urmară strigătele:

— Nu! Nu Învățătorul!

Waiyaki tremură ușor și așteptă, cu teamă, deși nu știa de ce se temea. Vru să se ridice și să le vorbească oamenilor, să le povestească despre Nyambura și despre cum s-a dus el să o salveze, dar genunchii i se înmuiară când o văzu pe Nyambura în lumina crepusculului, adusă de Kamau și de alți doi tineri. Fu silită să stea înaintea oamenilor.

— Lăsați-l să se dezică de ea, lansă Kabonyi provocarea, care ricoșă în urechile oamenilor, spre Makuyu și Kamenno, în copacii care așteptau răbdători și în păsările care nu scoteau nici un sunet. Iar râul Honia continua să curgă prin Valea Vieții, clipocind, murmurând un cântec necunoscut.

*„Nu va fi nici o nenorocire și nici un prăpăd în tot muntele Meu cel sfânt!
Că tot pământul este plin de cunoștința și de temerea de Dumnezeu, precum
marea este umplută de ape!”¹*

Iar lumea striga „Jurământul! Jurământul!“, de parcă îl avertizau pe Învățătorul lor. Waiyaki se ridică și ochii lui se întâlniră cu cei ai Nyamburei. Își aminti de ea stând chiar în acel loc, cu acel prilej când se ruga singură; fusese ziua când o ținuse prima oară în brațe. Arăta frumoasă acum. Semăna cu un miel pe altarul de sacrificiu. Și Waiyaki știa că nu ar putea să se dezică de ea acum, că nu ar putea să se dezică de dragostea lui pentru ea.

Urmă un lung răstimp de tăcere. Oamenii își țineau răsufarea. Waiyaki se gândi să țină o cuvântare. Apoi acest gând se îndepărtă și nu mai putu să audă

decât provocarea lansată de Kabonyi. Cum ar putea să se dezică acum de ea? Cum...? O luă de mâini și tăcerea care urmă fu apăsătoare. Nyambura simți o căldură și o siguranță care-i alungară îndoielile și care înlăturară toată suferința acelei zile. Cum s-a putut îndoii ea de Învățător? Chiar și Waiyaki simți o forță nouă care alunga gândurile amare legate de întrebarea de ce depusese jurământul. Totuși jurământul nu spunea că nu ar trebui să iubească. Asta era ceea ce voia să le zică oamenilor. Însă când dădu să deschidă gura, o femeie strigă:

— Jurământul! iar strigătul fu preluat de ceilalți ca o supapă la simțămintele apăsătoare care-i împovărau.

Cum putea să-i trădeze Învățătorul lor? Cum putea el să lucreze pentru unitatea și puritatea tribului, apoi să se însoare cu o fată care nu era circumcisă? Cum putea să le facă asta?

Waiyaki încercă să-i liniștească, dar ei nu vrură să asculte. Strigau doar „Jurământul!“ și strigătul lor era repetat, ca un ecou, în pădure. Cum putea să le spună el acum că nu i-a trădat, dar că nu asta era ceea ce înțelegea el prin unitate; că nu se afla în cărdășie cu Joshua? Cum putea el să le spună că voia să slujească dealurile, că voia să-i conducă la realizarea unei mișcări politice care să zguduie întreaga țară, care să-i zică omului alb „Pleacă!“? Privi în depărtare și îi văzu pe copiii pe care îi ajutase în setea lor de învățătură; pe dascălii care veneau; pe Kinuthia... Și se întrebă: „Unde e Kinuthia?“. Apoi, cu îndoială, o îndoială care-l paraliză, făcându-l să amuțească de durere câteva clipe: L-a trădat Kinuthia? Era Kinuthia mână în mână cu Kabonyi?

Un bătrân înțelept se ridică în picioare. Waiyaki nu reuși să audă ce zicea, căci mintea îi era plină de multe gânduri și îndoieli care apăreau și dispăreau. Waiyaki și Nyambura aveau să fie dați pe mâna Kiamei, care urma să-i judece și să decidă ce era de făcut. Era cel mai bun lucru, zise bătrânul înțelept, iar mulțimea îi răspunse strigând „Da“, de parcă povara judecării Învățătorului lor ar fi fost luată de pe umerii lor.

Plecară repede, bucuroși că el era ascuns de întuneric. Căci nu voiau să se uite la Învățător și nu voiau să-și citească vinovăția unul pe chipul altuia. Și nici nu voiau să vorbească unul cu altul, căci știau prea bine ce îi făcuseră lui

Waiyaki; și totuși nu voiau să știe.

Ținutul era tăcut acum. Cele două coame stăteau una lângă alta, ascunse în beznă. Iar râul Honia curgea între ele, prin Valea Vieții, clipocitul lui ridicându-se deasupra liniștii întunecate, ajungând în inima neamului din Makuyu și Kamenno.

[1.](#) Vechiul Testament, Isaia, 11:9.